minka abla

PANAIT ISTRATI

III

PANAİT ISTRATI

MİNKA ABLA

Türkçesi: Nuriye Yiğitler

KAFEKÜLTÜR Yayıncılık

MİNKA ABLA
PANAİT ISTRATI

Türkçesi: Nuriye Yiğitler

KAFEKÜLTÜR Yayıncılık ® 2012
3 KLASİKLER

IRMAKAĞZI

Sereth Irmağının yatağı, doymak bilmez Tuna'ya yaşamını bağışladığı yere varmadan biraz önce, İbrail'le Galatz arasında uzanan geniş ve verimli bir ovaya dönüşür. «Irmakağızlar» denen yöre halkının, burayı bir baştan bir başa geçmek için, arabayla iki saat yol alması gerekir, öylesine geniştir işte.

Bu ırmak yatağının alışılmamış genişliğini ve cömertliğini, bölgenin yaşlıları kendilerince açıklarlar. Derler ki, eskiden Sereth'in de biz insanlar gibi bir ruhu, tutkulu bir ruhu varmış. Gururlu Sereth, Bukovina'dan yola çıktıktan sonra geçtiği yollarda, gönül verdiği bir genç kızı ayartmış ve kendi olanaklarıyla onu Karadeniz'e dek götürmeye karar vermiş. Ona, yeryüzünün en güzel şeyleri olan nar ve portakalların yetiştiği ülkeleri göstermek istiyormuş. Nar ve portakallar, adı Bistritsa olan sevgilisinin güzelliği önünde kıskançlıktan sararıp solacaklarmış.

Hoppa ve ateşli bir ırmak olan Bistritsa, sevgilisinin önerisini kabul etmiş, onunla birleşmiş ve birlikte, ta bizim oralara dek inmişler, ama Tuna birden onlara: «Hey! Ancak yollar kesişebilir, sular asla.

Hele bir ırmak, kocaman bir nehrin bedenini kesmeye nasıl cesaret gösterirmiş.» diye bağırmış.

Ve Tuna, görüldüğü gibi, yollarını kesmiş.

İşte o zaman öfkelenen Sereth, yatağını genişletmeye hazırlanmış. Sevgilisini, kıyıları altın sarısı meyvelerle yıkanan denize ulaştırabilme arzusuyla, Tuna'nın genişliğine ulaşıp onu geçmiş bile.

Ancak yarış çok orantısızmış, yaşlı nehrin boyu çok uzunmuş. Sereth'le Bistritsa, tek vücut olmalarına karşın, yenilmişler. Tuna, ikisini de yutmuş.

Ne de olsa, onluna tutkulu oynaşmaları sayesinde, biz «Irmakağızlılar» eşi ender bulunur bir topraktan yararlanıyoruz, çünkü onlar, yolunun üstünde rastladığı her şeyi silip süpüren o suratsız Tuna'ya genç ruhlarını tealim etmeden önce, en çok bumda sevişmişler.

Gerçi, bizlere bıraktıkları bolluğu bazen pahalıya ödüyoruz. Çünkü iki sevgili kesin bir yenilgiye razı olmadılar. On yılda bir eski düşlerini

anımsarlar, hiçbir şeyin durduramayacağı bir kasırga gibi coşup taşarlar. O zaman biz, pılıpırtımız, hayvanlarımız, kümeslerimiz, köpeklerimiz, kedilerimiz, domuz yavrularımız ve yoksulluğumuzla işe yaramaz insanlar gibi silinip süpürülürüz. Ekinlerimizden iz bile kalmaz. Kulübelerimizin yalnızca çatıları görünür. Irmakağzı'mız İbrail Yaylası ve Galatz Yaylası arasında kaim bir su tabakası altında kaybolur, biz de bu yaylalar üstünde saz kulübelerimizi kurar ve bizim sevdalıların öfkesinin yatışmasını bekleriz.

Sonra, her şey düzene girince, her yan yalnızca yıkıntıdır, ama her şey eskisinden daha yeni, daha tazedir, çünkü aşkın öfkesi her zaman verimlidir.

* * *

İbrail Yaylası'ndan Galatz Yaylası'na dek, Sereth Vadisi içinizi arzuyla doldurur. Burası, tutku öğelerini sürüp arzu tohumlarını bıraktığı bir toprak karnıdır. Onlar insana her şeyi vaadetmişler, ama arzuyla, yani doyumu azaltan ve karayazıyla savaşarak yaşama karşı çıkma gücünün dışında hiçbir şey vermemişlerdir.

Bükreş-Tuna Ekspresi, bu iki yaylayı birleştiren ve Irmakağzı'nı kuşbakışı gören o kocaman bende girince, göğsümüzü, değerini bilmediğimiz, belli belirsiz bir ölümsüzlük duygusu doldurur. Bu, uzun zamandır gözden düşmüş bir sevginin anımsanması gibidir.

Büyük bir boşluğu dolduran yaygın bir ışık sizi öldürücü kayıtsızlıktan uyandırır. Pencereden, kompartımanların içini meraklı bakışlarla süzen birkaç ulu bataklık kuşundan, ya da demiryolu geçidinde hükümet güçleri korkusuyla bütün treni selamlamak için şapkasını çıkaran yaşlı bir köylüden başka bir şey yoktur. Uzaktan uzağa, gelişigüzel serpilmiş kulübe kümeleri, kolay mutluluğa meydan okurmuş gibi belirir. Mevsimine göre, orada ekilmiş toprakla karışan insanlar ve hayvanlar da görülür. Hepsi bu kadardır. Göz kamaştırıcı bir doğa olmadığı gibi, uygarlık da bulunmaz.

Irmakağzı'nda, toprağın, insanı Tanrı'yla boy ölçüşmeye zorlamaktan başka amacı yoktur. Toprak, özsuyuyla dolu olarak kendini insana sunar, bütün terini uğrunda harcamaya iter, ama iş hasada gelince, görünmeyen bir el, sonucu vaadedici olduğu kadar tehdit edici bir şekilde tartar. Burada Tanrı, insana dev gibi ağzıyla gülümser ve şunları söyler:

«İşte, bolluk içinde yaşaman için hafifçe kazımanın yeterli olduğu eliaçık bir toprak. Bu yüzden seni, iki devin, Seretıh'le Tuna'nın insafına bırakıyorum kuraklıktan korkmayıp fazla semirmeye başladığın an, ikisi ya da ikisinden biri tepene çoksun. Böylece en sevdiğim güçle, yani arzu ile beni anımsayacaksın.»

Arzu, Imıakağızlılar için, yaşadıkları bataklık çukurunun yarattığı belirsizliğe karşın, sürekli duyulan daha iyiye inanma özlemidir. Topraklarının Sereth'den çalınmış olduğunu düşündükçe, büyük sevinç duyarlar. Baharda ve güzün, homurdanan nehre kulak verirken, suların az sonra yoksul kulübelerinin üstüne çıkıp çıkmayacağını düşünürken, İnsan, onların şehvet dolu bir mutluluk duyduklarını sanır. Bu tehlike onlara dokunmayacakmış gibi gelir.

Babadan oğula, topraklarının Tanrı tarafından kutsanmış olduğunu, «verince iyi verdiğini» bildikleri için, pulluk demirlerini Sereth'in burnunun dibine dek götürerek alabildiğince tohum ekerler, ama ürünlerinin yarısından fazlasını ona bırakırlar. Hepsi de onu ve evlerini bırakıp canlarını kurtarmak için yaylalarda kulübeler kurmadıkları zamanlarda elbet.

Hayvanları ve kümesleri için de durum böyledir. Var güçleriyle yetiştirirler, çünkü «otlak ve su yanımızda, onları kullanmaktan başka iş kalmıyor» derler. Gerçektir bu. Ancak bu hayvanların yarısından çoğu fidye olur, çünkü oturdukları yerden bir kurşun atımı ötede hırsızı, kurdu ve tilkisi bol, binlerce hektarlık bir bataklık uzanır ve hayvanları kendi öz mallarıymış gibi kullanır.

Farketmez: «insan çileler için yaratılmıştır» der, Irmakağzı köylüsü. Verimin tam olmayacağını bildiklerinden, aldıkları az ürünü Tanrı'nın bir lûtufu sayarlar. Sahibi Sereth olan topraktan, bütün varlıkları olan zavallı hayvanlarına kadar, hiçbir şeyin kendilerinin olmadığına inanırlar.

Toprakla savaşa girişmek, ondan en fazlasını istemek ve ummak ama ancak ölmeyecek kadarını, hatta bazen bunu bile elde edememek, kimi zaman da hiçbir şey alamamak; işte Sereth vadisi insanını insanlaştıran şey budur; Romanya'nın bu bölgesinde, bahçe çitleri hayvanlar için çekilir, kapılara yalnızca ev sahibinin evde olmadığını göstermek için kilit konur; burada genç kızlar, kış gecelerinin binlerce yalnız ve ateşli saatini,

evlendikleri gün canyoldaşlarının en sevgilisine vereceği bir gecelik gömleğini işlemeye harcarlar.

Orada ufuk, insana daha yakındır; gökkubbe daha yüksek ve daha yuvarlaktır. Ve bakışlarınızı nereye çevirirseniz çevirin, umutla tehlike dirsek dirseğedir. Bu da Irmakağzı köylülerinde-ki ortak düşünceyi haklı çıkarır: «Nereye başvuracağımı bilmediğim zaman, kollarımı gökyüzüne kaldırır ve başka şey düşünürüm.»

Bu, umutsuzluk değildir. Bu, insana: «Her şey senin için. Senden bir şey esirgenebileceği hiçbir yerde yazdı değildir,» diye bağıran arzunun apansız uyanışıdır.

Böylece o, sahip oluşun doyuruştan gelmediğini anlar; sahip olma duygusunun, uğrunda çetin bir savaşa girdiği o heyecan veren doyumda olduğunu, ama asıl tümüyle dolu arzuda, yaşama çağrısında -bulunduğunu anlar.

Nisan sabahı, güneş doğduğu ve yüzünü taze bir ışıkla yıkadığı zaman, yeşil ve gür tüylü tarlalar, insanın göğsünü sınırsız bir sevinçle şişirir. Arabasında, ayakta durup köyünü seyreder ve yüksek sesle haykırır;

— Tanrım, ne güzel!

İşte tam o anda, daha sonra değil, emeğinin karşılığını alır. Hatta haftalar boyu, arpa ya da mısır unundan yapılmış çorbasını büyük bir keyifle yutar.

Irmakağzı halkı için, arzu saatlerinin sonrası, sıradan bir mutluluk ya da tutkulu bir yiğitliktir.

Birinci durum, «gökten bereketli bir yıl düştüğü» zamandır. O zaman, kendine bir domuz yavrusu alır, besler, Noel'de yer, şölen vücudunu ağırlaştırır ve zihnini uyutur, ama bu ancak beş altı hafta sürer; bu dönemden yararlanıp çocuklarından birini de evlendirir, garip yiğitliklere girişir, yapabileceğinden fazlasını söyler. O zaman, hiçbir arzusu yoktur artık, hayvandır.

İkinci durum, yaşamının dörtte üçünü dolduran durumdur: yarım ya da tam yoksulluk; yıkımın tehdit edici dalgalarına karşı yiğitçe bir çaba. Malının mülkünün elinden gittiğini görünce, ayağı yerden kesildikçe, arzusu dev gibi dikilir ve onu kaderin terslikleriyle savaşmaya iter.

Sel basmış ya da susuzluktan yanmış tarlasından dönünce, çoluğunun çocuğunun ortasında durup, kazanı patlatmış bir lokomotif gibi bağırır:

— Çocuklara bir damla süt bile yok, artık. Hepsi pazara götürülecek.

«Hepsi» dediği, ancak üç litredir. Küçük ağızları yoksun bırakmak istediği «damla» ya gelince, adamcağız sayıklıyor, çünkü uzun süreden beri, yalnızca en küçük oğlan, beslenmek için değil de ağlaması dursun, anasının eteği-ğini bıraksın diye, akşamları sağılmadan sonra birkaç yudum süt içerdi.

— Hepsi pazara götürülecek... Ve Rada da, artık ekmek almayacak; bütün süt parasını eve getirecek!

Bu «ekmek», oburluk sorunu. Her sabah İbrail pazarına sütü götüren Rada, bir litre süte bir kilo ekmeği feda ediyor ve bunun değerli dilimlerini, gerçek simit yerine çocuklara dağıtıyordu.

Artık onu kimse tadamayacak.

Ve birden, bütün bakışlar uzaklara, tam kulübenin önüne, Kuzey ufkunu baştan başa kaplayan o yeşilimsi geniş çizgiye çevrilecekti. Kurtuluş oradaydı: binlerce hektarlık Papura'sıyla bataklıklar oradaydı, sukamışına hiç benzemeyen ve bizim yüce Sereth Efendimizin insan yardımı olmadan yetiştirdiği cömert bir bitkidir papura. Ondan, rogogina denen güzel hasırlar ve koşnitsa adı verilen güzel sepetler örülür. Onu, olduğu gibi demetler halinde ya da arabalarla satarlar, aynı soydan gelen stuff gibi papura da bir tür sazdır ve dam örtüsü, çit olarak kullanılır.

Bataklıklara, oradakilerin yaptığı gibi güzel ve yerinde adıyla balta dememiz daha doğru olur. Balta, Irmakağzı köylüsünün sütanasıdır. Bu yüzden de, sıkıntılı anlarda bütün bakışlar ona çevrilir. Buranın inşam, Irmakağzının cömertliğinden söz ederken, onu düşünür zaten.

Balta, kimsenin malı değildir. Hiç kimse onu işlemez. Yaratcısı Sereth'den başka kimse ona sahip çıkamaz. Ne bakım, ne de ayrı bir özen ister; ne insandan ne de Tanrı'dan korkar. Onu kırıp geçirdiğiniz zaman, tek bir yaprağını yitiren meşe gibidir.

Rumence'de bitip tükenmeyen tartışmalar için kullanılan: «Sözü balta'ya bırakalım» lâfı buradan gelmektedir. Bunun anlamı: «daha fazla

konuşmayalım, üstünde durmayalım» demektir.

Çünkü balta, bilinmeyen, gizli çözülmeyen, sonsuz'dur.

Tıpkı kuşun uçarken yaptığı gibi, istenilen yerden, kolaylıkla varılabilinir oraya. Bir kez girilince, iki yüz ya da bin adım atmışsınız, hepsi birdir. Papura, stuff ve hiç işe yaramayan şu iki eşeyli pipirig otu insanı dört bir yandan sarar, boynunu iki kat aşar.

Kardeşçe kucaklarlar. Kardeşlerinin, ancak sıkıntıda oldukları zaman oraya geldiğini bilirler; geldiği köyde işler kötü gidiyor demektir.

Zaten, tepeden tırnağa ne durumda olduğunu anlamak için, bu kardeşin üstüne basma bakmak yeter; bütün yaşamı çöp tenekesinde geçmiş gibidir, başındaki delik deşik kakiuia'dan gür saçlarının öfkeli perçemleri fırlamakta, sırtında güçlükle duran paramparça ibirok'u, yamadan görünmeyen delikli nadragi kıllı hatlarıyla kemikli dizlerini ye pek hoş olmayan arkasını açıkta bırakmakta, obiele'leri bacaklarını ağaç kütüğüne benzetmekte, artık ayaklarını örtmeyen opinci'leri ise paramparça durumdadır.

Onu, kılığına bakarak yargılamak gerekir. Neşeli tavırlarına, şakacılığına aldanmamalıdır. Çünkü isteklerinin ateşiyle yanan garip, yine de kendisiyle eğlenme fırsatı bulur. Tavus-kuşu gibi kendini seyrederken, gülmekten kırılır, fırıldak gibi döner, parmaklarını şaklatır, takla atar ve ünlü alaycı türküsünü söyler:

Sââ dai fata dupâ mi ne pârinte lehime!

Sli studia tdupâ porci pârinte lehime!

Evlenme çağı gelmiş bir kızı olan bir papazdan söz eder türkü. Papaz, kızına iyi çeyiz verdiği için, doğal olarak, «saygıdeğer» bir damat ister en azından bir noter arar. Oysa köy kopuklarının en serserisi gelip kızını ondan ister. Üstü başı dökülen, köydeki namını çok iyi bilen biri, ama yine de neşesi yerindedir ve kızını isteyerek papazla alay edeyim derken, asıl kendisiyle alay eder ve bunu gülünç bir şekilde türküyle anlatır:

Kızını bana vereceksin, Papaz ikime.

Derslerini ise domuzlara, Papaz ikime.

Papaz öfkelenir. Köylü alay eder. Paçavralar içindeki serseri de gereksinim duyduğu şeyi, insanların insanca sevgisini kazanır.

Yerle gökyüzünün kendisinden şiddetle esirgediği şeyi ondan istemek için baltaya giren arzulu yüreğin de aynı şeye gereksinimi vardır. Ve insanoğlu, kendi yazgısıyla yumruk yumruğa boy ölçüşecek, biraz da alay ederek, son yaşam kaynağına yanaşır:

Sââ dai fata dupâ mi pârinte

Sii studia dupâ porci pârinte lehime!

Ancak, orada, uçsuz bucaksız baltada, bu adamı görebilecek ne bir insan gözü ne de onun neşeli iniltisini işitebilecek bir insan kulağı vardır. Burası doğal kayıtsızlık imparatorluğudur. Papura'nın, stuff un kardeşliği içini dehşetle doldurur, soğuk ve yapışkandır, kucaklamaları ellerini ve yüzünü yaralar.

Her şey dondurucu, nemli ve düşmancadır. Bir yaba boyu ötede olup biten bilinmez. Biçer, ilerler, geçtiğin yerlerde boşluklar yaratır, demetler yaparsın; bu arada, pabucun toprağın kanıyla yoğrulmuş çamura gömülür, binlerce sarmaşık, yassı ve cıvık yılan; boynuna dolanır, deri ile iberok'un arasına kayar.

Sonra yolunu yitirirsin. Hava kapalıysa, köyün hangi yanda olduğunu bilemezsin. Çünkü dünya, özellikle insanın çevresinde döner, her şeyden önce yalnızlığını daha iyi anlasın diye. Ama insan, dünyadan ve yalnızlıktan daha güçlüdür. Çok uzaklardan, çok yücelerden gelmektedir. Ve tıpkı her yanını çevreleyen özsuyunun sarsıntısıyla dikilen uçsuz bucaksız sazlık gibi, içinde gizlemektedir bunun anısını.

Tek başına, bir demetin üstüne oturmuş insan, o zaman bir sigara sarar, üstündeki partalları çıkarıp ayaklarını yıkamak ve ineğin küçücük güzel bir buzağı doğurduğunu haber vermek için kendisini bekleyen çoluk çocuğunu düşünür. Bu da ona, hemen köyünün yolunu buldurur.

Hayır, insan yeryüzünde yitik değildir. Hele, arzuyu seven insanların yaşadığı ve onlar adına çalışan serüvenlerle dolu bir baltanın bulunduğu Sereth ağzında hiç değildir.

NOATEN'İN YÎTİRİLİŞİ

Sonbahar ilerlemiş olmasına karşın, ovaya ılık bir gece çökmüştü; tam o anda, küçük Zamfir kan ter içinde gelerek, babasına noaten'in kaybolduğunu söyledi.

Bizde, arabaya koşulma çağma gelmiş taya noaten denir. Yitirilen tay, bakımı Zamfir'e verilmiş güzel bir noaten'di. Ancak, herkesten uzakta, sazlı bataklıkta, bütün gün saz biçmek sorundayken, bir yandan da bir hayvana bekçilik etmek haksızlık değil miydi?

Zamfir, gözleri babasının aldatıcı bir sakinlik içinde gözlerine dikili, umutla dolu olarak: • Hem bu kadar çok saz biçip aynı zamanda da noaten'in otlakta neler yaptığına bakıp bakamayacağımı belki anlar,» diye düşünüyordu.

Hayır, baba hiçbir şey anlamak istemiyordu. Avlunun ortasına çakılıp kalmış, dudakları kısılmış, ellerini pantalonunun ceplerine daldırmış, yüzü bir fenerin kör ışığıyla yarı aydınlanmış bir durumda yineledi:

— Demek, şimdiye dek yetiştirdiğim en iyi noaten'i yitirdin!

Çocuk, yorgunluktan bitkin ve umutsuzluktan dilini yutmuş bir halde güçlükle soluk ılıyordu. Bataklık bitkilerinde çok bol bulunan cıvık sıvıyla her yanı yapış yapıştı. Havayı değiştirmek için anası elinde bir leğen sıcak suyla geldi:

— Pırtılarını çıkar, sersem, seni yıkayayım.

Leğeni çocuğun ayaklarının ucuna koymak istedi, ama baba, bir yumruk atarak anayı, çocukla birlikte üç kez takla attırdı:

— Numara yapma!

Zamfir, incecik bedeniyle titremeye başladı. Babası, parmağıyla kapıyı gösterdi ona:

— Hemen noaten'in ardına düş ve nerde olduğunu bulmadan sakın döneyim deme! Koş çabuk!

Her zaman neden böylesine aç kalmak zorunda kaldıklarını anlamadan, yuvalarına yatmaya giden küçük köpeklerin iç çekişini andıran hafif ulumaları arasında köy halkı, o gece de uykuya dalıyordu. Kaderlerine bırakılmış bütün varlıklar gibi ciddi olan büyüklerse, karınlarında bir avuç mısırla birer tahıl yığını üstüne çoktan yatıp kalmışlardı. Yavruların neden iç çektiklerini çok iyi biliyorlardı ama onlara: «Gidip bir koçan mısır çalın ve açlığınızı bastırın,» diyemiyorlardı. Üstelik, o kupkuru mısın çiğneyebilmek için dişlerin güçlü olması gerekliydi. Bu bilgelik ve güçlü dişler ise, aylarca süren açlık karın ağrılarının sonunda kazanılırdı.

Zamfir, olanca gücüyle koşarken, bu yavru köpekleri düşünüyordu. O da, onlar gibi açtı, ayrıca tayın sorumluluğunu yüklenmişti. Rüzgâr, saz ye kamış biçerken ellerine ve yüzüne bulaşan yapışkan sıvıyı kurutuyordu. Bundan kurtulmak için sık sık ellerine tükürüyor ve sertleşen yüzünü ovuşturuyordu. O zaman duruyor ve kendi kendine: «Nereye gidiyorum?» diye soruyordu. Karşılık bulamayınca da, babasının buyruğuna uyarak koşmaya başlıyordu.

Gece boyu koştu durdu.

Dört köyü, bataklıkları, çayırları, tarlalarıyla geniş Irmakağzı dörtgeni şimdi Zamfir'in, küçücük bedenindeydi, ama noaten hiçbir yerde yoktu. Kendini sırtüstü bir saman yığınına attı ve o güne dek böylesine güzel olarak görmediği aydedeyi gördü. Ona bakarken, sanki artık Zamfir değil, Irmakağzı'nın ta kendisiydi. Bedeni, kurbağaların şarkıları, küçük aç köpeklerin iniltileri, uzun yollar, tarlaları çevreleyen çitler, ışıkları teker teker sönen kulübeler, kollarını gökyüzüne uzatan kuyularla doluydu. Ve orada, samanların üstüne uzanmış, İbrail'den Galatz'a giden demiryolunun üzerinden geçtiğini sanıyordu. Bütün varlığı tek bir kokuydu: Ağzını öpe öpe içine sinmiş olan noaten'in kokusuydu bu. Zamfir, ay yuvarlağına bakmayı sürdürdü. Orada yavaş yavaş gür saçları ve bıyıkları, kalın kaşları, iri açılmış duru gözleri, kükremeye hazır etli ağzı, kocaman ve biraz gülünç burnuyla bir başın çizilmekte olduğunu gördü. Bu, babasının «Durma, koş!» diyen yüzüydü.

Kalkıp yeniden koşmaya başlamak istedi, ama Irmakağzı'na benzeyen bedeni kımıldamadı. Buna hiç üzülmedi. Gözlerini yumdu ve birden kendisine neşeyle gülümseyen güzel ve güçlü bir genç kızın belirmesiyle içi ısındı. Saçları dağınık, yanakları alev alev, giysileri perişandı ve çılgın bir

saklambaç oyunundan çıkmış gibi yorgun görünüyordu, Zamfir, kollarım ona uzatıp yavaşça inledi:

— Tsatsa... Tsatsika... Tsatsa Minnka... Noaten'i bulamamda bana yardım et.

Ablasının hayaliydi bu, ailenin büyüğüydü. Adı Minka'ydı. Ama» Irmakağzı'nda küçükler, kadınları yalnızca adlarıyla çağıramazlar. Bu yüzden onlara tsatsa (abla) deriz. Onları şımartmak istediğimizde ise tsatsika diye çağırırız. (Erkeklere nene, ya da nenika.) Buralarda, bu sözler sevgi yüklüdür.

Bir bulut güzel ayın yarısını örterken Zamfir, tıpkı bir hayalet gibi, her evde bulunan yuvarlak hendekler boyunca dolaşıyordu. Belki de noaten, bu çukurlardan birine düşmüş de çıkamıyordur, diye düşünmekteydi.

Umudu boşunaydı, köydeki bütün evleri dolaşmıştı: Hiçbir şey yoktu. Kolu kanadı kırık bir halde, kendini bir ağaç kütüğünün üstüne bıraktı; aklı, İbrail pazarına giden üzüm yüklü ilk arabaların gürültülerine takılmıştı. Bütün horozlar, gecenin sona erdiğini duyuruyorlardı. Zamfir'in seslerini tanıdığı köylüler, yeterince hızlı yürümeyen hayvanlarına ve kadınlarına küfrediyorlardı. Daha sonra, çok yakınında, ağır adımlar dalları çatırdattı. Kaçmak istedi, ancak küçük dostu olan bir köylünün sevimli sesi onu durdurdu:

— Kim var orada?

— Benim, Zamfir.

— A, sen misin yavrum! Halâ noaten'inizi mi arıyorsun? Çok yazık... Baban, burasının hayvan yetiştirmeye uygun bir ülke olmadığını pekâlâ biliyordu. Doğar doğmaz, hayvan yavrularından kurtulmak gerekir. Ben de böyle yapıyorum anında, Bak!

Köylü, Zamfir'in heyecansız bakışları karşısında, bir kiraz ağacının dalına ip bağladı, bir ilmek yaptı ve anasının kanı henüz üze ten bir tayı alıp ilmeği boynuna geçirdi. Körpecik yavru debelenemedi bile, Saydam tırnaklı şekilsiz bacakları ve biraz irice kafasıyla, yumuşak bir kitle halinde asılı kaldı. Celladı, yine de görüntüyü sakladı, Zamfir'le zavallı hayvanın

arasında durdu, ellerini pantolonuna sildi, bir sigara yakıp kendi kendine söyler gibi:

— Bizde böyle yapılır, dedi. Atları beslemekle zaman yitirmeyiz. Yalnızca kurtlar yediği ya da çalındığı için değil tabii ki. Çünkü bir tay, anasını işten alıkor ve insanı sıkıntıda bırakır. Bu da tam büyük işler zamanında olduğundan, yapılacak başka bir şey yoktur; onları ya öldürmek ya da kurtlar yesin diye bataklığa atmak gerek. Baban da, aşağı yukarı herkesin yaptığını yapmalıydı.

— Buna, Minka Abla ile ben engel olduk, diye mırıldandı Zamfir. Bu tay, öyle güzel ve büyüktü ki doğduğunda!

Saat dört ekspresi geçerken, köyün toprağını sarstı. Zamfir, ışıklardan gözleri kamaşarak, dili tutulmuş gibi baktı ona. O sunada ay, bulutların içine tamamen gizlenmişti, hava henüz karanlıktı. Çocuk kendini bir uçuruma yuvarlanıyormuş gibi hissetti. Bütün bedeni, soğuk bir ateşle karıncalanıyordu. Büyük bir cesaretle demiryolu boyunca yürümeye başladı, bir yandan da:

— Ablaçığım.., Minka ablacığım... diye inliyordu,

Artık tayı düşündüğü yoktu, Çok sevdiği ve kendisini çok seven ablasını düşünüyordu; onun kucağına atılmak, karanlıkta, acıyla sürüklediği bir kurşun gibi, bedenini onun göğsüne bırakmak. Ama, Minka Abla, nerdeydi acaba?

Birkaç gün önce, babası onu korkunç bir şekilde dövmüş ve evden kovmuştu. Kızcağız, Kiskanı ya da Kazasu'daki teyzelerinden birinin evine sığınmış olmalıydı. Ya da belki, ikisinin de dostu olan Minku'nun evindeydi.

İbrail'e doğru dik yokuşta hızını yavaşlatan bir yük vagonu ardından yetişti. Zamfir, büyülenmiş gibi durdu. Kara vagonların uzun zinciri, karanlıkta belli belirsiz kımıldıyordu. Bir insanı andıran lokomotif ciğerlerini tükürmekteydi. Çocuk, birden ona karşı acuna duydu ve yardımına koşmak istedi; ancak bir lokomotife nasıl yardım edebilirdi ki?

Bütün sevgisini, ellerindeki uzun bir demirle kazam karıştıran, kırmızı yüzlü iki makiniste yöneltti. Zamfir, yüreğinde dokunmak, onu okşamak

isteğiyle lokomotifin yanında yürüdü. Makinist ona seslendi:

— Uzaklaş buradan! Buhar yakacak seni! Uzaklaşmadı ve o anda, iki adamın ocaktan akkor haline gelmiş kocaman cüruf parçaları çıkardıklarım gördü.

Aynı anda, makinistler ocağa kömür attılar, bacanın güçlü çekişiyle, keskin ateş ve buhar fışkırdı. Ve tren durdu.

O zaman Zamfir, boğazlanmış bir hayvan gibi tarlalara doğru atıldı:

— İmdat! Yardım edin!

Böylece, haykırarak bataklığın en acımasızının kıyısına dek koştu ve orada düşüp bayıldı.

Sereth ırmağının ağzında, şafağı ateşli sonbaharlar yaşarız. Baygın yatan küçük Zamfir'in, onbinlerce saz ve sukamışı koçanlarının üstüne işte böyle bir şafak söktü. Bir batı rüzgârı, gök ateşinin yaldızladığı bu milyonlarca ve milyonlarca esmer yumakları doğan güneşe doğru eğiyordu. Sık sazlıklardan yoğun kütleler halinde uçan sayısız yabanördekleri ve kazları fırlıyor ve tutuşmuş gökyüzünü dolduruyordu.

Zamfir, gözlerini açtı, sülüstü döndü, derin bir soluk alarak: «Dünyada bizim Irmakağzı'ndan daha güzel bir ülke yoktur» diye düşündü. Yüreği, sanki hiçbir şey olmamış gibi rahattı. Yine de, çevresini saran güzel ıssızlık karşısında, gözleri yaşla doldu ve yeniden inledi:

— Ablacığım... Minka Abla... Nerdesin?

O anda, inanılmaz Irmakağzı, ablasını küçük kardeşe verdi. Hatta Minku ile, yakın dostları Minku ile birlikte verdi. Sazlığın kıyısında, sazla yüklü arabayı güçlükle çeken atın önünde, iki yabani kuş gibi birdenbire, ortaya çıktılar.

Çocuğu farketmediler, çünkü çok mutluydular. Yüzleri şafaktan al al olmuş, kollarını birbirlerinin bellerine dolamışlardı; gövdeleri biraz geriye kaykılmış, neşeyle şarkı söylüyorlardı:

Sapte gasté potkovite Leleo draga mea

Au plecat sa se marite Leleo draga mea.

Birbirleri için yaratıldıkları, yürekleri, bütün acıları çekmiş, başkalarını da çekmeye hazır olduğu ve hiçbir şeyin sarsamayacağı bir bağla bağlanmış oldukları hemen farkediliyordu.

İkisi de, ruhça ve bedence sağlıklı ve kararlıydılar. Yirmi beş yaşlarındaki erkek, güçlü, oldukça iriydi, yüzü güzel değildi, özelliği yoktu, ancak erkeksi ve çok açıktı. Yirmi iki yaşında olan genç kız da aynı şekilde sağlam yapılı, köylü vücutluydu. Bununla birlikte, güzel yüzünden zengin bir ruhu olduğu okunuyordu.

— Tsatsika! Nenika!

Çocuğun atığı çığlıklar üzerine Minka, dostunun kollarından sıyrıldı ve kollarını açarak Zamfir'e doğru koştu. Zamfir, hıçkırarak ardından gitti:

— Bizim noaten, dün akşamdan beri kayıp, ben de halâ onu arıyorum! Babam, onu bulmadan eve dönmememi söyledi!

Genç kız, kollarının arasında sıkarak kardeşini ısıtırken, endişeli bakışlarla genç adama baktı:

— Noaten'in nerde olduğunu biliyor musun?

Minku onun nerede olduğunu biliyordu, üzüntüyle karşılık verdi;

— Konak'ta.

«Konak'ta» demek, Irmakağzı'nm genç boyarı Mandresko'nun evinde demekti. Minka'yı o da seviyordu. Ama bu, başka bir öyküdür.

Bir boyar da, her insan gibi sevebilir, ancak onun, insanca yaşamasını sağlayacak çok fazla toprağı vardır. Bundan da, boyar yüreğinin, saflığını yitirdiği anlaşılır. Bu saflık, yiyecek ekmek bulamayan köylülerin sayısıyla ölçülür.

Geçen yüzyılın sonlarına doğru, Mandresko'nun ve Irmakağzı köylülerinin durumu böyleydi.

Adam, kötü biri değildi. Bütün suçu, açgözlü bir babanın kazanıp ona bıraktığı şeyi kabul etmekti. Kalanı ise, bunu yüklenen ülke yasalarıydı, Bu yasalar kısaca, «Köylülerin hayvanları boyar'ın tarlalarına girer ve ona zarar

verirse, hayvan «konağa» götürülür ve zarar oranında bir ceza ödeninceye dek el konur.» der.

Mandresko, yasaların kendisine verdiği bu hakkı kötüye kullanamazdı. Bunları sık sık «bağışlardı» da. Eskiden daha acımasızdı, özellikle de cezayı ödeyemeyecek durumdaki köylülerin, hayvanlarına bazen gizemli olarak elkonması halinde zavallılara, bir çocuk yollayıp güzel Minka Abla'nın, boyar'dan bağışlanmaları için özür dilemesini rica etmekten başka çare kalmazdı. Böylesi suçlar her zaman bağışlanırdı. Irmakağzı'nda herkes, genç kızın altın yürekli biri olduğunu bilirdi, zaten ailesi de yoksuldu.

Bu kez Mandresko, doğrudan kendisine sataşmıştı. Çok sevdiği noaten'i kaçırmıştı. Hiç kuşku yoktu gerçekten: tay, «konak'ta»ydı.

Üzüntüsünü saklamaya çalışan delikanlı, arkadaşına:

— Demek o itin yanma gideceksin yine... dedi.

Genç kız onun yüzünü okşadı, alev alev yanan bakışlarla:

— Çaresi yok, dostum, dedi.

— Senin için önemli değil mi, Minka? Hiç acı çekmiyor musun?

—- Sana uzun zamandır söylüyorum: Rüzgâra karşı çıkılmaz. Olanları kabul edelim. Her zaman senin olduğumu biliyorsun, ancak kaderimiz başkalarının elinde.

Minka, tayı ile babasının evine dönerken, güneş oldukça yükselmişti.

MİNKA ABLA'NIN SUÇU

Noaten öyküsünden bir hafta sonra, Minka'nın babası Vadinoy'un evinde aile meclisi toplandı.

Irmakağzı'nda çok kalabalık olan Vadinoy'lar yoksullukları ve onurlarıyla her zaman ünlüdürler. Derebeylik düzeninin yarı köle gibi yaşattığı bütün bölge köylüleri gibi, onlar da yoksul olmayı kabul ediyorlardı. Ancak, yoksulluklarının bir «ayıpla» lekelenmesine asla razı olmazlardı.

Minka ile Zamfir'in babaları Alekse Vadinoy, kızkardeşi Katerina'ya:

— Bu ayıba bir son vereceğim! diye söylüyordu durmadan. Kadınsa, onu yarım saattir dinliyor ve duvar gibi susuyordu.

Onun bu suskunluğunun bir açıklaması vardı.

Ağabeyi Alekse'den otuz yaş küçük olan Katerina da, Minka'nınkinden çok daha ağır bir günah işlemişti. Ergenlik çağının başlangıcında köyünü terkedip Bükreş'e gitmiş, terzi olmuş, sonra, yirmi dokuz yaşındayken, çok sevdiği «gayri meşru» bir çocuğun anası olmuştu. Bu çocuğa ve yirmi dokuz yaşında olmasına karşın, ailede söz sahibi olmasını karakterinin sağlamlığına ve bağımsızlığına borçluydu. Bununla birlikte Katerina, Alekse Baha'nın onun yargısına başvurmasına akıl erdiremiyordu.

Adam, onun sıkıntısını anladı ve bir özür bulmaya çalıştı:

— Evet, Katerina, biliyorum; sen de günah işledin, ancak bizim evimizde yapmadın bunu! Orada, büyük kentlerde, canının istediği gibi yaşadın. Burada, kimse senin yaşamınla ilgilenmedi, kimse bir şeyler bilmedi. Sen, Irmakağzı'na göre yaşamıyorsun artık.

Genç kadın, sakin ve güçlü bir şekilde doğruldu:

— Demek senin «günah» dediğin şey, Irmakağzı bunu biliyor diye ayıp oluyor, öyle mi? Beni İbrail'e, bu köylü saçmalıklarını dinletmek için mi getirttin? — Hadi, nene Alekse... Minka'yı gönlünün seçtiğiyle yaşaması için rahat bırak, hatta isterse, boyar'la da hoşça vakit geçirsin. Bükreş'te ya da burda, biz, neysek oyuz.

Vadinoy Ana, ne evet ne de hayır demeye cesaret edemeden başını salladı. Kocası yumruğunu indirdi:

— Asla olmaz! Ya Sima ile evlenir ya da onu evden kovarım!

— Sima mı? O da kim? diye sordu Katerina.

— Dul bir adam. Bugün öğleden sonra, onu göreceksin. Pek iyi biri değildir, ama yürekli ve İbrail'in eşrafındandır. Bir yıldır benden Minka'yı istiyor, hem de olduğu gibi. Minka'ya onunla evlenir ya da buradan çekip gider!

* * *

Katerina'nın oğlu Tudorel, annesiyle birlikte yirmi dört saatliğine köye geldiği için çok mutluydu. Kentten nefret eder, her yıl büyük tatilde iki ay kaldığı için çok iyi tanıdığı Irmakağzını çok severdi. Zamfir'le aynı yaştaydı. İki çocuk, çok iyi dosttular. Bu kez de bundan yararlanıp» Çok hoşlandıkları yer örümceği avına gittiler.

Yüzükoyun uzanmış, başlan ara sıra birbirine değerek, deliğe, beyaz bir ipliğe asılı balmumunu sarkıtırlardı. Sonra uzun uzun beklerlerdi. Çoğu kez, tam delikten dışarı çıkacağı anda, örümcek, ellerinden kaçıp giderdi. Sırtlarını güneşe vermiş, burunlarıyla, toprağı koklayarak, yeniden sabırla işe koyulurlardı.

Çevreleri, sonbahar ıssızlığıyla çevriliydi. Ne leylek ne de kırlangıç vardı. İnsanların ve hayvanların boşalttığı toprakta, artık yalnızca yorgunluk ve uyku isteği görünüyordu. Surda burda otlayan birkaç koyun, toprağın canını yakıyormuş gibi görünmekteydi. Güneş de ona kayıtsızdı.

Tudorel sordu:

— Ya sizde ne var ne yok? Her şey yolunda mı? Minka Abla, şimdi evlenmek zorunda mı?

Zamfir, böğürlerine kırbaç yemiş gibi irkildi. Bir an, soluğu kesildi. Avına dönerek, yüzü toprağa dönmüş bir şekilde mırıldandı:

— Abla, bir günah işledi.

Bu kez, Tudorel irkildi. Bir genç kız hakkında söylenen bu söz, çirkin bir şey demekti.

— Minka Abla, günah işledi demek! diye haykırdı.

— Öyle diyorlar...

— Demek emin değiller. Kendisi itiraf etmedi mi?

— Söyletmek İçin, babam sık sık dövüyor onu, ama neyi itiraf edecek ki?

Gerçekten de. Tudorel düşündü ve bu itirafların neler olacağına akıl erdiremediğini anladı.

— Ya sen, onun günahının ne olduğunu biliyor musun?

Zamfir, avını bıraktı, sırtüstü döndü ve yüzünü elleriyle örttü:

— Yok bir şey! diye acıyla inledi. Abla'mın, Andrey Baba'nın oğlu Minku'yu sevdiğini, onun da onu sevdiğini biliyorum; yani, herkes gibi ben de, sazı, her zaman birlikte, biçmenin yollarını aradıklarını görüyordum. Bu, günah işlemek midir?

Bu, ister o olsun, ister başka şey, kötülük aynıydı; başka biri, Minka Abla'nın gönlünü çelmişti.

— Demek artık seni «biçme»ye götürmüyor? Artık sevmiyor mu seni?

— Yok canım! O, beni sever ve oraya da götürür, ama göreceksin, artık eskisi gibi değil. Ablam çok değişti!

Zamfir, bunu söylerken, hıçkırıklarını tutamadı, yüzü hâlâ ellerinin arasındaydı. Tudorel, onu yatıştırmak için:

— Ne yaparsın, genç kızlar evlenmek zorundadırlar...

— Ama günah işlemek, evlenmek demek değildir ki! diye öfkeyle konuştu.

— Ya Minku, onu istemedi mi?

Zamfir, yaşlı gözlerle arkadaşına baktı:

— Neden böyle saçma şeyler söylüyorsun? Minku'nun bir şey istemediğini pekâlâ biliyorsun. O alır. Ablayı da aldı işte.

— Demek ondan nefret ediyorsun!

Bu soru, ötekini acıyla gülümsetti:

— Bizim Irmakağzı'nda olanları unutmuşsun. Minku'dan nasıl nefret edebilirim? Minku'yu anımsamıyor musun?

— Anımsıyorum ama ne çıkar bundan. Bize kötülük ediyor!

— Sereth de kötülük ediyor, taştığı zaman. Ondan nefret edilir mi hiç?

İki yumurcak, uzun süre suskun kaldılar, sonra, Zamfir söze başladı:

— Zaten bizim Irmakağzı'nda işler iyice kötüledi.

— Hangi işler? Sereth mi?

— Hayır, Sereth aynı kaldı. Gelip gidiyor, iyilik ya da kötülük ediyor. Yalnız, «biçmek» için, rushat[(*1)] sahibi olmak gerekli şimdi.

— Şu son iki yıldan bu yana.

— Böyle bir işi kim uydurdu? Bataklıklar kimsenin malı değil ki!

Zamfir, yorgun bir ihtiyar gibi iki büklüm oldu. Eli havaya «anlamıyorsunuz!» der gibi bir işaret çizdi:

— Bataklıklar kimsenin malı değilmiş! Bu, eskidendi. Bugünse, bataklıklar, yılda 12 frank ruhsat bedeli ödeyebilenin malı. Artık bizler için, bataklık diye bir şey yok. Biliyorsun ki bataklık olmadan, Irmakağzı'nda kimseler yaşayamaz.

— 12 frank, çok para mı? diye sordu Tudorel:

— Bir çift ayakkabı parası eder! diye fısıldadı Zamfir, gözleri kinle dolu. Ama söyle bana, bizde kim ayakkabı giyer ki, kim? Ve de on iki frankı nereden bulacaksın? Köyün dörtte üçünü araşan, bu kadarını bulamazsın.

— Peki öyleyse, ne yaptınız?

— Ne mi yaptık? Ne yapacağız; ilk önce, herkes, eskisi gibi, sazını ve sukamışını kesti. Sonra da kolcu çıkageldi. (Şimdi, hasatta olduğu gibi, bataklıklar için de silahlı bir Türk kolcu var.) Kolcu, herkesi «konak»a götürdü. Orada boyar, bize şöyle dedi:

— Ruhsatsız neden biçtiniz?

Kimse bir şey anlamamıştı. Bizimkiler, her zamankinden daha budalaca kalakaldılar. Takkeleri ellerinde, birbirlerinin yüzüne bakıp duruyorlardı. O anda boyar, ayağını yere vurdu:

— Sağır mısınız? Size, sazlarımı, sukamışlarımı rushatsız neden biçtiğinizi soruyorum?

— Onun sazları, onun sukamışlarıymış! Bizimkiler, bundan başka bir şey diyemediler. Bunu yavaşça söylemişlerdi, ama siokay bunu işitti ve üstümüze atıldı kırbacıyla;

— Evet, benim sazlarım, benim kamışlarım! Böylece, hepimizi kovdu. Hayvanlar ve arabalar orada kaldı.

— On ilki frankı ödediğimiz zaman, öteberinizi alıp gidersiniz! dedi.

Zamfir, derin derin içini çekti.

— Durumu iyi on kadar sütçü dışında hiç kimse, bu parayı ödeyemedi. Bilirsin, bizde para, ekmek kadar kıttır. Mamaliga'yla yaşadığımız gibi, parasız da yaşarız.

Bütün çalışmamız, boğazımız ve hayvanlarımızın boğazı içindir. Şu ya da bu nedenle elimize birkaç kuruş geçince, onu giyinip kuşanmaya mı, arabayı onartmaya mı, yeni aletler almaya mı, borçları ve vergileri ödemeye mi, yoksa günün birinde bir inek, bir at ya da bir domuz almak üzere bir kenara koymaya mı harcayacağımızı bilemeyiz.

Böylece, rushat için on iki frank istenince, kollarını kavuşturup gökyüzüne baktılar. Köy panayır yerine döndü. Bütün köylüler toplanmış, konuşuyor ve küfrediyordu. Hâlâ kendilerine gelememişlerdi: «Onun sazları!» Tanrım, bataklıkları o mu ekti sanki? O mu yetiştirdi? Nasıl olur da benim sazlığım diyebilir?»

Üç gün sonra, «konak» tan namuslu biri gizlice gelip atlarımızın açlıktan ve susuzluktan öleceklerini bildirdi.

— Geberirseler gebersinler, diye karşılık verdi bizimkiler, biz de geberiyoruz!

Hayvanlarımızın aç ve susuz kaldıkları haberi, Minka Abla'nın içini sızlattı. Bizden biri ölmüş gibi bir kıyıya çekildi ve ağlayıp sızladı. Dördüncü gün, kimseye tek söz etmeden, bayramlıklarını giydi, «konak»a gitti ve oradan ancak akşamüstü döndü. Ardında alıkonan yirmi yedi arabayı geri getiriyordu.

Bunu nasıl başardığı asla bilinmedi. Bu olay, iki yıl önce oldu.

Bu kez ucuz kurtulduklarına mutlu olan köylüler, o günden sonra özellikle kadınlar ve delikanlılar, Minka Abla hakkında dedikodu yapmaktan geri durmadılar. Hatta geveze kadının biri günün birinde ona:

— Minka, biliyor musun, saz kesmek için çok fazla güzelsin! dedi. Eğer boyar'ın yanında kalacak olursan, artık ne rushata gerek kalır, ne de Türk kolcudan korkumuz; senin saz payını da biz keseriz, hani.

Ablacığım hiç ses çıkarmadı, ama yine çok ağladı durdu. Günden güne acısı artıyordu, ama birden neşelendi. Minku, ona askerden döndüreceğini yazmıştı. Üç yıl hizmetten sonra, geri döndü. Bize karşı iyi davrandı. Başkalarına da öyle. Çünkü Türk kolcuya tüfeğin ne demek olduğunu ve ondan korkmadığını söylemişti. Bunu Türk'e, kolcuyla birlikte bataklıkta bir şişe erik rakısını boşaltırlarken söyledi. Kolcu anlamış ve daha yumuşak davranmıştı.

«İşler eskisi gibi değil, Bataklıklar herkesin; kimsenin değil. Şimdi, saz ya da sukamışı gerekirse, çalmak zorunda kalıyoruz. Ve de çalmak için, arabayla üç saatlik yola gitmek, hayvanlarımızın ve kendimizin canını çıkarmak zorundayız. Oysa bataklıklar şuracıkta, burnumuzun dibinde, ona giden düzgün yollar da öyle. Ancak bataklığımıza giden bütün yollar bugün, tüfekli bekçilerle korunuyor, onların da ne zaman, nerede karşınıza çıkacağı bilinmiyor.

Bilsen bu durum ne denli acayibimize gidiyor. Sanki, kimseler bakmasın diye, gökyüzünün tüfekle beklenmesi gibi bir şey.

* * *

İbrail'de tahıl ticareti yapan ve büyük bir meyhanesi olan Sima, o gün öğleden sonra, görkemli, ama iki tekerlekli bir arabayla geldi.

Otuz beş yaşlarında, ufak tefek biriydi. Sıskaydı. Buruşuktu. Ama bir sincap gibi hareketli ve saksağan gibi gevezeydi. Sırtına ipek bir takım giymişti, çizmeleri cilalıydı. Başında gerçek Kara astragandan sivri bir başlık vardı.

Avlunun ortasında fiyakayla durarak, babacan bir tavırla arabadan atladı ve başlığını düşürdü. Kimse gülmeye kalkışmadı. Onu almak için eğilince, Zamfir gibi ufacık oluverdi. Gösteriş olsun diye, görkemli atının başını okşamaya gittiğinde, konukları aynı şeye tanık oldular; parmaklarının ucuyla hayvana yetişebildi;

— Herkese merhaba! dedi, ayağa kalkmış bir sıçan gibi eğilerek. Yüzünün bütün kırışıklıklarıyla gülümsüyordu, oldukça sevimliydi.

«Herkes» dediği, —kendisini evin kapısında bekleyen— Vadoniyler, Katerna Hala, Minka ve iki çocuk, Zamfir'le Tudorel'di.

Onu servetine ve amacına uygun bir saygıyla buyur ederlerken, Minka, geleneğe göre içecek hazırlamak üzere mutfağa gitmek için ortadan kayboldu. Yeni badanalanmış olan ev, bu olay için süslenmişti: Minka'nın elinden çıkmış güzel köy işleri, halılar, örtüler, havlular, yorganlar, iki büyük odanın her yanına serpiştirilmişti. Sima, bunları övmekten geri kalmadı, üstün bir tavırla:

— Bütün bunlardan, benim evimde iki katı daha fazlasını bulacak; başkalarını saymıyorum! dedi.

Vadinoylar, ona saygıyla, Katerina ise ustaca gizlenmiş bir şaşkınlıkla bakıyorlardı. Çocuklar, buyruk uyarınca, mutfağa gitmişlerdi.

Orada Zamfir, sevgili Minka Ablası'nın önünde, Tudorel'e bu adamın kim olduğunu açıklamaktaydı.

— Biliyor musun, adı Sima'dır, ama herkes arkasından ona «yer cücesi» der; çünkü kıçı, yere ve çizmelerine çok yakındır.

Minka, büyük bir tepsi içinde kaşıklar dolusu meyve reçelleri, likör kadehleri ve Türk kahveleri' getirdi. Önce kendisini isteyene, daha sonra da ötekilere ikram etti. Geleneğe göre, kendisine bir şey almadı. En sonunda, yine geleneğe uyarak, anasının yanında oturmak zorunda kaldı, güçlükle tuttuğu öfkesi yüzünü parlatıyordu. Orada ancak kendisini gösterecek kadar kalması, sonra da çekilmesi gerekiyordu.

Sima, fırsattan yararlandı:

— Pekâlâ sevgili bayan, size şunu söyleyeyim ki, zengin bir yuva ve sevecen bir yürek, sahibi olasınız diye bekliyor sizi!

Minka, dosdoğru adamın gözlerinin içine baktı:

— Ailemle konuşunuz, dedi, tepsiyi alıp çıkarken.

Bunun üzerine Sima:

— Evet, dedi, sıkıntısını anlıyorum, bir günah işledi. Ama ben, bunu sorun etmiyorum, om sizden olduğu gibi istiyorum. Hatta sizlerden, nişan gününü kararlaştırmanızı bile rica ediyorum. Acelemi anlıyorsunuzdur: Hanımı olmayan kocaman bir evim var, tahıl işlerim yüzünden, her zaman dışardayım. Kasadardan en küçük garsona kadar, herkes beni yüzsüzce soyuyor. Son vermek istiyorum bu duruma!

Onun çok mutlu olacağını söylememe gerek yok, çünkü mutluluk, aşk demek değildir, ama rahatlıktır. Ve bu rahatlıktan, sizler de yararlar nacaksınız tabii.

Hadi Alekse Baba, bana elinizi verin ve Minka'nın yakında karım olacağına söz verin!

Alekse Baba, Sima'nın elini tuttu ve kuvvetle sıktı:

— Söz veriyorum, Sima!

Katerine, kardeşine gizlice, şimşek gibi bir bakışla baktı, sonra mutfağa koştu:

— Minka! Kaç! Hemen bu gece kaç! Başını alıp git buradan!

Minka, genç halasının kollarına atıldı ve onu bağrına bastı.

KIZIL JAPSHA'DA

Kızıl Japsha'da bataklıklar, dünyadaki bütün çılgın güçler gibi, insan yaşamı için hem eliaçık hem de acımasızdır.

Sereth Irmağı, burada durmadan homurdanır, gözdağı verir, yıkar ve yaratır. Onun bütün sevgisiyle ve öfkesiyle vurduğu yer burasıdır. Kızıl Japsha, onun engellenmiş tutkusunun en iyi yağını yakıp durduğu tapmaktır. Onun bu sığmağına saldırmak isteyenin ölüme mahkûm olacağı kesindir.

Burada, saz örtüsü, fırça gibi sık ve beş metre boyundadır. Gökyüzü aldatıcıdır; çevre çok tehlikelidir. İçine araba ve hayvan giremez. İnsan denen, her yerden geçebilen hayvan girer, ancak en azından yaşamı boyunca zehrini unutamayacağı bir sıyrıkla çıkar oradan.

Orada, kurt, her zaman bulunur ve sizi parçalamaya her an hazırdır. Sivrisineği sokunca, insanın bütün bedeni alev alev yanar. Tıpta çok yararlı olan sülük bile, yüzünüze sıçrayınca, gözünüzü kör eder. Sivrisineklerle sülükler, havada ve suda kaim, yapışkan bir tabaka oluşturur. Sürüler halinde gezen kurtlar, kendilerine yol açarlarken, insan gibi güçlük çekerler.

Bunlar Kızıl Japsha'nın öldürücü yanıdır. Bir de, başka yanı vardır ki, bu da çaldırtıcı yanıdır.

Tırpanınızla görkemli sazları biçmeye başlayalı henüz yarım saat olmuşken, önce kavurucu bir nem soluğunuzu keser, beyninizi eritir ve sizi, partallarınızı üstünüzden sıyırtıp çırılçıplak soydurur. Zararsız su yılanları boynunuza tırmanır, alaycı alaycı bir an oraya dolanır, sonra da kara; su sütunları gibi her yana atılırlar. Bunların teninize dokunuşları, güçlü bir elektrik akımından daha fazla acı verir insana. Bu arada, baştan beri, yapışkan, ince ve dokuma gibi sık lifler, ellerinizin ve yüzünüzün derisini hareketsizleştirir. Daha bir saat geçmeden, gözlerinizi örterler. Eğer o zamana dek beklerseniz, ne yana kaçacağınızı bilemez, arabanızı ve evinizi bulamaz olursunuz.

Minku'nun babası yaşlı Andrey Ortopan, işte bu yüzden, Japsha'ya çekilmeyi uygun görmüş, orada güzel bir kulübe yaptırmış, kendine kazançlı bir iş yaratmış ve bununla yaşamıştı.

Andrey Baba, gençliğinde papazdı. Ruhu ateşliydi: Tanrı'yı seviyor, insanlara hizmet etmek istiyordu. Ne yazık ki, yalnızca Tanrı'yı sevmekle kalmıyor, Tanrı'nın bazı insan yaratıklarının içine doldurduğu yaşamı da seviyordu. Bu yüzden de, Andrey Baha'nın, insanlara hizmet etmesi ve piskoposunun Tanrısı'nı sevmesi mümkün olmadı, o da onu evinden attı.

Andrey Ortopan Baha'nın suçu, rahipliğe başladığının ilk günlerinde çok ağır oldu. Evli ve papaz olduğu halde, karısına yalnızca bir gece kocalık etti, o da ortak yaşamlarının ilk gecesinde. Sonra, yakışıklı bir delikanlı olduğundan, kilise çevresini ve kasabasını yakıp kavurdu. Cinsel tutkunun bütün dişi tanrıçalarının cinsel tanrısı oldu. Aynı coşkuyla lanetlendi ve kutsandı. Sonundaysa, sırtından cüppesi alındı ve şeytanına teslim edildi.

O zamanlar otuz yaşındaydı, önünde harcanacak güçlü bir yaşamı vardı, cebindeyse meteliği yoktu. Ortadan yokolup gitti. Herkes onu unuttu.

Otuz beş yıl sonra, Irmakağzı'nın yaşlıları, güzel bir ihtiyarı görünce, onun Papaz Andrey Ortopan olduğunu anladılar. Dilenci kılıklıydı a-dam, ama neşeli, durumundan hoşnut, gücü kuvveti yerinde ve düşkünlere yardıma hazırdı. Yalnız değildi. Yanında sürekli olarak on yedi yaşlarında bir delikanlı bulunuyordu. Oğlu, Minku'ydu bu. Birbirlerinden hiç ayrılmıyorlardı.

Dönüşleri bir yaz mevsimine rastlıyordu. Her zaman evsiz barksız olan baba oğul, gece, nerde olursa orada yatıyor, yöreyi baştan sona dolaşıp, ne iş bulursa yapıyor, yalnızca sebze yiyor ve kimseye zararları dokunmuyordu. Onları konuşturmaya, ağızlarından laf almaya çalıştılar. Ancak önemsiz bazı şeyler öğrenebildiler; oğul, bir şeyler bilecek denli yaşlı değildi, baba ise, acıkmış gibi görünse de, köylünün merakı karşısında, sessizlik duvarı çekmeyi başardı. Köylüler sonunda, buna da aldırış etmez oldular.

Ancak, ertesi yıl günün birinde, köylüler, en güzel hasırların ve en sağlam sepetlerin Kızıl Japsha'dan çıktığını farkettiler. Minku, bunları sırtında taşıyarak İbrail pazarına götürüyordu. Olabilir miydi böyle bir şey? Çünkü Kızıl Japsha' da yaşamak, cehennemde oturmak demekti! Ama yine de...

* * *

Suların ortalama düzeyinden biraz yüksek bir tepecikte, Andrey Baba, birkaç bin saz demeti toparlamış, onları balçıkla birbirine yapıştırdı. Böylece kulübesinin ve küçük avlusunun tabanı bir metreden fazla yükselmiş oldu. Ancak bu onu, su baskınından koruyamazdı. Bu yüzden, burayı çok geniş ve iki metre yüksekliğinde bir korkuluk duvarıyla çevirdi. Böylece, toprakla, iki sıra söğüt dallarından yapılmış gerçek bir kale duvarı gibi oldu. Besinini bulan söğüt, her yandan fışkırıp kökleriyle duvarı perçinledi.

— Haydi bakalım dostum Sereth, şimdi gelsene!

Sereth, geldi tabii, ancak Andrey Ortopan Baba'ya bir şey yapamadı, çünkü o hâlâ Kızıl Japsha'daki kalesinde sıkıca korunuyordu.

Andrey Baba'nın yanında, kendisine her konuda yardımcı olan oğlu, bir köpeği ve iki kedisinden başka kimse yoktu. Her köy evinde bulunan kümes hayvanları, domuzu, atı, ineği de yoktu hiç. Yanyana iki odası bulunan kulübesi saz ve çamurdan yapılmıştı. Odalardan birinde, efendisi gibi gösterişli, hasır ve sepet örmek için kullanılan sağlam, dik bir tezgâh vardı, ötekinde ise, çıplak tahtadan bir yatak ve soba dediğimiz toprak bir ocak. Temizlik ve düzen konusunda tek söz edilemezdi. Burada her şey kaba, sert ve çilecilik yaşamına uygundu. Duvarlar kireçle badana edilmişti, içerde pek az eşya vardı: Bir masa, iki sandalye, üç tabure, bir küçük içme suyu fıçısı, birkaç tabak, tahta kaşıklar, biri çorba öteki polenta pişirmek için iki tencere. Bir palaskayla iki namlulu bir tüfek çiviye asılıydı. Bir köşede, içinde mısır unu olan kapalı bir sandık, onun yanındaki başka bir sandıkta ise, yalnız adamın çamaşır ve giysileri dururdu.

İşliğin duvarlarında güzel saz demetleri asılıydı. Bunlar, çıkrıkla bükülüp hasır örmeye yarardı. Saman sarısı güzelim renkleriyle ışıldayıp dururlardı. Onlara dokunmak, insana büyük zevk verir. Onları bükerken, insanın elleri uyuşurdu. Çevreye taze, hoş bir saman kokusu salarlardı.

Tavana açılmış bir delikten tavan arasına çıkılırdı, burası, çatıya dek hasırlar, irili ufaklı sepetlerle doluydu.

Dar bir alan kaplayan bu sakin ev sık, geçit vermez bir sıra halinde gerçek bir söğüt ormanıyla çevriliydi. Avlu duvarında bile bitmiş olan ağaçlar, sulara karşı aşılmaz bir engel oluştururlardı. Bir dev ürünüydü bu.

Dik bir yamaç tırmanılarak girilirdi buraya; bu yamaç, üzerinde canlı duvarın yükseldiği evin zemini düzeyinde dururdu. Bir insanın bedeninden daha geniş olmayan, kapatılması kolay bir aralık, bu duvarda, kapısı olmayan ve pek rahat geçilmeyen bir geçit görevi görürdü. Avluya bakan küçük bir pencerenin iç çerçevesini ihtiyar ve mutlu bir erkek başı doldururdu; yanmış, kıllı, yer yer çatlamış ye kırçıl kocaman bir sakalla çevrelenmiş bir yüz; güçlü ve tatlı bakışlı iki göz, «barış sizinle olsun!» der gibi yüzünüze dikilirdi.

Andrey Baba, iri kıyım, kendisini herkesin bakışlarından saklayan sazlar gibi dimdikti. Saçları, tıpkı bizim eski Ortadoks papazları gibi, başının arkasında topuz halinde toplanmıştı. Hareketlerine bakılınca, esnek ve güçlü olduğu sanılan bedeni, enseden topuklarına dek uzanan kül rengi kaba kumaştan bir cübbeye bürünmüştü. Ayaklarında, işlenmemiş deriden sandallar vardı. Davranışları aldırmaz gibiydi. Sesi, şarkı söyleyebilen erkek şeşlerinin bütün perdeleriyle zengindi.

* * *

Minka'nın geleceğinin kararlaştırıldığı bu günde, geceyarısına doğru, Andrey Baba, oğlunun bir kasırga gibi geldiğini, kendini ayakları dibine atıp güçlükle soluk aldığını gördü.

Koleranın insanları onar onar biçtiği bir kentte sokakların görünümü, yüreği cinsel kıskançlıkla parçalanan tek bir insan görünümünden daha az acıklıdır. Çünkü bunların acısını dindirmek için ölüm yeterli olur. Öteki acısını ise ölüm dindiremez, çünkü o başka ellerin okşayışına bıraktığı sevgilisinin anısını bile mezara dek götüreceğinden korkar.

Andrey Ortopan, bu işkenceyi hiç tatmamıştı, ancak oğlu kendi kamudandı, bu yüzden onun yardımına koşmak istedi. Kendini bu işte güçsüz hissetti. Çabaları oğlunun ağzından tek bir söz çıkarmadığı gibi, kolunu bile kaldırmaya yetmedi. İskemlesinin üstüne çivilenmiş gibi kalakaldı, gözleri, Minku'nun kıvranın bedenine sevecenlikle dikilmişti. Oğlunun kendisine yabancı olan bu acıyla yanıp tutuştuğunu ilk kez görmüyordu: Minka'nın şu ya da bu nedenle, boyar'ın yanma her gidişinden sonra, Minku'nun yüreği saatler boyu üzüntüyle kemiriliyordu. Ancak onu, bu durumda hiç görmemişti.

İyi yürekli oğlan, ihtiyarı üzmek, yüreğini dolduran acıları açıklamak istemiyordu. Zaten acısının dipsiz derinliğini araştırmaya henüz cesaret edemediğinden, sevgilisinin Mandresko ile olan ilişkisinin günahlı mı, yoksa yalnızca dostça mı olduğunu bilmiyordu. Bununla birlikte, Sima dolaplar çevirmeye başladığından beri, biri dostum Alekse, kızını Sima'ya satmak istiyor, «kan dökeceğini» babasına söylemişti.

Andrey Baba, oğlunun başının üstünde asılı duran tüfeği usulca kaldırdı ve gidip onu, evin arkasındaki saz yığınının içine sakladı. «Demek, dostum Alekse, kızını Sima'ya satmak istiyor. Tanrı'nın huzurunda, bunun hesabını verecektir. Ancak Tanrı'nın adaletini beklerken, Minku, her ikisine de kendi adaletini gösterecek güçte» diye düşündü.

Dışarda, gökyüzünün sakin güzelliği karşısında dolaşmak istedi. Köpeğini çözdü ve onun neşeli eşliğinde, evinin çevresini dolaşmaya çıktı.

Gece, yörenin vahşiliği ve kendi sıkıntısı birden boğazını sıktı. Andrey Ortopan, diz çöktü:

— Ey Tanrım! Kendinden daha güçlü yaratıkların bilmediği acılar neden en güçsüz kuluna çektiriyorsun? Sana layık olmayan kulun, yüreğine doldurduğun tutkular için sana teşekkür ediyor; ancak hesap günü geldi çattı: Oğluma vuruyor, yaşlılığımı yasa boğuyorsun! Her zaman ödemek mi gerekiyor? Hem neden? Eserinin anlamı nedir? Mademki insan, hayvanlığın üzerine çıktığı ölçüde mutluluğunu acımasız acılarla ödüyor, o halde, bu denli duygulu olmak neye yarar? Ey Ulu Tanrım! Günah işleyen kulunu bağışla! Oğlumun acısını yatıştır!

Anlaşılmaz Tanrı, Andrey Ortopan'ı bağışlayıp hemen oğlunun acısını yatıştırdı. Ona sevgilisi Minka'yı yolladı.

Ortopan yakarır, köpeği de ona şaşkınlıkla bakarken, genç kız, koltuğunun altında bir bohçayla bir gölge gibi içeri süzüldü. Yaşlı adamla yoldaşı, hiçbir şeyin farkına varmadılar. Andrey Baba, köpeği, kurtların gece olası saldırısına karşı koruyan ve aynı zamanda evi gözetmesini sağlayan parmaklıklı kafesine koydu, sonra içeri girdi. Bakışları hemen, biraz önce yerde uzanmış olan Minku'yu aradı, ama orada yoktu:

— Tanrı'ya şükürler olsun! diye söylendi eski papaz, Demek, yine kalkıp tavanarasına çıkmış. Bir mucize bu!

Andrey Baba, lâmbayı söndürdü ve yüreği Tanrı'ya karşı şükranla dolu olarak, kendini yatağının üstüne bıraktı. Ama biraz sonra, tavan-arasından gelen fısıltılar üzerine yeniden söylendi:

— Ah, demek mucizeyi yaratan Minka'ymış! Ama yine de Tanrı'ya şükürler olsun!

Ve ihtiyar adam, hemen uykuya daldı.

Şafak sökmeden bir saat önce, Andrey Baba, asılı lambanın altında, işinin başındaydı. Omuzlarına dek çıplak kollan, çelik gibi güçlü elleriyle mekikleri sevgiyle kavrıyor ve gözle görülür bir şekilde yükselen bitkisel dokuma üstüne tarağı hızla indiriyordu. Bütün ev zangır zangır titriyordu. Her vuruştan sonra, var olmayan bir tozu silermiş gibi, elleriyle hasırın bütün yeni yüzeyini boydan boya okşuyordu. Sonra, parmakları ateşli bir şekilde iplerin arasında dolaşıyor. Her iki yandan, atkının yumuşak ipliklerini iliştiriyordu.

Andrey Ortopan, hasırını bitirip onu tezgâhtan çıkarmaya hazırlandığı sırada, şafak camları aydınlattı. Kuru bir havlama, adamı yerinden sıçrattı. Hemen kapıya koştu.

Alekse Vadonay, sırtında tüfeği, sapsarı bir yüzle, dikiliyordu:

— Andrey! Bana kızımı ver!

— Alekse! Kızın, oğlumundur! Tanrı'nın izni ve kendi isteğiyle!

— Hasırcının oğlundan bir damat istemiyorum... ben!

Ortopan, kollarını göğsünde kavuşturup küçümser bakışlarla baktı:

— Mandresko gibi bir damadın olmasını isterdin belki de! Tam da köylülere özgü bir düşünce! Boyar'ınızın yerinde olmaya ve onun gibi, yakınının derisini diri diri yüzmeye can atmayan tek kişi yoktur, içinizde! «Hasırcının oğlu» ha! Zavallı Alekse, sırtına bir gömlek alacak paran bile yok!

— Fazla konuşma! Kızımı isterim ben!

— Bedenimi çiğnemeden onu alamazsın.

— Gel, öyleyse!

İki adam, tepeden aşağı inerek Sereth'e bakan küçük bir düzlükte durdular.

— Nasıl dövüşmemizi istersin? diye sordu, Ortopan.

— Bizim eski biçimde olsun, diye düşünüyorum: «Kıyasıya güreş» Olsun, ikimizden biri yere yıkılıncaya dek...

— ... ya da Sereth'i boylayıncaya dek! diye sözü tamamladı hasırcı.

— Nasıl istersen.

Bellerine dok soyundular, üstlerinde yalnızca uzun donları kaldı. Ve hemen iki beden, sert bir çarpışmayla birbirine sarıldı.

Yaşlarının farklı olmalarına karşın, güçleri eşitti.

Güreş, aralıksız bir saatten beri sürmekteydi. Söğüt ormanının üstünde yükselen güneş, iki rakibin tere batmış bedenlerini alevleriyle yıkadı.

Tam o anda, biri kadın, biri erkek iki ses, ovanın alt yanını çınlattı. Minka ile Minku, birbirlerinin boynuna sarılmış, türkü söylüyorlardı:

Sapta gâste potkovite Leleo draga mea

Au plekate se marite Leleo draga mea.

Ortopan'la Vadonay, aynı istekle boğuşmayı kesip Sereth'in kıyısına koştular. Çocuklarının kıyı boyunca yürüdüğünü gördüler, yüzleri güneşte mutlulukla kızarmıştı.

— Görüyorsun! dedi Andrey, daha ne istiyorsun?

— Kızımı istiyorum.

Sözlerini işiten iki sevgili, babalarının bu beklenmedik durumu karşısında, yıldırımla vurulmuş gibi durdu. Minku, öfkeyle atılmak istedi. Minka onu sıkıca tuttu, iki elini omuzuna koyarak, usulca:

— Dinle beni, dedi. Kadere karşı elimizden bir şey gelmez. Babamla gidip Sima ile evleneceğim, ancak... asla onun olmayacağım. Onun gözü

önünde, benim erkeğim sen olacaksın. Böylece, günün birinde beni evden kovar. Ve o zaman da, kimsenin bir şey demeye hakkı olmaz.

Minku, başını, göğsüne eğdi Minka, ona kuvvetle öptü ve babaevinin yolunu tuttu.

SİMA VE ERİNCİ

Sima Karamfil'in İbrail'de güzel akaretleri vardı; orada her binaya bu ad verilir, ancak bina deyimi, Sima'nın İbrail'de sahip olduğu her şeyi akaretler kadar belirtemez.

Öncelikle, Simalar da ancak bu ülkelerde dünyaya gelirler. Her zaman «yoksul ve toprağa yapışık», iyi ve ölçülü, atak ve korkak, yaratıcı ve sıradan, eliaçık ve cimri, coşkulu ve soğuk, kurnaz ve sakınımlı olarak doğarlar. Her zaman zengin olurlar. Bazen dillere destan zenginliklere ulaşırlar. Sıkınımsızlık yüzünden hiç yıkıma uğramazlar, ancak tutkuları onları yıkıma götürür. Çünkü tutku, Doğu'da her insan denen solucanın içinde parlayan ve günün birinde yanardağ olan bir kıvılcım gibidir.

Sima'nın tutkusu da, güzel «Minka Abla»ya karşıydı. Zamfir'e öykünen ünlü meyhanenin kabadayıları da ona böyle diyeceklerdi.

Sima Karamfil, doğuda başvurulan o yiğitçe yasaya uyup, on sekiz yıllık sinsi kölelikten sonra, patronunun biricik kızıyla evlenmişti; başka bir deyişle, yirmi sekiz yaşına gelinceye dek, çirkin bir kadın ve onun yüklü çeyizine göz koymaktan başka bir şey yapmamıştı. Bunların ikisine de sahip oldu, ikincisinin değerini bildi, birincisi yüzündense az daha sıkıntıdan ölüyordu. Ama bütün Simaların Tanrısı, yardıma koştu : Üç yıllık korkunç bir evlilikten sonra, gereksiz kadın, çirkinliği kadar doğal bir ölümle öldü. İşte o zaman, Sima, sevmeyi aklına koydu: «Sırtında gömleğinden başka şeyi olmayan, ancak yörenin en güzel kızını arayacağım,» dedi.

Aradığını da İbrail'in hemen yakınında buldu; Minka gibi güzel bir genç kızın yanında değersiz olduğunu anlayarak, mutluluğun sevgiden değil de rahatlıktan geçtiğine hemen karar verdi.

Alekse Baba da onun sözüne kandı ve kızını ona verdi.

* * *

Köyde, dillere destan bir düğün yapıldı. İki yüz kişilik yiyecek ve içecek hazırlandı. En iyilerinden seçilmiş altı çingene çalgıcı konukları kendilerinden geçirmişti. Ama dedikoducu köylü kadınların en beğendikleri

ve sabırsızlıkla bekledikleri eğlenceyi düğünün «ertesi günü gelinin yüz akıyla çıktığının herkese kanıtlanmasını Sima, kesinlikle kabul etmedi. Tam geceyarısı, karısını arabasına bindirdi, dizginleri yakaladı ve onunla birlikte gizlice ortadan kayboldu. Gerçekten de onu «tek bir gömleğiyle» götürmüştü.

Kızı; kendisi için hazırlatmış olduğu daireye gizlice götürdü ve eline, beceriksiz ama içtenlikle kondurduğu bir öpücükten sonra, hemen odasına çekildi. Bu, Minka için şaşırtıcı bir durum oldu, ama duygulanmaktan geri kalmadı. Gecenin bir bölümünde bunu uzun uzun düşündü, en sonunda, bu işin düşündüğü kadar kötü olmadığına karar vererek uyudu.

Ertesi gün saat onda, hâlâ kokulu yatağında uyuyordu. Zamfir, kapısına gelip miyavladı:

— Ablacığım... Uyuyor musun? Ben geldim, ne yapacağımı da bilmiyorum.

Zamfir, iki ailenin kararlaştırdığı şekilde, oradaydı. Küçük kardeş ablasının yanında kalacak, meyhanede çalışacak ve kimbilir, belki de meslek sahibi olacaktı.

Minka, güzel bir sabahlığa sarınıp küçüğe kapıyı açtı ve onu sevgiyle öptü. Biraz sonra da, yaşlı bir hizmetçi kadın, kocaman bir tepsi içinde, «Bayan» m kahvaltısını getirdi, Zamfir, önceden tıka basa karnını doyurmuştu. Ablasına, odaya, eşyalara, çamaşırlara, açık bir dolapta serili kadın giysilerine bakıyor ve gözlerine inanamıyormuş gibi görünüyordu. Düşünceli düşünceli kahvaltı eden Minka, arasıra ona uzaktan gülümsüyordu. Sonra kardeşine:

— Önerde? diye sordu.

— Avluda, üstü başı toz içinde! dedi Zamfir, kısaca.

Dalgın gözlerle bakan kız anlamamış gibi görününce, kardeşi açıkladı:

— Bu avlu, bizimkinden on kat daha büyük, üstelik de tahıl arabalarıyla dolu. Menika Sima, arabalar boşaltılırken, birinden ötekine koşturup duruyor hep. Ellerini buğdayların içine daldırıyor, kokluyor., tartıyor ve buğdayları tartan adamlara durmadan bağırıyor; galiba kilerin her zaman yeterince dolmadığını sanıyor.

— Ya meyhane? Orası nasıl?

— Bir kilise kadar büyük; hesap ödemek için bekleyen, yiyip içen insanlarla dolu.

— Güzel. Hadi, şimdi git de oyna. Bugün, yapılacak başka işin yok.

Çocuk, bir parça ürkmüş olarak gitti. Minka, ağırbaşlı bir şekilde giyindi ve avluya bakan camlı bir delhize gitti, burada, saydam perdelerin arkasında bir koltuğa rahatça yerleşti.

Sima, avluda değildi. Arabalar, arka arkaya gidiyorlardı. Minka, tahıllarını kocasına satmış olan köylülerin yüzlerini inceliyordu. Bu yüzlerde, çok iyi tanıdığı kimi vahşi, kimi kabadayıca bir boyuneğiş okunuyordu. Ama çoğu sarhoştu ve fazla hoşnuttular durumlarından.

Daha sonra genç kız, Sima'nın akaretlerinin değerini hesapladı, Kuşkusuz bu, büyük bir servet tutardı, ancak büyük servet de neydi?

«Çok acımasız bir şey bu,» diyordu kendi kendine. «Bunlar, bir adam ve ailesi için. Ya sonra? Başkalarını neden ilgilendiriyor?»

Minka, kocasının yüreğini ya da daha doğrusu, malvarlığının gerçek yüzünü araştırmaya kalkıştı. Yoksulların, neden ondan iyilikle söz ettiğini öğrenmek istedi. Serveti, nasıl oluyor da «başkalarını sıcak tutuyordu?»

Bunları öğrenmesi için, ona zaman gerekliydi. Ama bir ay sonra —bu arada, ona yabancı olan bu alana kısa ziyaretleri oldu— Doğu'da, her yoksulun destanı Sima'larında bulmak istediği şeyi buldu: Sıkı bir cimrilikle birlikte, silik bir şekilde yaşayan sakınımlı ve pek saf bir eliçıklık.

* * *

Halkın düşgücünden doğan bir yapı şekli, İbrail'in yarısını, benzersiz ve duygusal bir plana göre yaptırmış. Kentin ana bölümünü çevreleyen son derece eğri ve çok uzun, on sokak ve bulvarlarında, aşağı yukarı, iki katlı evler hiç görülmez. Uzun aralıklarla, tek katlı evler vardır. Her mülk, dikdörtgen şeklindedir. Her birinin avlusu ve bahçesi vardır, bunlar toplam alanın yarısını kaplar, öteki yarısı avluya paralel olup aynı sıra üzerindeki evlerdir; bu sıra şöyle gider: Pek çok odası olan, avluya bakan, her zaman

en güzeli olan «ön cepheli» ev; öteki daireler, avlunun sonuna dek, bir trenin vagonları gibi ardarda dizilir, ancak rahatlık ve genişlik olarak gitgide azalırlar. Böylece, her keseye göre ev bulunur, İbrail'de, kenar mahallelerdeki fiyatla, bir ana caddede oturulabilir.

Sima Karamfil'in Karol Bulvarı'ndaki evi, bu kuralın dışına çıkmıyordu. Üstelik de birinci sınıf kiracılarla en yoksul paryaları bir arada yaşatan geleneği ve duygusalcılığı aşırı dereceye götürüyordu.

Birleştirilmiş iki hisseden oluştuğu için arsa kare şeklindeydi; bunun bir köşesinde, iki sıra halinde güzel yapılar yükseliyordu, sıralardan biri ana caddeye, öteki önemsiz bir sokağa bakıyordu. Sima'nın dairesi sokağa bakan sıradaydı, köşesinde büyük lokanta, meyhane-bakkal dükkânı bulunuyordu. Bulvara bakan dairelerse, durumları iyi kişilere kiralanıyordu.

Karenin üçüncü yanında geniş ambarlar vardı; dördüncü yanda ise, yarısı toprağa gömülü kokuşmuş, korkunç virane kulübelerde gece gündüz kaynaşan iğrenç kalabalık yaşardı. Liman kömürlerini boşaltan Türk ve Ermeni hamallar, her zaman kirli semerleri gibi kapkaradır; beşi altısı birarada yatarlar ve bekârdırlar. Ayrıca kalabalık aile reisleri olan Rumen ya da Bulgar odun biçiciler, seyyar gaz satıcılar, işçiler ve diğerleri de bu kulübelerde kalırlardı.

Avlunun büyük kapısı hiç kapanmazdı; «Sima Karamfil'in evi» gerçekten de han gibiydi, eski halk hanları gibi. Güvendiği bir adamı gece nöbet tutar, arabalı ya da arabasız gelip de sığınmak isteyen yolcuları buyur eder, insanlara ve hayvanlara hizmet için hazır beklerdi her an.

Çok geniş olan avlu, sürekli olarak, tahıl ta-neleriyle karışık kalın bir tabaka samanla, öküz ve atların sidiğiyle oluşmuş tezek ve çamurla kaplıydı. Sima'ya ait pek çok domuz ve kümes hayvanı, yalnızca bu zengin artıkları karıştırarak beşleniyor ve büyüyorlardı.

Hiçbir dairede tuvalet yoktu. Ayrıcalıksız bütün kiracılar, kireçle badanalanmış, çevreye öğürtücü kokular yayan üç helaya gitmek için bu sidikli avludan geçmek, topuğa dek çirkef içine batmak zorundaydılar.

Durumu iyi olan kiracıları sık sık Sima'ya:

— Bay Karamfil! diyorlardı, güzel binalarınızın yanında, bu tahtakurusu ve mikrop yuvalarının ne işi var? Bütün bunları gözaçıp kapayıncaya dek yokedip, yerlerine çok güzel binalar yaptıracak kadar varlıklısınız.

O zaman Sima, sakalının ucunu parmaklarıyla sıvazlamaya başlar ve:

— Siz, kendi işinize bakın, diye karşılık verirdi.

— Ama bakın; bu yoksulların çoğu, yıllardan beri kiralarını ödemiyorlar...

— Bundan size ne?

— Hem ayrıca, böyle komşular bizim hiç hoşumuza gitmiyor!

— Madem öyle, başka yere taşının siz de! Bunun anlaşılır yanı yoktu.

* * *

Minka anladı.

Zaman zaman etkisiz, ateşli, sessiz ve geveze, ama her zaman sade, doğal olan Minka, bu çeşitli çevrenin ortasında, sudaki bir balık gibi gelişiyordu. Daha geleli on beş gün bile olmadan, ne pis kulübe ne de kokulu hela kaldı. Bir yığın badanacının yardımıyla, insanlarıyla birlikte, kulübelerdeki bütün insan yoksulluğunu, karmakarışık avluyu boşalttı, temizledi, pisliklerinden arındırdı, badanalattı. Helaları boşalttırıp fenolle yıkattı. Avlu baştan başa kazındı ve çakılla kaplandı.

Ona herkes hayran kaldı. Sima, onun yaptıklarına bakıp:

— Senin şu yaptığını, herkes Paskalya'da yapar. Ancak bu temizlik, bizde uzun süre kalmaz, çünkü pislik, bu zavallı adamların ciğerine işlemiştir. Günün birinde, sen de buna inanacaksın, dedi.

Minka, daha iki hafta geçmeden, kocasına hak verdi: avlu, kulübeler, helalar, yine eski görünüşünü almışlardı. Mezbeleye dönmüştü her yer. Sanki hiçbir şey yapılmamış gibiydi.

Bunun üzerine, acımasız ve kurtarıcı bir kış gelerek her şeyi uyuşturdu.

Minka bile, bir tür uyuşukluk içine girdi. Bir ay boyunca, yüzünü kimseler görmedi. Odasına kapandı; dalgın, sessiz duruyor, pek az yiyecek

yiyor ve gözle görülür şekilde zayıflıyordu. Köyü, Irmakağzı'nı ve orada geçirmiş olduğu çetin yaşamını aklına getirip üzülüyordu. Günün birinde, kocasından, gitmek için izin istedi.

Sima, büyük bir korkuya kapıldı, ancak işini bilen biri olduğundan, tehlikeyi önledi. Hemen gidip Katerina'yı —karısının arkadaşı ve genç halasını— çocuğunu ve bütün eşyalarını, iki arabaya doldurdu ve onları karısının dairesine yerleştirdi. Minka, sevinçten çılgına döndü. Yaşantısı pek neşeli olmayan, ancak bağımsızlığına çok önem veren Kateıine bile bundan çok mutlu oldu. İki çocuk, Zamfir'le Tudorel, buluşunca, çocukça mutluluklarıyla, kendilerini çok seven iki kadının çevresinde bir aile havası oluşturdular. Sima da, bir süre için, bunun karşılığını gördü.

* * *

Sima Karamfil'in meyhane-lokanta-bakkal'ı gerçek bir fabrika gibiydi. Gece gündüz müşteriyle dolu olduğundan, yirmi dört saatte ancak üç saatçik, o da birle dört arası, kapalıydı. Bu fabrikanın üç bölümü; açık kemerlerle birbirine bağlıydı. Meyhane, bir kraliçe gibi ortadaydı ve sokakla caddenin arasındaydı. Lokanta ile bakkal dükkânı ise iki yandaydı. Meyhanenin ortasında yükselen tezgâhtan bakınca, her yer görülürdü.

Bu işi Sima'nın yaptığını sananlar olabilirdi.

Hayır, eskiden de durum böyleydi. Sonradan, Doğu'da bütün Simalarımızın yaşam ve servet--terine hükmeden yasalara uyarak, bu işi tezgâhtar'a bırakmıştı. Güvendiği bu adam, çok nüfuzluydu, bir yandan ona hizmet ederken bir yandan da onu soyuyor ve ilerde, kendisi de bir Sima ya da başka şey olmak için çabalıyordu.

Sahibi, amaçsız ve yararsız kısa ziyaretler yapardı buraya. Sabahın köründen gecenin ilerlemiş saatine dek, fırın dışında, her yere yetişirdi: Tahıl pazarında, fare gibi köylülerin bütün arabalarına burnunu sokar, aynı malların açık hava ya da alandaki kahvelerde yapılan borsasında, Sima, alçakgönüllü, gösterişsiz, açıkgöz bir tutumla malım kârla satmasını bilirdi. Merkezdeki büyük kahvede, iyi işlerin kokusunu alır ve bunları kendilerine fısıldadığı adamlar, ondan korkmadıklarından, aynı şeyi yüksek sesle ve yüzüne karşı tartışırlardı. Tahıl yüklenip boşaltılırken, gözünü bir an bile kileden ya da kile silgisinden ayırmazdı. Doğu'dan gelen türlü malların

çıkarılması sırasında gömrükte bulunmayı hiç aksatmazdı. Sonbahar gelince, haftalarca, podgorilerimizi dolaşır, çok fazla olan şarap ve rakı gereksinimini götürü pazarlıkla toptan sağlar, gerçek bir labirenti andıran bodrumunda en iyi şarapları, en saf rakıları bulundururdu her zaman.

Karısı onu arada sırada, her zaman pis ve çamurlu, tozlu, giysileri düzensiz, yüzü tanınmaz durumda düşünceli ve dalgın görürdü. Yemeklerini ayakta, bir elinde kızarmış balık, ötekinde bir parça ekmek, önünde bir bardak şarapla tezgâh başında yerdi; o sırada tezgâhtarı ise, karşısında hazırol durumda beklerdi. Müşterilerinden bazılarıyla gevezelik ederken, yemeğini uzun süre iştahla atıştırırdı.

Çevresinde kalabalık, bitmek bilmeyen gidiş gelişler, bağrış çağrışlar, küfürler eksik olmazdı, çünkü burası halkın kaynaştığı yerdi. Meyhane, hiç boş kalmazdı. Masalar ve sert tahtadan yapılmış iskemleler her zaman doluydu. Millet, ellerinde bardaklarıyla ayakta dururdu, İçkiler su gibi akardı. Türlü kılıktaki kentliler ve köylüler, tutku ve içkiyle kızarmış yüzleriyle, hepsi bir ağızdan konuşur, bağrışır, masaları yumruklarlardı.

Daha sakin olan bakkal dükkânı da, mallarını renk renk giysili bir kalabalığa sunardı. Burada, eczane maddeleri dışında, ne ararsanız bulunurdu: Her bakkalda bulunan «sömürgelerden gelen incelikler», kocaman çuvallarla kahve, şeker, pirinç, buğday ve mısır unları, patates, ceviz, keçiboynuzu, fındık, badem; sandıklar dolusu çay ve hamur işleri; et ürünleri, zeytin ve zeytin yağı fıçıları, yığınlarla mum ve tütsüler, ekmek ve yakacak odun bölümü; mutfak araçları, sonra çok çeşitli köylü giysileri, ayakkabıları; sepetler, süpürgeler, çuvallar, çadır bezleri, damacanalar.

Lokantada —burada her şey temiz, iştah açıcı, ancak gösterişsizdi—. Herkese çeşitli yemekler sergilenir, öte yandan ocaktan birçok pirzola ve ağız sulandırıcı kokularıyla duman bulutları yükselirdi. Peçeteler, isteyene verilirdi ancak. Herkes parmaklarını yalar ya da yediği ekmek içine kurulardı. Hiç yakınma olmazdı.

Bu büyük işyeri, denetim ve hesap kitaptan yoksundu. Tezgâhtar, garsonun bildirisi üzerine, meyhanenin ve lokantadan gelen bütün paraları kasaya koyardı. Bakkal dükkânının denetimcisi ve kasası ayrıydı. Akşamları, geceyarısına doğru Sima, bir torbayla gider ve iki kasada ne

varsa doldururdu. İşler iyi da da kötü olsun, ağzını açıp bir şey söylemez, bir şey yapmazdı.

Yine de bu fabrika çok iyi çalışıyordu ve Sima, bir yılın sonunda, kazançlı çıkardı. Yirmi iki adamı da yollarını buluyorlardı oradan.

Yalnızca Minka Abla, çok şey gördükten sonra, kendi kendine:

— Bu zengin adamın rahatlığı nerde acaba? diye sormaktaydı.

Çünkü her şeyi görmemişti ki.

* * *

Ama işte, kış geldi. Soğuklar, sıkıntıda olanlar için Nisan ayı başına dek acımasız bir şekilde sürdü. Çocuklar, yaşlılar, bütün aileler soğuk ve açlık yüzünden kırılıp gittiler. Kulübelerinde donmuş olarak bulunuyorlardı. Yollarda köylülerin arabaları, güpegündüz, şimdiye dek görülmemiş sayıdaki kurt sürülerinin saldırısına uğradı. İki öküzlü dört araba ve altı köylüden oluşan bir kafileden, yalnızca bir çocuk canlı olarak kurtulabildi. Bu çocuk, saman yüklü bir arabanın üstünden, bütün hayvanlarla, ısınmak için yaya yürüyen köylülerin parçalanmasına tanık olmuştu. Jandarmalar, çocuğu samanlar içine saklanmış, bir kürke sarılı olarak, yarı ölü bir durumda buldular.

Yoksulun yaşamı, dört temel gereksinim maddesine dayanmıştı: Yakacak odun, mısır unu, tuz ve kibrit. Ender olarak tütün, daha ender olarak da sabun ve gaz kullanılıyordu. Sima'nın dükkânına gelenlerin dörtte üçü, bu temel maddeyi isterlerdi. Bunların pek çoğu ise veresiye isterlerdi. Bu oranın hatırı sayılır bir bölümü de kısaca, dilenirdi bu malları.

Sima Karamfil'in duygusal ve deneyci saymanlığında, «her büyük ticarethanenin yoksulluk günlerine» ne ayırdığı, ortalama bir kuşkulu alacaklılar fonu vardı; Sima, yufka yürekli olmaktan korktuğu için, bu fona böyle derdi. Bu bölüme uyulması için, mal sahibinin bulunması gerekmezdi. Sima'nın kurmuş olduğu ve sonradan yasalaşan bir alışkanlık vardı: Dükkânın gereksinim içindeki müşterilerine yardım etmek ve yoksullara sadaka vermek. Bu iş sızlanmalara, karşı çıkmalara neden olurdu, ancak sonunda yardımlar edilir ve-mal verilirdi. Böylelikle,

mutemetler, çok güzel bir el yatkınlığıyla, bu incelik isteyen görevin yerine getirilmesinde patronun yerini tutarlardı.

O kış, bu fonun en kırılmaz sınırları bile aşılmıştı. İşi başından aşan tezgâhtar, her gün, Minka Abla'ya ya da meyhanede yakaladığında efendisine koşar ve tek basma bu yoksulluk salgınına karşı çıkamayacağını söylerdi. Sima, önce ona «dikkatle işi sürdürmeyi» önerdi; iflas gelip çatınca, bakkal dükkânına gidip yerleşti ve bütün günlerini orada geçirmeye başladı.

Büyük dini bayram günlerinde, kilisede görüldüğü gibi büyük bir halk kütlesi dükkânın önünde kuyruğa girerdi. Yaşlı adam ve kadınlar, özellikle de babalarının yolladığı çocuklar.

Acılarının görüntüsü karşısında, utangaç yalvarışlarına yüreğin daha az dayandığını bildiklerinden, onları yollarlardı. Hepsinin de söyledikleri ayniydi:

— Babam (ya, da annem) bize on santimlik odun (ya da mısır unu) vermenizi rica ediyor...

Bunlar, veresiye hesabı olanlardı. Ötekiler ve yaşlı kadınlar dilenirlerdi:

— Bay Sima, açlık ve soğuktan ölüyoruz! Bize acıyın! Tanrı size, öbür dünyada sadakanızın on katını ihsan etsin!

Bir iskemleye oturan Sima, önce elindeki iki deftere, sonra da-yüzlere bakıp durumu incelerdi. O vakit içinde, kendi çıkarlarıyla iyilik etme isteği arasında zorlu bir savaşım başlardı. Alnı kırış kırış, dudakları kasılmış, kirpikleri yarı açık, caddeyi süpüren kar tipisine bakar ve parmaklarıyla sakalının ucunu sıvazlardı. Zaman zaman derin derin iç geçirir, hemen kendini toparlar ve göğsünü şişirirdi. Bazen bakışları, anasına ya da babasına ait eski bir kürklü hırkayla bütün vücudu örtülmüş, yalnızca cılız yüzü açıkta kalmış bir kızcağızın üzerine takılırdı. Böyle anlarda, sesiz kalabalık hareketlenir, herkes iyilikseverin dikkatini kendi üzerine çekmeye çalışırdı. Yaşlı adamlar, yoksulluğun eğdiği yüzlerini biraz daha buruşturur, başlarını sallayarak anlaşılmaz şeyler mırıldanırlardı. Her zaman yerde sürünen eski püskü bir hırkaya sarınmış ve başlarına, burunlarına inen bir başlık takmış olan yumurcaklar, başlarını kaldırıp zeki ve tasalı bakışlarla, yaşamlarına hükmeden adama bakarlardı. Çoğu kez, korkunç bir açlık

belirten gözler, şaşkın şaşkın taze ekmek yığınına, sucuklara, peynir kalıplarına dikilirdi.

Sima, onların hepsini tanır, pek çoğunun da adını bilirdi. Bazılarının doğuşunu, bazılarının da yaşlanmasını görmüştü. Hiçbirinin ne iş yaptığını ve nasıl olduklarını bilmezdi. Gözlerinin önündeki bu yoksulluk, onun ticaretini tamamlayan bir parçaydı. Onu, bu yoksulluk zengin etmişti.

Zaman zaman, bir kadına sorardı:

— Ama bu yıl, kocan çok iyi çalıştı. Bir köşeye bir şey koymadı mı?

— Hepsini içkiye yatırdı, Bay Sima...

Ve Sima, adamın parasını kimin meyhanesinde «içtiğini» bilirdi.

Bu oturumlar da her zaman rahat rahat yarım saat sürüyordu. Bencilliğini yenebilmesi için, gözlerini bu zavallıların her birinin görüntüsüyle iyice doldurması gerekiyordu. Sonunda, elini ağır ağır havaya kaldırarak, tezgâhtara, yiyecekleri dağıtması için işaret ediyordu.

O zaman, o acınacak durumdakileri tasalı bir ürperiş kaplardı. Bütün yürekler: «Acaba ben de payımı alacak mıyım!» düşüncesiyle burkulurdu.

İtiş kakış yasaktı ve şiddetle cezalandırılırdı. Sima, yaptığı işin yüceliğinin tadına varmak isterdi, çünkü ona göre, sadaka ya da ödenmesi kuşkulu kredi aynı kapıya çıkardı.

Hep iskemlesine oturmuş, hemen hiç kımıldamadan, herkesin sırasını belirliyor, bulunduğu yere bakmadan, odununu, mısır ununu alacak kişiyi parmağıyla gösteriyordu. Kalabalık içinde gözden yitmiş bir çocuğu da yanına çağırdığı sıkça görülürdü. Onun elini tutar:

— Annen biraz daha iyice mi? diye sorardı.

— Her zaman değil, Bay Sima.

Söz konusu olan kişi, her zamanki gibi, çok çocuğu olan, çalışkan bir dul kadın olurdu:

— Buraya, üç kilo ekmekle yarım kilo domuz yağı ver, bakalım.

Ya da:

— Buranın odun ve un hakkını iki kata çıkar.

Babasının namuslu, çalışkan ve tütün tiryakisi olduğunu bildiği bir çocuğa sıra gelince, şöyle derdi:

— Buna,., iki paket tütün ekle, bakalım. «Ekmek», «domuz yağı», «peynir», «tütün», «zeytin» gibi kuraldışı sözler söylendiğinde, bir sürü göz, insana daha fazla acıma duygusu veren bir istekle parlardı.

Küçükler ve büyükler, teker teker, elleri dolu olarak giderlerdi. Sima'nın yanındaki bir adam, her birinin alıp götürdüğü yiyeceklerin toplamını yazardı. Zaman zaman, Sima'nın çok hoşuna giden olaylar da olurdu: Bir kadın ayaklarına kapanır ve onu kucaklardı; ellerini yakalayan bir ihtiyar onları gözyaşlarına boğardı.

Yalnızca çocuklar, bunca insanı besleyip ısıtabilen bu küçük adama, şaşkın şaşkın bakarak tek söz etmeden çekilirlerdi.

DENGİNE GÖRE BARBATT

İnsan yaşamı, en berbat deneyimlerden çiçekli bir tarladan geçercesine atlar.

Nisan ayının ilk güneşli günleri gelir gelmez, kemikleri sayılacak kadar sıska, üstü başı perişan, boğuk sesli çocuk kalabalığının ellerinde uçurtmalar görülmeye başlandı. Geniş Karol Bulvarı, en sevdikleri eğlence alanıydı. Sokağa bakan kapıların, çoğunun önünde, gevezeliğe susamış dedikoducu kadınlar, ağaçların üstündeki yeni yeşeren tomurcuklarla aynı anda ortaya çıktılar, Daha ağırbaşlı olan erkeklerse, gerinerek evden çıkıyor ve her zamanki meyhanelerine gidiyorlardı. Buraların da çalışmaya başlamış oldukları görülüyordu. Büyük bir yüreklilikle ödünç bir kadeh» istiyorlardı. Her yerden kahkahalar, şakalaşmalar duyuluyordu.

Sima'nın meyhanesinde de böyleydi durum. Kış boyunca sımsıkı kapalı kalmış olan kulübelerin pencereleri, ek yerlerine sıvanmış nişastaları çatırdatarak açıldı. Pencereler açılırken, orada bulunmak, pek de hoş değildi hani; en bakımsız ahırdan bile böylesine dayanılmaz koku yayılmazdı.

Çocukları kendilerine örnek alan erkekler ve kadınlar, korkunç kışlık inlerinden çıkıp, duvarlar boyunca güneşte uzanıyorlardı. Bütün konuşmaları, sanki hiçbir şey olmamış gibi, en adi şakalara dayanmaktaydı.

Yalnızca renksiz suratlarından, ısı ve yiyecek yetersizliğinden olduğu kadar, havasız kalmaktan da uzun süredir acı çekmiş oldukları belli oluyordu.

Küçükbaş ve büyükbaş hayvanları da —inekler, atlar, eşekler, köpekler, kediler,— sokaklarda görünmeye ve güneşten paylarını almaya başladılar. Bazıları sahipleri tarafından salınmış, bazıları ise kendiliklerinden dolaşmaya çıkmışlardı. Sokakları dolduran, dolaşan bu hayvanlar, İb-rail'in kenar semtlerinin ilkbahardaki görünümlerinden biridir. Kışın, onlar da insanlar gibi açlıktan acı çekerler. Bu hayvanların tümünü yitirmemek için, sudan ucuz fiyatla, mezbahaya verirler. Köpeklerle, kedilerle kimse ilgilenmez bile. Çünkü onlar, nasılsa çoktur.

O bahar, görünüm her zamankinden daha acıklıydı. Atlar ve inekler öylesine zayıftılar ki, ayakta duracak güçleri yoktu. Uyuşuk bacaklarıyla güçlükle birkaç adım atıyor, kuyruğunu kımıldatıp ağaca sürünüyorlardı. Pek çoğu kapının önünden ayrılamıyordu.

Kederli bakışları, çektikleri acıları belleklerin-rinde saklamakta insandan daha üstün olduklarını göstermekteydi.

Minka, insanların ve hayvanların çektiği acıyı bilmiyor değildi, ancak elinden bir şey gelmiyordu. Köyde gücü çok az, bu insanların acısı da İbrail'dekilerden daha fazla olduğundan, tükeninceye dek çalışmaktan başka bir şey elinden gelmiyor ve acısını böyle hafifletiyordu. Kendisi de başkaları gibi acı çektiği zamanlarda, yaşam ona katlanabilir, hatta neşeli görünüyordu.

İbrail'de durum aynı değildi, orada kendini zenginmiş gibi görmekteydi.

Bu korkunç kış boyunca, pek çok kez, ona kendisinin ve ailesinin çektiği acıları anlatan bir kadın karşısında suskun kalmış, sonunda onu kucağında önemsiz bir sadakayla geri göndermişti; 10 kilo odun, bir parça sabun, bir ekmek. Pek çok kez, mal depolarına gizlice girmiş, yığınla yiyecek almış ve onları açlara dağıtmıştı. Çoğunlukla Katerine, Zamfir ve Tudorel'in yardımıyla bunları evlerine taşımıştı, ama günün birinde Sima bunu öğrenince, iki kocaman kilit, suçunu yineleme şansını yoketmişti.

— Çılgınsın sen! diyordu kocası ona. Bu gidişle, kendimiz dilenmek zorunda kalacağız yakında!

«Yakında ha!» önceleri buna hiç aldırmıyordu. Hem, kocasının şimdi verdiğinin on katını verse, yine de serveti tükenmezdi.

Kışın sonuna doğru, yani gözlerinin önündeki yoksulluğun son sınırında, üç kurumun —meyhane, bakkal ve lokantanın— yönetimini eline aldı, oraya herkesten önce gidiyor, en son ayrılıyordu. Tam da Sima'nın işleri için kentte koşuşturduğu günlere raslıyordu. Kocası onu kendi haline bıraktı, yakından izledi, sonunda onun büyük yeteneğini görünce, sözünün dinlenmesi için buyruk verdi.

Bu durum, tezgâhtarla birlikte, bütün çalışanların canını sıktı. Kasa, yalnızca onun elindeydi. Malların ısmarlanması ve başka işler de onun buyruğundaydı. İşin yoğun olduğu saatlerlerde Katerina ve iki çocuk ise her zaman kendisine canla başla yardım ediyorlardı.

Her şey birden değişti.

İşlerin hafiflemesinden yararlanarak, binaları baştan başa boyattı. Lokantanın bitişiğindeki gereksiz öteberinin durduğu büyük odayı, yüksek tabaka insanları için güzel bir pastane haline getirdi. Mutfak daha düzenli oldu. Servisler daha güzelleşti. Avluya ve lokantanın hemen yanma, duvar boyunca altı güzel kamerya yapıldı ve içleri, Baküs'den esinlenen, neşeli tablolarla süslendi.

«Sima'da» böylesine bir değişiklik hiç görülmemişti. Komşular, gezip dolaşanlar, şaşkınlıkla buna bakıyorlardı. Biri mal sahibi olan iki güzel kadının «Sima Karamfil'in Meyhaneşi»ni yönettiği ve burayı görülmemiş bir neşeyle doldurduğu, haberi kentin merkezine dek yayıldı.

Eskiden Romanya'da, bir meyhaneci kadının neşeli olması, meyhanenin lehine olur, ama kocasının çıkarlarına aykırı düşerdi. Ancak bu, daha çok kadının güzelliğine ve çirkinliğine bağlıydı, çünkü halk türküsü şöyle der:

Şarap güzel, litre bol,

(Vinu-i bun, ocua-i mare)

Meyhaneci kadın çok çirkin!

(Crâsmaritari sluta tare!)

Yiğitler at sırtında içer.

(Beau flacai de-a calare).

Şarap kötü, litre küçük.

(Vinu-i, ocauari mica),

Meyhaneci kadın çok güzel!

(Crâsmarita-i frumusica!)

Yiğitler yıkılıncaya dek içerler.

(Beaü flacaii de se strica).

Eskiden her şey sade ve sağlamdı. Sima'da iş bambaşkaydı. İki kadının neşesi amaçlı değildi. Kendilerini ezen bir yalnızlıktan kaçmak için duydukları derin gereksinimden ileri geliyordu. «Yiğitler» içebilir ya da içmeyebilirlerdi, Sima kazanabilir ya da kazanmayabilirdi, bu onları hiç ilgilendirmiyordu. Onlarla meyhane arasında hiçbir bağ yoktu. Meyhane onlar için, kendilerinden kaçma fırsatı yaratan bir araçtı.

Kendilerinden daha güçsüz olanlara yardım etmek için duyduğu doğal gereksinmeyle ve bunu da, şimdi daha geniş çapta yapabilecek bir durumda olduğunu hissettiğinden, Minka, bütün kışı bu gizemli düşü beslemekle geçirmiş, Minku'yu unutmaya, kocasının gözlerine kendi eli-açık yaşam gözünün güzelliklerini takmaya çalışmıştı. Sima'yı Mandresko'nun yerinde, Irmakağzı'nın efendisi ve bütün haklarını geri vereceği köylülerin gözbebeği olarak görüyordu. İbrail'deki mağazaları kendine bağlayarak, yoksul köylülerin kurtuluş umudu yapacaktı. Bunda da olmayacak bir yan yoktu:

— Bugünkü kazancının yüzde birini kazan-san bile, yılın sekiz ayında yaptığın gibi canını çıkarmaya gerek kalmadan, kendini yine de zengin sayabilirsin. Hem de eline geçen nedir, sana hiç yararı olmayan bir servet. Oysa, beni dinlersen, bir gün, herkes sana şükran duyacak!

Gök yerden ne denli uzaksa, Sima da böyle bir düşünceden o denli uzaktı;- ancak kurnaz olduğundan/kadına tatlı düşlerini sürdürme olanağı veren düşünceli bir suskunluk içinde kaldı. Kız bunu öyle bir coşkuyla yaptı

ki hemen kocasına' âşık oldu sonunda. Aklı fikri servetini tehdit eden tehlikede olduğu için, kocası, hu mutluluğun farkına yeterince varamadı. Minka, içtenlikle sevecenliğini arttırdı, hatta onu sevdi, bu da mal deposuna ona karşı kilitler vurulduğu ana, ta ki nasıl bir yanlış anlamaya kurban olduğunu öğreninceye dek sürdü.

İşte o zaman, gençliğini, güzelliğinin, tutkusunun Sima'nın yüreğinde ne kadar az yer tuttuğunun farkına vardı: «Bana duyduğu sevgi, kesesinin dizginlerinden öte gidemiyor,» dedi kendi kendine. Ve Katerina'nın kollarına atılarak haykırdı:

— İnsanın kendine uygun bir barbatt'ı[(*2)].' olmazsa, olacağı budur!

* * *

Mayısın ilk günü, Romanya'da eskiden, içinde pelin yaprakları ıslatıldığı için acılaşan pelin şarabından kadehler dolusu içilirdi. Herkes bundan içerdi. Ve ancak «kırkıncı kadehe» ulaşıldığında, bahar iyi kutlanmış olurdu.

Ancak bunu da herkes beceremez.

Bununla birlikte, günden bir gün önce, bir delikanlı topluluğu güzel meyhaneciye:

— Minka Abla! dediler. Yarın, masanın altına yuvarlanmadan, «kırk kadehi haklarsam, elinizi öpmeme izin verir misiniz?

Ellerini öylesine severlerdi ki Minka'nın! Pek ö denli güzel oldukları için değildi, ama öylesine anlamlıydılar ki, çevresine, eliaçık gençliğin taşkınlığını yayıyorlardı. Sayısız ustalığa sahip elleri, fazla konuşmaktan, içgüdüsel korkuyla düşüncelerini pek azmi açıklayan dudaklarından çok daha fazla şeyler anlatırdı.

Minka, çocukken, yüksek sesle düşünmekten hoşlanır ve içindekilerini, gördüklerini söylemekten çekinmezdi. Ama kaba bir adam olan babası, her zaman damarlı elinin tersiyle ağzına vururdu. Bütün Hıristiyanların daha iyi ve daha hoşgörülü olmaya çalıştığı bayram günlerinde bile, sofradayken, Alekse baba, en küçük gevezeliği bağışlamazdı. Yok yere karısına ya da

çocuklarına elinin tersiyle vurunca, ağızlarını burunlarını kanatırdı. Bu davranışının nedenini açıklamazdı asla.

Böylece korkutulan Minka, daha küçüklüğünden beri, sözünü yarım bırakmaya, sıcak, kişisel ve ateşli düşüncelerini söylememe alışkanlığını edinmiştir. Ancak zengin kişiliği, bu şekilde baskıya boyun eğemezdi. Anlatım yolları sayısız olduğundan, kollarını, ellerini gürültüyle konuşturmaya başladı, imansız bir kabalığın sözle anlatımı hayvanca yasakladığı inceliği, renkliliği, hatta şiddeti, onlarla anlatmanın yollarını araştırdı. Minka Abla böylece, çok tatlı bir yarı-dilsiz oldu; herkes, yarım bırakılmış cümlelerini, bir çığlığını, gözlerindeki bir anlatımı, yüzündeki bir kıpırtıyı, parmaklarının, kollarının, ellerinin en küçük hareketiyle verildiği an, hemen anlıyordu.

Aynı duyguyu anlatması için pek çok yöntemi vardı. Tümünü birden anlatmak yani kişiliğinin tümünü canlandırabilmesi içinse, sınırsız araçları vardı, çünkü hiç durmadan sürekli yenilenirlerdi. Bununla birlikte, bazıları alışkanlık haline gelmişti ve konuşma sırasında, birden ortaya çıkıyorlardı.

Konuştuğu kişiye, her ikisi için acılı bir sessizlik buyurmak isteyince, aniden susar, yüzünü yana çevirir, rüzgâra kapılmış gibi elini hızla kaldırır, sonra bir tüy gibi ağır ağır indirirdi. Ayaktayken, kolu, vücudu boyunca dimdik ve ağır ağır inerdi. Masaya oturuyorsa, elini masaya koyar, ölü gibi dururdu.

Kendisiyle yakından ilgili olan sevinçli bir haberi, söyleyenin yüzüne bakarak, kirpiklerini indirerek, dudaklarını ısıran, ama dudaklarının gizlemediği bir gülümsemeyle karşılar, aynı anda kollarını açarak kendi omuzlarını sevecenlikle kucaklardı. Parmakları, omuz başındaki kumaşı, kedi pençeleri gibi buruştururdu. Bazen gövdesini hafifçe salladığı da olurdu.

Tutkuyla şaşırınca, başını geriye atar, esmer gözkapaklarının altındaki masmavi gözlerini iri iri açar, dudaklarını sarkıtır, kollarını öne uzatır, ellerini yakarır gibi kavuşturur, bileklerini, vidaları gevşeyip sıkışan bir makine parçası gibi salardı.

ister hareketli ister suskun olsun, bir tartışmada, bu anlatım yollan her zaman sizden önce gelir, çekişme sırasında ona eşlik eder, sonunda sözü

bırakır, ince ayrıntıları anlatırdı.

Bütün bunlar çok doğal ve içgüdüsel davranışlardı.

Böylece Minka Abla'nın dostları ve yakınları dudaklarından dökülenlere önem vermeyip tutkuyla ya da sevecenlikle sevdikleri ellerine baktılar yalnızca.

Mayıs Bayramı, şafakla başladı, tanyeri, soluk alevden pembe bir gül gibi açılarak, dakikadan dakikaya tutuşan ve gözleri kör eden bir ışık çağlayanı altında söndü.

Tan ağarırken, Minka Abla ile Katerina, dairelerinden çıktılar. İkisi de parlak kırmızı renkte etekle geniş dantelleri kolalı birer bluz giymişlerdi. Başlarına kırmızı bir eşarp bağlamışlardır Elele tutuşarak, önce. Karol Bulvarı'na gidip taze havayı içlerine çektiler, sonra gezintiyi Tuna'nın üst başına dek sürdürdüler.

Tuna'yı: «Öğleden sonra, söğütlerinin altında, buluşacağız!» diyerek selamladılar.

Sonra geri dönüp meyhaneyi açtılar. Yanlarına ilk gelen Zamfir oldu. Minka Abla, onu hemen «altı numara» pelin şarabından bir litre çekmeye yolladı, ızgaranın ocağını yaktırdı sonra da kasaba yarım kilo fleyka(*3) almaya yolladı:

— Benim için olduğunu söyle ona! dedi dükkânın eşiğinden.

Ve sağ kolu, havada, geniş yumuşak bir hareketle düşüncesini tamamlayan bir kavis çizdi: «Kasap işin aslını anlar ve beni suçlarsa, umurumda değil!»

Gerçekten de amacı anlaşılmıştı. Zamfir, soluk soluğa geri döndüğünde:

— Lake Amca, kollarını havaya kaldırdı ve «Demek Minka Abla, bahar bayramını kutlamaya başladı ha? Bravo doğrusu!» diye bağırmıştı.

— Evet, Zamfirciğim, dedi, üzüntüyle. Başlıyoruz... Kıştan öcümüzü almak için, söğütlüğün altına bile gideceğiz, öğleden sonra.

Izgarada kızarmakta olan fleykaların imrendirici kokusu genizlerini yaktı ve istifalarım açtı. Minka, onları sıcak sıcak, funad denilen iki tahta tabağın

içinde getirdi.

İki kadın, onları ayaküstü bir lokmada yuttular, Zamfir'le Tudorel de yardım ettiler. Düşünceli düşünceli, kadehleri ellerindeyken, işine gitmekte olan Sima, dalgın dalgın meyhanenin önünden geçti.

— Dinle, Simikal diye bağırdı karısı, seni uyarıyorum, bugün hıngör çıkacak!

Sima, geri dönüp ona baktı:

— Nasıl hırgür çıkacak?

— Bilmem... Yalnızca sana söylüyorum işte: Bugün Mayıs Bayramı, kış bitti artık!

— Ne yapalım, Minkacığım! diye mırıldandı, eğlenmene bak, bir şey demiyorum!

Çıkıp gitti. Kadın, onu bakışlarıyla izledi, sonra mırıldandı:

— Bir şey desen, ne olacak sanki, yavrum! Kadehleri doldurdu, Katerine ile tokuşturdu ve üzgün bir yüzle:

— Yaşasın Mayıs Bayramı, sevgili halacığım! Bu bizim «yedinci bayramımız!»

Katerina, onun durumunu farketti ve:

— Gününü zehir etme! diye karşı çıktı.

— Yook, çok iyiyim! Ama yine de, insanın kendine uygun bir erkekliğinin olmaması çok üzücü!

Saat onda meyhane, alabildiğine neşeli kalabalıkla doluydu. Garsonlar kendilerine yol açamıyorlardı. Sürahiler, şişeler, testiler, kadehler «çatalla yenen mezeler» başlar üstünde dolaşıyor, tezgâhla içenler arasında elden ele gidip geliyordu.

Tezgâhın önünde ayakta duran Minka, canla başla çalışıyordu. Bütün kadehler ona kalkıyordu. Herkes ondan, yalnızca kendisi için bir karşılık bekliyordu. Bütün varlığı gerilmiş, canlılığı sınırsız olan bu kalabalığa açılmıştı. İki fenere benzeyen gözleri, bütün yüzleri taramaktaydı.

Gözünden bir şey kaçmıyordu. Bazen bakışları, uzaktan, ceplerini ters yüz edip «son bir kadeh» için hiç para kalmadığını görerek arkadaşına «Ah, kardeşim, kardeşim!» deyip birbirine sarılan iki adama takılıyordu. Onlar için başka çare yoktu. Onlara gizlice, «Minka Abla'dan bir kadeh» yollardı.

Böyle bir «onura» layık olanlar, başlarını kaldırır ve Minka Abla'ya çılgın bakışlarla bakarlardı. Damarlarını çatlatırcasına bağrırlardı ona:

— Minka Abla! Minka Abla!

Sonra, kalabalığın, seslerini bastıran korkunç gürültüsüne yenilip sevinçli bir umutsuzluğun içinde, Minka Abla'nın gözlerinin içine bakar, kendilerine bir çift okkalı şamar indirir ye böylece ona karşı sevgilerini gösterirlerdi, Minka «yapmayınız böyle!» der gibi başını eğer, ellerini göğsünün üzerine koyardı.

Yeni açılan «pastane» bölümünde, eski müşteriler, Sima'yı beklerken sesizce içiyorlardı. Sima, saat on bire doğru geldi ve kalabalığın geçidi tıkamış olduğunu gördü. Karısı, onun kendine yol açmakta gösterdiği güçsüzlüğü soğuk bir bakışla uzun süre seyretti. Sonra ansızın, büyük bir tiksintiye kapılarak, gürültüyü yırtan bir sesle bağırdı:

— Barbatt'ıma yer yerin! Bırakın, barbatt'ım geçsin!

Birden ortalık suskunlaştı. Bütün bakışlar kapı girişine çevrildi, orada dar bir geçit açılıyor, gittikçe uzuyor, lokantaya, özel salona dek sürüyor, önünde, uçkurunu toplayamayan bir cüce, sağı solu selamlıyordu. Tezgâhta duran Minka, hor gören bakışlarla, insan bedenleriyle örülmüş bir geçitten «barbatt'ının» gidişini görmek için, ayak parmaklarının ucunda yükselmişti.

O anda, bir erkek kahkahası yükseldi, ardından on, kişi daha sonra, bütün meyhane aynı anda kahkahayla gülmeye başladı. Minka, tezgâhın başından ayrılıp, Sima ve arkadaşlarının yanma gitti.

On iki kişi kadardılar, hepsi de geleneksel «kırkıncı kadehi» çoktan geride bırakmıştı; ızgarada kızarmış inek memeleriyle koç yumurtalarını yiyorlardı. Aralarında Minku da vardı, sevgilisi onu da bu bayrama çağırmıştı. Sima onu tanımıyordu, ötekiler de.

İki eski sevgili, Kızıl Japsha'daki o olaylı geceden sonra, ilk kez karşılaşmaktaydılar. Tükenmiş bir şekilde, birbirlerinin ellerini sıkmakla

yetindiler; sonra Minka, gidip kocasıyla Katerina'nın arasına oturdu, onun da yanında balıkçı olan genç bir dostu vardı.

Minku zayıflamıştı. Yüzünde, bitmemiş olan bir acının: izleri okunuyordu. Bu acı, yüzündeki çizgilerin bayağı tekdüzeliğini yumuşatıyor ve ona soylu bir hava veriyordu. Bütün bu kentliler arasındaki beceriksizliği, Paskalya ve Noeller'de giydiği kaba giysilerinin sıkılganlığı,, kendisine söz söylendiğinde duyduğu utanç ona, Minka'nın onda hiç görmediği akıllı, ince, sessiz bir hava vermişti. Bu durum, kadını öylesine altüst etti ki, yerinden kalkıp Minku'nın yanına oturdu. Minku, korku dolu gözlerle çevresine bakındı. Minka Abla, boynunu uzattı ve onu yanağından öptü.

Hâlâ bir dostuyla tartışmakta olan Sima bir şey farketmedi. Ötekilerse, buna fazla şaşırmadılar. Katerina, arkadaşının bu davranışını sevgi dolu bir bakışla onayladı. Sonra da, balıkçı öyküleri ve konuşmalarıyla herkesi eğlendiren balıkça dostunu öptü.

Minku, çok öfkeliydi. Kızgınlığından sakalını çekiştirmekten başka bir şey yapamıyordu,, oysa kam beynine çıkmış gibiydi. Kalkıp gitmek istedi. Minka, onu engelledi. Bu durum, Minka Ablaya dostça bir hayranlık duyan ve kara yazgısına üzülen delikanlıları eğlendiriyordu.

Minka, bir ara dışarı çıktı, beş litrelik pelin Şarabı testisi ve bir yığın ızgarayla geri döndü. Göz açıp kapayıncaya dek, hepsi silinip süpürüldü. Her şey hemen tazelendi.

Öğleye doğru, herkes sarhoş olmuştu, Sima ise fitil gibiydi. Acınacak durumdaydı. Minka ayağa kalkıp kocasını kendi bulunduğu köşeye çağırdı; bunu acıdığından mı yoksa başka bir neden yüzünden mi yaptığını kimse anlayamadı. Herkes gülünç kucaklaşmalar ve okşamalarla dolu bir karı koca sevgiline tanık olacağını sanmıştı.

Oysa böyle olmadı. Kocasını boynundan yakalayıp bağrına bastı. Sima'nın başı, Minka'nın ancak omuzuna geliyordu sonra, boğuk bir sesle:

— Bakın, dostlarım! İşte, bu benim «barbatt»im!

Ve sonra «Onu bana babam verdi» diye eklerken, ona bir çelme taktı ve bir tahta parçası gibi yere yıktı. Hemen sırtına çıkarak kıçına sert tekmeler

indirdi, bir yandan da:

— Barbatt»ım! «Barbatt»ım! diye bağırıyordu durmadan.

Herkes korkuyla kaçıştı.

Birkaç dakika sonra, Minka ile Katerina, yanlarında Zamfir ve Tudorel'le birlikte avlu kapısından çıkıyorlardı. İkisi de yeşil skurteyka[(*4)] lara bürünmüşlerdi. Topluluk hızlı adımlarla limana giden yolu tuttu.

Tuna söğütlüğünde, neşeli bir alem yapmak için, balık iskelesinde her şey hazırlanmıştı. Katerina' nın dostunun ince uzun lokta'sı[(*5)] meler, şaraplar ve rakılarla doluydu. Minku, henüz gelmemişti, Minka, onun yokluğuna sıkıldı. Oysa delikanlı biraz sonra neşeli olarak geldi. Kadınlar halk işi bir kilime sarınıp yan yana uzanmışlardı, çocuklar da sularla oynuyorlardı.

Tuna'yı geçen tek süslü lokta bu değildi yalnızca. Irmağın geniş yüzü birçok başka kayıkla kaplıydı, bazılarında çalgıcılar bile vardı. Kayıkların çoğu, kışın uyuşturduğu bir ağaçlığa girmekten korkuyormuş gibi, güneşten ve sıcaktan mutluluk duyarak, kendilerini akıntıya bırakmış görünüyorlardı.

Kayıklar oldukları yerde dönüyor, içindekiler keman ve çimbal sesleri arasında içki içiyorlardı. Ara sıra, ahenkli kadın şarkıları, duru havada uzun uzun çınlıyordu. Karşılıklı dilekler, tatlı şakalar, kahkahalar, korkulu çığlıklar işitiliyordu. Bizimkilerin lokta'sı, ses çıkarmadan uzun süre bunları dinledi, sonra, burnunu öteki kıyıya çevirip bir yılanbalığı gibi gözden kayboldu.

Korotişka Boğazı onları gözlerden saklamadan önce, iki kadın, sayısız tekneleri, gemi direklerinden oluşan ormanı ve Tuna'nm pırıltılı geniş kuşağını seyretmek için başlarını kaldırdılar.

Minku, üzgün bir yüzle şarkı söylüyordu. Minka Abla, onu sevecen bakışlarla sararken şöyle düşündü: «Seni, neden feda ettim acaba?»

Balıkçı merkezi olan Korotişka'da, Katerina'nın dostu Matei'nin balık avı için bir kulübesi vardı. Yalnızlığı, zor mesleğini ve bağımsızlığını seven biriydi. Katerina, ondan bu yüzden hoşlanıyordu. Pek ender görürlerdi birbirlerini, ama bu, onların mutlak özgürlük anlayışına çok uyuyordu.

Oraya varır varmaz, balıkçı, bir cehennem ateşi yaktı, üzerine bir polenta tenceresi astı, on kiloluk bir sazanın karnını yarıp şişe geçirdi. Başka bir tencerede, mersin balığıyla «yayla çorbası» ya da borş hazırladı. Minku, ona yardım ediyordu. Matei kadınlara, yemeğin «piç» olmaması için, erkeklerin işine karışmamalarını söyledi.

Kadınlar buna çok memnun oldular. Bu bekâr yuvası Katerina'ya bir şey anımsatmıyordu, çünkü burayı ilk kez görmekteydi, oysa burası Minka'ya Kızıl Japsha'yı anımsatıyordu. İnsanı tetikte yaşamaya zorlayan aynı tehlikeli doğa vardı burada. Yaşam burada da zorluyordu. Her şey sade ve sağlıklıydı.

Matei'nin arkadaşı olan dört balıkçı, fırtınalı günlerde beş adamın sığmağı olan bu geniş kulübenin çevresinde dolanıyordu. Orada her birinin küçük tahtadan yatağı, üzerinde de asılı birkaç eşyası vardı.' Ev eşyaları, balıkçılık araçları her yana atılmış, yaşlı söğütlerin üzerine iliştirilmiş, bu ağaçların kovuklarına tıkılmış ya da tersine çevrilmiş, kullanılmayan bir lotka'nın altına doldurulmuştu. Hatta, görünüşü biraz fazla bekârca olan çamaşırlar bile vardı ortalıkta.

Söğüt ormanının içinde yitip gitmiş olan bu balıkçı barınağı, iki kadına erkekçe bir dille seslenip yüreklerini huzurla doldurdu. Buranın yabansı hali onları biraz ürkütüyordu, oysa kendi dairelerinde ya da özellikle Sima'nın evindeki sağlık bozucu sürekli sinirli bir hava yaşamaktan bezdiriyordu onları, özellikle Minka, kendisini Sima'dan ve onun işlerinden ayıran uçurumu açıkça gördü. Ne böylesine erkeklikten uzak bir adamın karısı olmak ne de —zenginlik için zenginlik— gibi ona saçma gelen bir amaca yönelik işlere yardım etmek geliyordu içinden.

Burada, kulübeden tutun da daha iyisi olmadığı için Matei'nin kendine sakladığı kırık tahta çatala kadar her şeyin insanca bir değeri ve varoluş nedeni vardı. Hiçbir şey fazlalık değildi. Ve bu beş balıkçının üstleri aransa, kendilerini bir ay çalışmadan yaşatacak para çıkmazdı. Bu yüzden de, kasası altın dolu Sima'dan daha mı az saygıdeğerdiler acaba?

Ne yazık ki Minka, Katerine hariç hiç kimsenin kendisi gibi düşünmediğini biliyordu.

Öğleden sonra saat dörtte yenen bu büyük yemek, «balıkçı yemeği» oranın deyimiyle prânz pescaresc oldu. Matei'nin arkadaşları da onlara katıldı. Çocuklarla birlikte, on kişiydiler. Hepsi de Doğu usulü, yere serilen büyük bir bez- üstüne oturup iki saat boyunca yemeklerini lezzetle yediler ve geriye de ancak, kendilerini uslu uslu seyreden iki güzel köpeği doyuracak kadar bir şeyler bıraktılar. Kentten getirilen içkiler ve çerezler de hiç de aşırı olmayan içten bir neşeyle mideye indirildi.

Sonunda, Zamfir'le Tudorel ormana daldı. Dört balıkçı, işlerine döndü. Minka ile Katerina'nın da kısa süre sonra eve götürülmesi gerekiyordu.

Dönüşü beklerken, iki çift, yakındaki bir açıklıkta, yarım saati düşünerek geçirdi. İki erkek, batan güneşe karşı uzanmış kestiren sevgililerinin dizlerine dayamışlardı başlarını.

Bu görünüm, doğuya özgü geleneklerin en sevimlisidir. Sırayla, biri ötekinin yerine geçerek, birbirlerinin saçlarını okşamaktan oluşur bu gelenek.

Zaten buna saç okşama da denmez. Saatlerce süren, özenli, dikkat isteyen, tutkulu bir araştırmadır bu. Tutkulu parmaklar, sayısız yollar açarak, saçları durmadan ayırır. Ateşli eller, başı her yöne çevirir; bu iş yoruluncaya dek sürüp gider.

Yapılan nedir? Paylaşılan bir hazzın büyüsüyle, teslim edilen baştan ne istenir?

Bunu kimse bilmez, Ancak türkü şöyle der:

Kadın yatmış dizlerine,

Oğlansa kaşır başını:

Karıştırsın bakalım günahı ne,

Ona vermiş yüreğini!

SU BASKINI

Tatlı bakışlı, sık bıyıklı yaşlı bir İstakoz avcısı, işine giderken, her sabah «Sima'nın dükkânı» na uğrardı. Bu adam meyhanenin ilk müşterisiydi, daha açıldığı anda, şafağın ilk serinliğiyle girerdi içeri. Yalnızca «eli-açık» olduğu için değil, sessiz biri olduğu için de sevilirdi.

Sırtında çuvalı, kolunun altında bastonuyla ve gözlerinden hâlâ uyku akan, yüreği ezik çırağın içine işleyen babacan bir «günaydın» la eşikten adımını atardı. Tezgâha yaslanıp küçük bir kadeh tzuyka'sını hemen içer:

— Sağlıcakla kal, oğlum! der ve giderdi.

Minka Abla ile Sima, İstakoz avcısının geldiği sırada genellikle meyhanede olurlardı. O Temmuz sabahı da, her biri iskemlesinde sessizce otururken, yaşlı adam içeri girdi, selam verdi, içkisini içti; giderken:

— Tuna yükseliyor, dedi.

Ne denli sıradan olsa da, bu haber, iskemleleri üzerinde oturan karı kocayı yerlerinden hoplattı. Sima ayağa kalkıp, karısına bir şey söylemeden hızla dışarı çıktı. Kadın, alnı kırış kırış, gözleri öfkeli, bir kalem alıp o gün ısmarlanması gereken malların listesini yapmaya koyuldu.

O her şeyi ortaya çıkaran Mayıs Bayramı'ndan beri, kari koca Karamfiller, farklı nedenler yüzünden yaralıydılar. Yürekleri her gün, Tuna Irmağı gibi, tutku dalgalarının baskınıyla kabarıyordu. Erkek, karısının artık mucize eseri olarak orada bulunduğunu biliyordu ve onu yitirme düşüncesi, günden güne, ölümden bile daha zor geliyordu. Minka da, bütün saymaca engeller yıkıldığından, kendini Minku'nun sevdasına ve sağlıklı yaşamına büsbütün kaptırıyordu. ...

Kızıl Japsha'da Minku'nun yüreği de az acı çekmiyordu. Ve o aynı Temmuz günlerinde, Sereth'in yükselişine bakarken, kendi yüreğinin de; kabardığını hissetmekteydi. Ama içinden oldukça ileri gidiyordu:

— Sima'yı öldüreceğim!

Yalnızca ekmek parasını düşünen İstakoz avcısının Tuna kıyısında yaptığı gibi, Minku da, her akşam, suyun o gün ne kadar yükselmiş olduğunu

anlamak için, Sereth çamurlarına bir sopa daldırıyordu. Ertesi sabah, yüreği bir gün öncekinden daha kabarmış olarak, suyun, geceleyin fazla yükselip yükselmediğini görmeye gidiyordu. Ve ırmak yükseldikçe, Minka'ya karşı duyduğu tutkunun büyüdüğünü hissediyordu.

Irmağın ne kadar yükseldiğini anlamak için, Karamfiller kendi sırıklarım daldıramıyorlardı, ama İstakoz avcısı, her sabah, kendi sırığını sakin bir şekilde yüreklere daldırmayı iş edinmişti:

— Tuna yükseliyor, yükseliyor...

Bunun hastası olmuşlardı. Şimdi sabahlan, balıkçı geldiği anda meyhanede bulunmayı hiç aksatmıyorlardı. Ve adam, onları bıktırmaktan korkup, bazen, ırmaktan söz etmeden çekip gitmek isteyince, karı koca» bir ağızdan seslenerek onu durduruyorlardı:

— Tuna'dan ne haber?

Yaşlı adam, sakin sakin geri dönüyordu:

— Hâlâ yükseliyor... Böyle giderse, yakında su basacak.

Ve su geldi, yaralı gönüllerle toprağı aynı anda bastı.

Ağustos başlarıydı. Minka ile Katerine arasında, fiskoslar iki gündür artmıştı. Sima, bütün işini gücünü bırakmış, onları dikkatle yakından gözlüyordu. Kadınlar hiçbir şeyin farkına varmadı, Sima'ya gelip Katerina'nm evini ayırdığını sakin sakin bildirdiler.

Sima, hiç de şaşırmamış göründü, iki araba getirtip Katerina'nın taşınmasına yardım etti.

Ama giden yalnızca o değildi. Minka da hazırlık içindeydi. Gerçi götüreceği topu topu bir bohçası vardı, onuda bir gece, gizlice hazırladı. Ancak Sima, yine de işin farkına vardı, Ve hemen odasına kapanıp kendini kilitledi. Bir gün bir gece, yüzünü gören olmadı. Bu durum, Minka'nın umudunu boşa çıkardı. Gidip kulağını kapısına dayadı, içerden kâğıt hışırtıları geliyordu. Ne yapıyordu acaba? Kendini mi öldürecekti yoksa?.. Bu olasılık karşısında acıma değil de merak duydu; bu merak yüzünden, o günkü kaçışını ertesi güne erteledi.

Sima, ertesi gün de görünmedi, Minka'nm buna çok canı sıkıldı. Bir şeyler öğrenmek için tezgâhtarın yanma koştu, o da soğuk bir sesle: «Bay Karamfil, rahatsız edilmemesi için» buyruk verdiğini söyledi. Dönüp Sima'nın kapısını gözetledi. Sima yazıyordu. Bütün gün ve geceye dek yazdı durdu, işlerini düzene koyup vasiyetini hazırladı, çünkü kendini öldürmeye karar vermişti gerçekten. Ancak ölümüne dek Sima'lığını elden bırakmıyor, bundan bile yararlanmak istiyordu. Minka'nın yüreğini yeniden kazanmak için bütün olanaklar tükendiğinde, kendini uçurumdan atmayı düşünüyordu. Bu olanakları hazırlamaktaydı, bunların arasında ise tam bir özgürlük yer almaktaydı.

İnsanoğlunun kaderinin garipliğine bakın:

Kırk sekiz saat boyunca, Sima, nasıl ölebileceğim düşünürken, Minku'nun hazırladığı kesin bir ölümden kurtuluyordu. Minku, onu tam yüreğinden bir kurşunla öldürmek için bulvarda, gece gündüz rakibinin çıkışını bekliyordu. Dükkânda çalışanlar, meyhane yakınlarında, acayip tavırlı, etekleri yerlere dek uzanan bir kebe giymiş bir erkek görmüş, ancak Sima'nın uyarısı üzerine, kimse gelip ona söylemeye cesaret edememişti.

Ertesi gün şafak vakti, yani «birinin ölümünün» gerçekleşeceği an, Minka, Zamfir'i uyandırdı, çıkınını, eline verdi, baba evinin yolunu gösterdi ve kendisini köyün girişinde beklemesini söyledi. Sonra, kendisi her zamanki gibi giyinip, meyhaneye indi. Sima da hemen ardından gitti. Minka, buna pek şaşmadı: «Kendini öldürecek kadar deli değildi ya» diye düşündü. Ve ardından, İstakoz avcısı geldi: — Dünden beri sular basmaya başladı! dedi.

«Tuna her yeri kapladı. Sereth'in düzeyini bile aştı. Böylece her yandan sarılacağız, çünkü bu kez Sereth'in güçsüz toprak setleri yıkacağı kesin.»

Yaşlı adam, çıkarken:

— Irmakağzı'nda yaşayanlara Tanrı acısın! diye ekledi.

Minka, ayağa kalktı. Sima ona gizlice baktı, her zamanki gibi giyinmiş olduğunu görünce, kuşkulanmadı. Kadın gidip kapının çerçevesine dayandı, bulvara bakarak bir an oyalandı; dışarı bir adım attı, sonra ikinci ve üçüncü adımını attı; evinin önünde sabah gezintisi yapan ev sahibi gibiydi; evin

önünden geçti ve arkasına bir göz atarak Sima Karamfil'in evinden sonsuza dek kaçıp gitti.

İbrail Garı'nm ana üst geçidinin bulunduğu yerde, eskiden, eski bir yeldeğirmeni vardı. Minka, işte burda Zamfir'e yetişti; çocuk, Minku'nun ateşli sorularına ne karşılık vereceğini bilemiyordu, onun Sima'nın avlusundan çıktığını görmüş, izlemiş ve ondan Minka'nın da biraz sonra geleceğini öğrenmişti. Yollarına birlikte devam etmişlerdi.

Böylece Sima, raslantı sonucu mutlak bir ölümden, Minku hapisten ve sevgilisi de dul bir zengin olmaktan kurtuldu.

Genç kadın, sevgilisinin gülünç kılığına şaştı: bu sıcakta kebe giyilir miydi hiç! Yanlarına gelince, onu tepeden tırnağa süzdü ve şaşkınlığını belirtti:

— Şu son gecelerde nöbet tuttum da, diye açıkladı sıkılarak,

— Gerçek olamaz! Kebenin altında ne saklıyorsun?

Ve onu belinden yakaladı, tüfeğe dokundu, Zamfir yüzünden, heyecanını tuttu. Sessizce yola koyuldular.

Yeldeğirmeniyle Irmakağzı'na bakan yol bekçisinin evinin arası dört kilometredir. Bu yolu, tek söz etmeden geçtiler. Burada, bir kır meyhanesi yolcuları biraz dinlenmeye çağırır. İçeri girdiler, Minka, birden çocuk gibi sevinmeye başladı. Çocuğa kendilerini biraz yalnız bırakmasını söyledi; masaya oturur oturmaz. Minku'nun kulağına eğildi ve:

— Seninle, Irmakağzı'nda bunun gibi, ama fazla güzel olmayan bir kırçma (meyhane) açmak istiyorum. Bunu yapacağız! Biraz birikmiş param var, diye fısıldadı.

— Demek Sima'yı terkettin?

— ... Evet, senin için!

-— Sandığın kadar kolay iş değil bu.

— Ancak ölüm gider oraya! diye inledi Minka, kollarını iki tabut tahtası gibi öne uzatarak.

Delikanlı, başını eğdi, hem mutlu hem de mutsuzdu, sonra:

— Şimdi nereye gidiyorsun?

— Senin evine, Kızıl Japsha'ya. Minku, acı acı gülümsedi:

— Bunu hiç düşünme. İki gün iki geceden beri, dünyada olan hitenden haberim yok, ama bu kez, Kızıl Japsha'nm şuradaki yol bekçisinin evine dek göçeceğini sanıyorum.

— Ah, sahi su basıyor! diye bağırdı Minka. Haklısın. Acele etmeliyiz!

Zamfir'e selendiler, açlıklarını bastırıp çıktılar, ancak yüz adım gittikten sonra, çok geç

kalmış olduklarını anladılar. İnişe geçmeden önce, yaylanın kıyısından Irmakağzı vadisine göz atınca, Tuna'dan Kotulun'a, Baldovinesti'den Vadeni'nin ucuna dek her yerin sular altında kalmış olduğunu gördüler.

Kızıl Japsha, Alman Gölü, Ialu, Yezerken, Çoban Çukuru su altındaydı. Ortada sulardan ve gökyüzünden başka bir şey görünmüyordu. Ovanın aşağısındaki Baldovinesti, Pietroy ve Alman Köyü ayaktaydı, ama sular, şimdiden üç yanını çevirmişti. Onlara tek bir çıkış kalıyordu: İbrail yolu.

Dehşete kapılan Minka, Minku ve Zamfir, uzun süre tek söz etmediler. Sonra, genç adam:

— Haydi gidip sizinkileri kurtaralım, köylülere yardım edelim, dedi. Babama buradan bir şey yapamam. Ne oldu acaba? Boğuldu mu? Dama mı sığındı? Ya da kendine bir sal yapabildi mi acaba?

-Koşarak yokuşu indiler.

Gördükleri ilk köy evleri, bölgedeki durumun umutsuzluğunu göstermekteydi Topluca göç ediyorlardı. İbrail Yaylası'na doğru, çocuklar, inek, dana, Öküz ve koyun sürülerini güdüyorlardı. Yüklü arabalar, bağırışlar, ağlayışlar, küfürler arasında hareket için işaret bekliyorlardı.

Bu işaret, kahramanlarımızın gözleri önünde, garbaci denen kocaman kamçısını şaklatarak dörtnala gelen bir atlı tarafından verildi. Sağır edici gürültü ve adamın kaim sesi, herkesi sokaklara döküyordu. Atlı, alev alev

yanan yüzü, fırlamış gözleriyle durmadı. Kamçısını şaklatarak yoluna devam ediyor, bir yandan da:

— Ey ahali, kaçın! Sereth, Vameshu ve Kotolung setlerini yıktı. Bu akşam su, yaylanın eteklerini saracak! diye bağırıyordu.

Kötü haberini yayarak, köyün en alt başına dek koştu, sonra bir grup köylünün önünde birden durdu, alnının terini sildi ve alaycı bir şekilde ekledi:

— Şu Bistritsa sürtüğü, bizim prensimiz Sereth'i çileden çıkardı galiba yine! Ah şu kadınlar! Bana onlardan sakın söz etmeyin!

Ve sonra, ok gibi Pietroy'a doğru atıldı.

* * *

Tuna'dan Irmakağzı'na giren istihkâm birlikleri, öğleden önce, Boyar Mandresko'nun tamamen sular altında kalan mallarını kurtarmaya koşarken, başka askeri birlikler trenle gelen kurtarma araçlarını köyde boşaltmaktaydılar. Kurtarma araçları arasında, sal yapımında kullanılmak üzere tahtalar, tahılları doldurmak için çuvallar, hatta kayıklar bile vardı.

Sivil ya da asker, don gömlek bir alay delikanlı, yaşlı kadınları şaşkına çeviren bir gürültü içinde koşuşuyorlardı. Arabası olmayan her aile kendine sal yapıyordu. Arabası olup da ıvırzıvırı pek çok arabanın alış gücünü aşanlar da öyle. Ve sonra, korkudan deliye dönen bir adamın eline ne geçerse, hepsi karmakarışık bir şekilde üstüste yığılıyordu: Eski tarım araçları, kullanılmayan mutfak eşyaları, kırık araba tekerlekleri, saz demetleri, eski kapı ve pencereler, iskele tahtası, sap saman, mısır ve başka tahıl çuvalları. Bu yığının en tepesine, tavuk kafesiyle, çoğu kez birbirine bağlı olarak domuz yavrusu, kedi ve köpekleri oturtuyorlardı.

Bir erin şöyle konuştuğu duyuluyordu:

— Bu çürümüş tezgâhı ne yapacaksın? At gitsin onu, Tanrı aşkına!

— Bırak dursun! Elli yıldır bende durur! Zavallı kocam, onu elleriyle yapmıştı!

— Ya şu çürümüş kirişlerle tahtalar?

— Bilinmez ki, belki işimize yarar; belki de kulübelerimiz için kulanırız. Bırak onları yerlerinde!

— Ya şu hurda demirler ne olacak?

— Onları kiloyla eski demir alan Yahudi'ye satarız.

Böylece, su bastığı zaman sallardan çoğu yüzemiyor ya da devriliyordu.

Bazen assubaylar teftişe çıkarlardı. Askerlerin düzensiz kılığını görüp bağırırlardı:

— Bu da ne? Donla mı geziyorsunuz?

— Çok yaşayın, çavuşum! Yazın ortasındayız!

— Çabuk, pantolonlarınızı giyin! Kızların size baktığını görmüyor musunuz?

— Bu onların, hoşuna gidiyor, çavuşum!

Daha eve gelir gelmez, Alekse Baba tarafından: «Defolun, serseriler! Sizin yeriniz hapishanedir!» diye kovulan Minka'yla Minku, yardımlarına gerek duyanlara koşmuşlardı. Çocuklar, ağızdan ağıza, bağırarak bu haberi yaydılar:

— Minka Abla burada! Yanında Minku Amca da var!

Onları, aynı anda on evden birden çağırıyorlardı. Her yerde, çabukluklarını, titizliklerini ve soğukkanlılıklarını gösterdiler.

Öğleden sonra saat üçe doğru, sal yapanların takırtıları azaldı. O zaman, sivil, asker, bütün delikanlıların köydeki meyhaneye saldırdıkları görüldü. Kavallar ortaya çıktı. Şarap su gibi aktı. Kavallar ve şarap kafaları döndürdü. Meyhanelerin önünde, çılgın danslar başladı. Karınlarına dek çıplak, donlu delikanlıların coşkun Batuta'yla yeri göğü titrettikleri görüldü.

Sıkılıp utanan, ama oynama isteğine karşı koyamayan genç kızlar, yavaşça yaklaşıyorlardı.

Askerler onları:

— Hadi gelin! Zararı yok! deyip çağırıyorlardı.

Minka Abla, onları bellerinden yakalayıp, teker teker oynayan erkeklerin kollarına atıyordu.

— Tabii ya! Tabii ya! Şimdi su baskım

var!

* * *

Daha akşam olmadan, sular bastı. Her yandan yılan gibi kıvrılan kolları, birkaç yüz metre uzunluğundaki dalgaların önünde gidiyor, çukurları ve kuyuları dolduruyor, tabanı avludan daha aşağıda bulunan kulübeleri basıyordu.

Dünden beri su altında kalan köylere deniz devriyeleri yollanmıştı. Devriyeler, her kayık ardında bir dizi sal takılı olarak geri döndüler; sallarda pek çok insan, biraz da eşya vardı. Onlar gelince, Minka ile Minku, koşuştular. Andrey Ortopan Baba, içlerinde yoktu; denizciler, Kızıl Japhsa'da ev namına bir şeyin kalmamış olduğunu söylediler. Hatta Sereth, çok sağlam söğüt çitini bile sürüklemişti.

Bu acımasız haber, Minku'nun üzerinde beklenmedik bir etki yarattı; yaşlı adamın ölümüne inanmak istemedi:

— Olanaksız bu, dedi. Babam, böyle aptalca ölemeyecek kadar deneyimli biridir. Bir yerlere gitmiştir.

Ve hiç üzülmeden, gece bastırmadan önce, kendilerine bir kulübe yapmak üzere yaylada iyi bir yer aramaya koştu. Minka da biraz sonra ardından gitmek zorunda kaldı. Kendisine ait olan yığınla ev eşyasını yükleyebileceği bir araba bekliyordu, babası eşyalarını sokağa atmıştı: bir yığın giysi, çamaşır ve örtüler. Bunlar, Sima'nın istemediği kendi çeyiziydi.

Akşam saat altıya doğru, sular, İbrail Yaylası'nın eteğine ulaşmıştı, oysa köyde, sular pencerelere yükselmiyordu.

Bütün Irmakağzı'nda tek canlı bile yaşamıyordu. Baskına uğrayanların çoğu kentteki akrabalarının yanma sığınmıştı. Ötekilerse, kendilerini kabul edecek akrabaları olmadığından, ya da Alekse Baba gibi özgürlüklerine aşırı derecede düşkün olduklarından, yaylayı boydan boya çevreleyen, geniş

boş topraklara kamp kurmuşlardı. Bu ıssız toprakların ardında, mısır tarlaları, göz alabildiğine İbrail'in kenar mahallelerine dek uzanmaktaydı.

O gece, su baskını kurbanları, yeşil mısır ormanına çekirge sürüsü gibi üşüştüler. O akşam, hepsi de yorgun olduklarından, beklenmedik tek yiyecekleri mısırdı. Oğlan çocukları göğüslerini, kızlar da önlüklerini sayısız mısır koçanlarıyla doldurup ailelerine getirdiler.

Gece olurken, taze mısır kızartmasının hoş kokusuyla dolmuştu bütün yöre. Her aile bir ateş yakmıştı; çevresinde yaşlı üzgün yüzler, karmakarışıklıkta seçiliyordu. Gençler içinse durum başkaydı, bunlar, kendilerine yasaklandığından çok özlem duydukları özgürlüğü biraz daha tatmak için alışılmış yaşamlarında meydana gelen bu karışıklıktan yararlanmışlardı. Sevdalı çiftler, yorgunluğu unutarak, ailelerinden kaçıp gidiyorlardı. Yollar bunlarla doluydu. Bazıları da mısır tarlalarında saklanıyordu.

Gecenin sessizliğinde annelerin öfkeli bağırışları çın çın ötmekteydi:

— Ma-riit-saaa! Hangi cehennemdesin!

Yerini yadırgayan hayvan böğürmeleri, sevinçli köpek havlamaları, bazen öfkeli sesleri bastırıyordu.

Kulübelerinin girişine büzülmüş olan Minka ile Minku, kızarmış mısır yerken, bu umutsuz bağrışları gözlüyor ve her: «Le-nu-sa! ne yapıyorsun?» sesleninşinden sonra, birbirlerinin gözlerine tatlı tatlı bakarak: «Su bastı!» diye karşılık veriyorlardı.

Bu ilk gece, onu yaşayanlar için unutulmaz bir gece oldu.

Geç doğan dolunay, kocaman tekerleğini ufkun üstüne sarkıtarak deniz gibi olmuş Irmakağzı'na gümüş rengi ışıklarıyla boyadı. Ay görünür görünmez, neşeli bataklık öküzü - ağır ahenkli ötüşüyle, tek başına gerçek bir senfoni olan iri böcek boşluğu yakalayıp insanın içine hem bir lanet, hem de yeni bir yaşam müjdesi gibi dolan konseriyle doldurdu: «Bu, u-, u-! Bu-u- u!» ‹

Bu uzun uu'da, özellikle tek bir çığlık olarak dinlendiğinde, insanla insan olmayanı bağlayan bir duygular dizisi saklıdır. Aynı saniye içinde, varlığınızın en derinini anımsatan bir başlangıç, düşüncenizi durduran bir

orta ve sizi bilinmeyene atan bir son bulunur. Bütün bunlar aynı anda, bir sarsılmayla, tek bir gerçek sarsılmayla duyulur. Kalanı» ruhunuzu parçalayan titreşimler halinde uzar gider. Her şey bitip de sıradan gerçeğe dönüldüğünde, kendinize gelmekte epey zorlanırsınız.

Gündüzleri, «bataklık öküzü» nün çığlıkları pek ender işitilir, ama eğer gerçek'ten gerçekdışı'na, gerçekdışı'ndan gerçek'e geçişi, o kısa süreyi yaşamak ve doğrulamak isterseniz, çok daha güçlü işitirsiniz. Bu, ancak tek bir koşulla olasıdır: Acayip hayvanın iki ötüşü arasında kendinizi unutursanız. Bu ötüşler beklenir ya da sıklaşırsa, etki tamamen anlamını yitirecek dereceye dek azalır. O zaman, binlerce ötüşlük bir konseri dinlemek daha iyidir.

Bu ötüşler, ancak güzel gecelerde olur ve insanlarda türlü duygular uyandırır. O zaman, kuyrukluyıldız gibi uzayıp gitmez (U) 1ar; ama ölçüden ve sonsuz ezgiden örülü dalgalar duyulur, çünkü geceleyin, bu konser en gencinden en yaşlısına dek bütün böcekler tarafından verilmesine karşın, gündüzleri yalnızca en yaşlılar, düzensiz aralıklarla öter.

Bu uyumlu gürültünün içinizde yarattığı ruh durumu, korkuyla sevinç arasında gidip gelen bir terazi gibidir; ortalarda belirsiz duygulardan örülü uzun bir ara vardır. Konserin temposu ve evreleri, duyguların belirlenmesinde hiçbir rol oynamaz. Ruh durumunu yaratan ve değiştiren, seslerin bütünüdür.

Evreler ve ahenk, güzelliğin ancak düzeyine erişebildiği değişken bir yapıdadır. Ötüşler, bazen, aynı notada ve aynı uzun Ölçüde birleşip sonra kesintili olarak sürer, sonunda trampet gürültüsüne döner. O zaman, şaşırtıcı bir düzene sahip olur. Bu düzen kısa sürer ve bütün gece yinelenmediği de görülür. Bazen de, aynı şekilde genel olmasına karşın, araya çeşitli notalar-karışır ve uzunluğu her zaman aynı olmayan, beklenmedik duraklamalarla bölünür.

Ama tek notalı genel kükremenin değişik notalı başka bir kükremeyle kaynaştığı da olur. Bu, konserin en güzel evresidir. Konserciler, kendi kendilerine karşılık vermek için, örs üstüne inen iki tokmağın temposuyla çalgı değiştirirler. O zaman senfoninin bütünlüğü, obuanın orta notalarıyla, basonun en kalın notaları arasındadır. Daha ilk karşılıklarında müzikçiler,

öfkelenirler. Karşılıklı konuşma, bir dizi homurtudan oluşan sesler üzerinde sürer gider. Yenilenler, susturulan sesler de olur.

Sonunda evrensel bir yaygarayla her şey bilinir; bu, tepeleri ve uçurumlarıyla dalgalı bir denizin yüzeyine benzer ve konserin en uzun bölümünü oluşturur. Bu da çok çeşitlidir, ancak tek bir atılımın egemen olduğu öteki üç evre kadar güzel değildir.

Şafağın sökmesiyle, bütün çalgılar hemen susar. Yüreğimiz de durur.

«Bataklık öküzü» (boolbaltsi) - kara, yumurta biçiminde, orta boy ceviz büyüklüğünde bir böcektir. Duyargaları' yoktur.

Onu ancak su baskınlarında, sürüyle geldiği, yoğun bir şekilde yaşadıkları zaman görmek mümkündür.

* * *

O geceyi izleyen sabah, bütün kazaya uğrayanlar, yaylanın kıyısındaydı. Suyun yüksekliği İki metreydi. Ağaçların yüksek dallarından ve kulübelerin damlarından başka bir şey görünmüyordu. Telgraf direkleri bile güçlükle farkediliyordu. Göz alabildiğine uzanan suların üstünde, suları ikiye ayıran demiryolu barajı dışında, görünen yalnızca bunlardı.

Yukarıdaki gökkubbeyle aşağıdaki arasında, boğucu bir sessizlik vardı. İhsan, her an gök gürleyecek sanıyordu.

Su, gözle görülecek şekilde yükselmekteydi. Saat ona doğru, saman balyalan, hayvan leşleri ve sökülmüş ağaçlar yaylanın eteklerine yavaş yavaş dizildi. Bu ağaçların arasında, Minku, Kızıl Japsha'nın birkaç kocaman söğüdünü de tanıdı. Bir sala binip, geceleyin kıyıya vurmuş döküntülere bakmaya gitti, bir yığın hasırotu bulup karaya çıkardı.

Biraz sonra, iki sevgilinin gözleri önünde, Andrey Ortopan'ın güzel tezgâhı su yüzünde göründü, öğleden sonra ise, Ortopan Baha'nın kendisi bir sal üstünde çıkageldi.

Sereth'in o felâket getiren gücü, bütün Kızıl Japsha'yı, ırmağın doğal akışı doğrultusunda, yani Tuna'ya doğru sürükleyip götürmüştü. Ama Tuna,

kollarından zaten daha yüksekte olduğundan, artık bir şey alacak durumda değildi. Suların karaya getirdiği enkazların nedeni buydu.

Andrey Baba da bunlardan biriydi ve oldukça yürekliydi. Kendisini «Hurra!» diye gösteriyle selamlayanlara sırtını dönmüş, sakalını ve cüppesini savurarak, uzun bedenini sağa sola atarak, kollan dümenin çok üstünde, salı büyük bir cesaretle yönetiyordu.

SİMA'NIN ÖCÜ

Bir hafta sonra, uğradıkları itilip kakılmalardan aynı şekilde yorulmuş, gökyüzünün kendilerini geçici olarak bir süre için kalmaya zorladığı beklenmedik yere uyum sağlamaya çalışan insanlar ve sular, rahat bir soluk alabildiler.

Suların kapladığı bir yanı kapalı alan, yaklaşık yüz kilometre karelik bir alan, yani Sereth' İn Irmakağzı'nı oluşturan binlerce yıllık yatağıydı. Ancak bu açık ve engebeli yatakta, suların varlığı geçiciydi: İnsan eliyle yapılmış pek çok engelin bulunmasına karşın, hiç hareket yoktu. Sular, burada zamanla kokuşmaktan başka bir şey yapamazdı, oysa bunu hiç sevmezlerdi. Her zaman yenilenen iki yamaç arasında ve her zaman tazelenen gökyüzü altında, canlı canlı akmayı severler. Oysa burada, gırtlağında kalan evler, ahırlar ve helalarla dolu bir çukurun içinde bulunuyorlardı.

Bu yüzden, daha ileri atılamayacaklarını hissedince, üzerlerine, akarsulara özgü bir hüzün çöktü. Yüz kilometrelik geniş bir ağızla, güneşe ve gökyüzüne karşı esneyip duruyorlardı. Karınlarına doldurulmuş olanları artık sindiremiyor ve yüzeylerini her gün biraz daha kaplayan milyonlarca beyazımsı kabarcıkla geğirmeye başlıyorlardı.

Daha becerikli olan insanlar, kötü kaderi güleryüzlü karşıladılar. Eşyalarını nereye koyacaklarını bilemeyip, acı acı yalandılar. Analar, kızlarının değerli çeyizlerini saklayacak özel bir yer bulamıyorlardı. Erkeklerinse, onlara her zaman yeterli olmayan bu yeri yapacak tahtaları ve çivileri yoktu. Kadınlar, kızlarını iyice bir patakladıktan, erkeklerse önüne gelene yumruk indirdikten sonra rahatlıyorlardı. Dayak yiyen gençler, ıssız yollarda gece gezintileri yaparak öç alıyorlardı.

Ama su baskınını izleyen hafta sona erdiğinde, konak yeri, kesin görüntüsünü almakta gecikmedi. Düzen, köydeki gibi sıralanmıştı: kulübeler, insanların birbirlerine olan sevgileri ve nefretlerinin derecesine göre, ya birbirine çok yaklaşmış ya da çok uzaklaşmıştı. Yalnızca Vadinoy ailesi, kendisine topluluktan uzakta, issiz bir yer seçmenin daha uygun olacağını düşünmüştü. Daha insancıl olan Ortopan Baba'ysa, çocuklarının topluluğun ortasındaki kulübelerine yakın kurmuştu kulübesini.

Onların bu yeri seçmeleri, raslantı değildi.

Minka, su baskınından sonra köye yeniden dönmenin en az iki ay süreceğini biliyordu. Bu arada yaşam eski durumunu alacaktı. Ailelerin, gereksinimlerini sağlayacak bir bakkal-meyhane ihtiyaçları olacaktı.

O da, düşünmüş olduğu gibi, eliaçık bir şekilde bir bakkal-meyhaneyi evlerin tam ortasına kurdu.

Kulübelerinin yanma, üç günde tahtadan, damı sazla örtülü büyük bir baraka; yapıldı. Barakada, kentte bile pek ender bulunan her türden mal vardı. Sundurma olarak kullanılan hasırotundan geniş bir gölgelik, yaz ortasında yanmış ve susamış insanları, serinliğine çağırıyordu.

Burada, her zevke ve her keseye uygun içecekler bulunuyordu: şarap, rakı, likör erkekler içindi, çocuklar ve kadınlar içinse, limonata, karpuz, kavun. Hepsi toprağa gömülü olduğundan, sanki buzun içindeymiş gibi çok soğuktu.

İnsanlarda para olmadığından, satışlar çoğunlukla veresiyeydi; ama tutkulu bir meyhaneci olan ve bu kez kaderini elinde tutan Minka Abla, buna hiç aldırmıyordu. Yaşamını da mallarıyla birlikte veriyor, veriyordu.

Işık ışıl yüzlerde, bir kilo kara ekmeğin, bir parça peynirin, iştahlı bir çocuğun kaptığı bir karpuzun ya da on paralık bir mumun yarattığı mutluluğu görmek, Minka Abla için, kendisine sunulan kraliçelik tacından çok daha değerliydi. Veresiye ya da bedava verdiği malı için, alandan daha çok seviniyordu.

Alkollü içkiler konusundaki tutumu farklıydı, tatar peşin, üter veresiye olsun, tatsız sarhoşluklara, gereksiz taşkınlıklara dayanamıyordu!

— Şarap, bir tutkudur, diyordu, her saman güzel olması gereken bir tutkudur, yoksa sapıklık haline gelir. Böyle bir tutkusu olmayan insan su da içebilir, ancak taş yiyemez.

Veresiye sattıklarını hiç yazmazdı. Borçluları da ona gelip ne kadar borçları olduğunu söyler ve elerinden geldiğince, tamamını ya da bir bölümünü öderlerdi.

Bölgenin durağan kaldığı üç hafta boyunca, meyhanenin kazancı oldukça kötü oldu ve Minka Abla boşalan rafları doldurmak için biriktirmiş olduğu

paraları harcamak zorunda kaldı. Sonra sular alçaldı, artık insan göğsünü aşmıyordu.

O zaman herkes balığa hücum etti, bütün ellerde para görülmeye başlandı. Her türlü yolla balık avlanıyordu: ağla, serpmeyle, demir çatalla, delik sepetle ve hattâ elle. İrili ufaklı balıklar, İbrail'in kenar mahalle halkına, en yoksuların bile her zaman alabilecekleri fiatlarla satılıyordu.

Çok geçmeden meyhane, Minka Abla'yı bile korkutan bir bolluğa kavuştu. Borçların ödenmesi ve günlük satışlarla, kârın az olmasına karşın, dükkânın kasası tıka basa doldu. O zaman, servetin nasıl kazanıldığını ve Sima'nın hırsızlıktan başka şey olmayan kazancının yalnızca küçük bir bölümünü feda ederek, nasıl sahte eliaçıklık gösterisi sergilediğini anladı.

Sel kurbanlarının konaklama yeri, köyün o zamana dek hiç görmediği günlük bir görünüm aldı. Sabahları balık avlanıyor, akşama dek İbrail'de satılıyordu, gecelerse, vur patlasın çal oynasın, geçiyordu. Önceleri, Minka'nın rekabetiyle başedemeyen meyhaneciler bütün sarhoşlara kucak açıp çok kârlı işler yaptılar.

Köylüler, önce giyim kuşam düzmekle işe başladılar; balık iyi satıldığından, hemen eğlenceye koştular. Paranın bir bölümü, hemen kentteki meyhanelere bırakılıyor, oradan sık sık çingene çalgıcılarla çıkılıp lüks arabalarla dönülüyordu. En büyük zevkleri, falanca «düşmanın» önünde, arabayla, çingenelerle ve neşeli halleriyle dolaşıp nisbet yapmaktı. Gecenin geç vaktinde, aile kavgaları ve dayaklar görülürdü.

Erkeklerin hovardalığından korkan analar ve genç kızlar, balık avlamaya çıkmak, bunları satıp böylece en önemli şeyi, ilerdeki dokumalar için gerekli ipliği almak zorunda kaldılar. Atkı, her zaman yün ipliğinden yapıldığı için, bunları kendi koyunlarından sağlıyorlardı. Böylece gelecek kış için giysi, çarşaf, örtü ve halı İşi güvenceye alınmış oluyordu. Ama balık denen bu gümüş madeni, kadınlara beklenmedik ufuklar açtı. Kıyıya yakın yüksek yerlerde, tular tamamen çekilince, az derin çukurlar oluştu; bunların İçi, sudan Çok balıkla doluydu. Kendilerine araba bulan kadınlar, balıklan küreklerle yüklediler, sonra tuzlayıp ırmak ve balık tanımayan köylerde parekende olarak sattılar.

Çıkınlar dolusu çil çil para kazanıp, bunu Minka Abla'ya teslim ettiler. Ve hemen kadının, ahlak açısından erkekten ne denli üstün olduğu ortaya çıktı. Bütün kadınlar, kap kaçak satın alarak, arabasını onartarak, çocuklarını daha iyi giydirip besleyerek evdeki yaşamlarını daha güzelleştirdiler. Canlı renkli giysileri, güneşte ışıl ışıl yanan bayramlık giysileri içindeki kadın kalabalığı kamp yerini şenlendirdi.

Buna en çok sevinen Minka Abla'ydı. Bütün kadınların sırdaşı ve emanetçisi olmuştu.

Ancak büyü, biraz sonra, birden bozulacaktı.

Sima'nın ne olduğu bilinmiyordu. Boşanmayı beklerken, açıkça söylenmeyen bir ayrılığa razı olduğu sanılıyordu; derken bir gece, kulübelerinin kapısı şiddetle çalınınca, iki sevgili uyandı:

— Kim o?

— Yasa adına, kapıyı açın! diye karşılık verdi ters bir ses.

— Giyinmemize izin verin, dedi Minka.

— Derhal açın, yoksa kapıyı kırarız! Minka açtı; böylece yasa, karşısında gecelikli bir çift gördü. İlk önce içeri uzun boylu zayıf bir adam girdi, Arkasında ise üniformalı iki polis memuru ile Sima duruyordu. Uzun boylu, zayıf olanı, bir kibrit çaktı. Minka, adama gaz lambasını uzattı, adam yaktı. O zaman, beline üç renkli kuşak bağlamış olduğunu gördü.

Komiser, bir iskemleye oturup sorgulamaya başladı:

— Bay Sima Karamfil'in karısı Minka siz misiniz?

— Evet.

— Demek burada, bu genç adamla yatıyorsunuz?

— Görüyorsunuz ya.

— Bu suçüstü zinadır! İkinizi de tutukluyorum!

Giyinmelerine bile fırsat vermeden, ikisinin de ellerine kelepçe taktılar. Minka karşı çıktı:

— Bizi kente bu durumda götüremezsiniz! Yasalar, böyle bir şeyi kabul edemez. Hem ben üşüyorum.

— Komiser, gevşek bir sesle:

— Burada yasa benim! diye karşılık verdi. Siz, bir süre için dışarıya bu durumda çıkacaksınız! Daha sonra, giyinirsiniz.

Onları dışarı çıkardılar. Komiser, kulübede öteyi beriyi karıştırıp sözde araştırma yaptı, bir şey almadı. Bu arada, gece ziyaretçilerinin geldiği iki arabanın gürültüsüyle uyanan köylüler, gecelikleriyle Minka'nın meyhanesine koştular. Bazılarının ellerinde fenerler vardı.

Minka ile Minku'yu gömlekleriyle görünce, biraz ötede durdu hepsi. Ne bir ses ne de mırıltı duyuldu. Erkeklerin çoğu hemen geri döndü. Kadınlar sessiz kaldılar. Elleriyle ağızlarını ya da yüzlerini örtüyor ve başlarını sallıyorlardı; bazılarıysa ağlıyordu.

İki «suçlu»ysa hiçbir şey duymuyormuş gibiydi, Irmakağzı'na bakıp titreyerek, dimdik duruyorlardı. Sonunda giyinmelerine izin verildi.

O sırada, Ortopan Baba koşarak geldi. Minka onu, parmağını dudağına götürerek kulübede karşıladı, meyhanenin anahtarlarını verdi ve öptü. Yaşlı adam çok heyecanlıydı.

Biraz sonra, iki araba, İbrail yolunu tuttu; kamp yerinin en temiz şeyini, birbirlerini seven bir kadınla erkeği hapishaneye götürüyordu.

Her ikilini de, on beş günlük katıksız hapis cezaim* çarptırdılar. Bunu Sima istemiş ve bu ülkede, zengin olanın her istediğini elde ettiği gibi de elde etmişti. Komiserden, onları çırılçıplak, herkesin gözü önünde kapı dışarı etmesini İsteyen de oydu.

Bu görünümü sunduğu köylülerin düşünce ve davranışları ise, beklediğinin tam aksine olmuştu.

Bununla birlikte, zavallı, öyle kötü yürekli biri değildi. Onu böylesine bir alçaklığa iten, namusu lekelenmiş koca öfkesiydi. Bir kez adımını atınca da bir daha durmadı. Zaten çevresini saran bir yığın yardakçı, üzüntüsünden yararlanıp en iğrenç çareleri öneriyorlardı:

— Onu, sokakta çırılçıplak soy ve kırbaçla!

— Saçlarını dibinden kes!

— Onu emin bir yere çek, sekiz on çingeneyi üstüne sal!

Ancak Sima, karısını seviyordu. Onu şimdi, onarılmaz bir kusur işlemiş olmak duygusuyla, yüreği kıskaç içinde bir aşkla seviyordu. Bu duyguyu seven bir yüreğe bir kez girdi mi, artık aşk olmaktan çıkar, bir ölüm azabı haline gelir. Minka geri dönsün ya da sevgilisinin yanında kalsın, ona göre acı aynıydı. Onu yitirmişti artık.

Yaşlanmış ve iyice zayıflamıştı artık, ayakta duramayacak hale geldiği zaman yemek yediğinden, hiç uyumadığından, gecelerini, kötü kaderini ve yaşamını lanetlemekle geçiriyordu. Hiçbir şeyle ilgilenmiyor, hırsızlıklara kayıtsız kalıyor, hatta gözünün önünde yapılanlara bile ses çıkarmıyordu. Bir gece, penceresinin önüne oturmuş ay ışığının aydınlattığı avluyu seyrederken, tezgâhtarının depodan çıktığını ve sandık ve çuvallarla malı bir arabaya yüklediğini görmüş, bunların değerini hesaplamıştı: «Kuru kahve 1000 frank, şeker de 40 frank eder» demişti gözünü bile kırpmadan.

O zamana dek tanımadığı bir zehir, kanını zehirliyordu; bütün varlığını sarıp sarmalayan bir kindi bu. Ölüm ona yetersiz, yaşamsa dayanılmaz gibi görünüyordu. Belleğini yitirmek için tüm varlığını vermeye hazırdı. Evet: yoksul ve dilenci olmaya razıydı; şu yüreğini parçalayan ve onu çılgına çeviren korkunç şeyin anısından kurtulsaydı bir.

Minka ile Minku'nun cezalarının sona ereceği günden bir gün öncesi, böyle bir durumdayken, yüreğini rahatlatan bir düşünce geldi aklına:

— Onları yuhalatmak için, yollarına serseriler dikeceğim!

Bir sürü adam tuttu. Ertesi sabah, kilitler açılırken, adamlar yerlerini almışlardı. Sima, yüreğinde kıskanç bir sevinçle, biraz kıyıda duruyordu: «Onları utançtan yerin dibine batıracağım! Bütün caddedekiler onlarla alay edecek!»

Hapishane, Karol Bulvarı'nın uçlarının birinin karşısındaydı. Hapishaneden çıkılınca, caddeye adım atılırdı. Sima'nın serserileri, en karanlık yollarla geçinen bu kopuklar alayı orada bekliyordu.

Minka ile Minku göründüler. Hapishanenin kapısı önünde, parlak bir ışık gözlerini kamaştırdı. Sonra, kuşkulu ve sarsak adımlarla, limana gitmekte olan yolcularla dolu caddeye çıktılar.

Birden, topluca, uzun yuhalamalar duyuldu.

— Yuuuh!... Yuuuuh!... Yuhalananlarla yoldan geçenler, çivilenmiş gibi kalakaldılar, Minka, sapsarı bir yüzle doğruldu, Sima'yı gördü ve durumu anladı, yeni bir yuhalama patlayacağı anda, sağ kolunu sevgilisinin boynuna doladı. Delikanlı onu belinden' kavradı. Ve her ikisi birden, birbirlerine sarılmış, yüzleri derin bir mutlulukla parlayarak, ağır adımlarla, gururlu bir şekilde ilerlediler; tutkulu türkülerinin nakaratlarını söylüyorlardı:

Sapte gâste potcovite Leleo draga mea,

Au plecat sâ se mârite Leleo drama mea.

Sima, yerin dibine girdi. Minka, avazı çıktığınca bağırarak, gözlerinin içine dimdik bakıyor, bedenini sallayıp güzelim dişlerini göstererek gülüyordu.

Yuhalan, serseriler çetesinin dudaklarında donup kaldı. Yardakçılardan biri, bacağına vurarak Sima'ya seslendi:

— Yahu babalık, senin yosma da yamanmış hani!

SULARIN GERİ ÇEKİLİŞİ

Sular, Irmakağzı'na akın ettiği zaman, sakin bir yüreğe dolan ve onu böyle ani bir ziyaretin neden olacağı bir bilinmezlikten korkutan zamansız sevgiye benzerler, Geri çeki deyse, bizi bütün iyiliği ve kötülüğüyle besledikten sonra çekip giden, yakıcı bir tutkunun ardından duyduğumuz benzer acı ve pişmanlıkla dolu bir boşluk yaratır içimizde.

Oldukça serin bir Ekim başlangıcının ılık güneşi altında, tufanın arkasında bıraktığı sayısız su birikintisi, sonsuza dek kokuşuyor, insanların yuvalarına geri dönmelerini engelliyordu; öte yandan da uzakta, çekilen suların gümüş rengi çizgisi, köylülere bırakmış olduğu yıkık eserine bakıp gülüyor gibiydi: Çökmüş ya da yıkılmış evler, çamur altına gömülmüş mısır tarlaları, kurumuş fidanlar ve bağlar, yokolmuş otlar, tıkalı kuyular, devrilmiş ve hendeklerinin içinde yokolmuş çitler.

Sessizlik. Issızlık. Baskına uğrayanların yaşamları da sularla çekilip gitmekteydi, çünkü her yer su içindeyken, yaşam daha güzeldi balık avlanıyordu sularda. Bazıları bolluk içinde kalmış, bu yüzden de su baskınına dua etmişlerdi. Bu durum sürebilseydi keşke. Şimdi, kışın eşiğinde oldukları şu anda, yaşamak için hiçbir umarı olmayan, ölü bir ülke kalmıştı ellerinde.

Köylüler, ayakları ve bacakları dizlerine dek çıplak, yumuşak çamuru sabahtan akşama çiğniyor, en ivedi işlerini karşılamaya çalışıyorlardı; arkları temizliyor, evleri kurutuyor, çürümüş araçları değiştiriyorlardı. Kulübeden şafak vakti çıkılıyor, geceleyin aç ve bitkin bir şekilde dönülüyordu. Hükümetten hiç destek görmüyorlardı. Kusur Tanrı'dandı, herkes başının çaresine bakmalıydı.

En zavallıların yardımına koşan yine Minka Abla oldu. Kendisi için, ancak köyde kıt kanaat yetecek kadar biraz para ayırıp bütün biriktirdiğini onlara dağıttı. Ve onun bu eliaçıklığı Minku'nun hemen keyfini kaçırdı. Delikanlı, dostunu yerdi ve ona, başkaları için çalışmaya hiç de niyetli olmadığını sert bir dille söyledi,

Minka, başını elleri araşma alıp delikanlının gözlerinin içine uzun uzun baktı, bir şey demedi, ama yüreği çabucak pır pır etti.

* * *

Ekim ortasındaydılar. Havalar kurak gittiğinden, herkes yuvasını iyi kötü onanmış ve içine girmişti. O zaman, koyu bir yoksulluk başladı, hastalıklar daha korkunç bir duruma geldi.

Evler nemliydi. Isınabilmenin ve evi kurutabilmenin yolu yoktu. Tek ısınma aracı olan sazlar hâlâ su altında olduğundan, kimse bunlardan yararlanamıyordu. Üstlerinden sular akan fidanları, bağları, çitleri yaktılar. Yalnızca duman çıktı.

Hastası olmayan tek ev kalmamıştı. Bütün ev halkı hasta yattığından, bazı evler hastane gibi olmuştu. Zatürree, zatülcenp, sıtma, verem. Üstüne üstlük, bir de açlık.

— Minka Abla! Kurtar bizi!

Bütün yoksul çocuklar böyle bağrışıyorlardı.

Minka'nın evindeyse geçimsizlik son sınırına varmıştı. Genç kadın kendisine üç odalı küçük bir ev yaptırmıştı. Odalardan en büyüğüne düşlediği gibi, büyük bir sevgiyle dizdiği içkileri ve bakkal öteberisini koymuştu. Dükkana bitişik olan ikinci odada, genç çiftin eşyaları bulunuyordu. Üçüncüdeyse, romatizma ve üzüntüden yerinden kımıldayamayan Ortopan Baba kalıyordu, Zavallı baba, gelini saydığı kıza karşı günden güne kabalaşan oğlunu görüp acı çekiyordu. Onu eskiden ne denli sevdiğini bildiğinden, oğlunun tutumunu anlayamıyordu artık.

Minka ise bunu anlıyor ve talihine boyun eğiyordu. Bu ruhta, zengin olma isteğinin doğduğunu görmekteydi. Bu konuda hiç açıklama yapmayan, hiç içten davranmayan Minku, zengin olma tutkuları belliyordu içinde. Çoğu kez onun, yalnızca kazanç isteğiyle tutuşan bencil meyhaneciler gibi davrandığını görmüştü: Susuz içen ve peşin ödeme yapan müşteriye karşı dalkavukça, kim olursa olsun, parası olmayana da soğuk davranıyordu. Hatta kimi zaman, şaraba ve rakıya su kattığını, sarhoş bir müşterinin hesabını şişirdiğini bile görmüştü; bunlar, dehşete düştüğü ahlaksız davranışlardı. Bu konuda yapmış olduğu tatlı uyarılar, onu sinsi bir sakınıma itmekten başka işe yaramamıştı.

Bununla birlikte Minka'nın sevgisi, bunların verdiği acıyı bastırdı: «Ben onu düzelteceğim,» diyordu. Ama Minku, dediği dedik koca davranışını benimsiyor, «ortak malları çarçur etmekten» onu menediyordu. Çarçur etmek ha! Yaşamının en kutsal sevinci saydığı şeye yoksulların yardımına koşmaya— taptığı adam çarçur etmek diyordu. Ve bu, Sima'dan daha kötüydü, çünkü ötekinin ne de olsa eliaçıklığı vardı; onun ayrıca, servet yapmak ve bunun için gerekli bütün niteliklere sahip olma gibi bir özürü de vardı; oysa Minku, ne iyi şarabı kötüsünden ayırabilir, ne de bir kadehi uygun biçimde yıkayabilirdi.

Bununla birlikte bu adam, bütün iplerini elinde tutuyordu. Etinde yaşıyordu. Onun barbatt'ıydı. Onsuz bir yaşam düşünemezdi.

Bedensel tutkusuyla eliaçıklığı arasında parçalanan Minka, kurtuluşu yalnızca eski, sağlıklı yoksulluğuna çabucak dönüşte görüyordu. «Erkeğe zenginliğin kapısını açtın mı, ruhu hapı yutar!» diyordu kendi kendine. Kızıl Japsha'daki, kendisine ve babasına ekmek parası kazanmak için, İbrail pazarına dek, hasırları sırtında taşıyan o yiğit delikanlıdan, Minku'sundan geriye ne kalmıştı?

Ondan aşağılık bir meyhaneci yaratmıştı; elleri ve yanakları artık yumuşamaya başlıyor, bakışları günden güne daha sinsileşiyordu; sokağa da yeleğini ve işlemeli ayakkabılarını giymeden çıkmıyordu. Ticarethanenin onlardan istediği işler arasında en yorucu olanları dostuna bırakıyor, kendisi yalnızca ufak tefek işlerle ilgileniyor, zamanını masa başı zevklerine, uykuya, gezintilere ayırıyordu.

Herkesin acı çektiği bir yerde, ele güne karşı yapılan bu hovardalık, sonunda Minka'yı kızdırdı. Günün birinde bunu O'na söyleyince, adam, Minka'ya bir tokat atarak karşılık verdi.

Erkekti bu, hiç kuşku götürmezdi. Yalnız yiğitlikten payını almamıştı.

Minka, tek söz etmeden tokadı sineye çekti, ellerini havaya «Teslim oluyorum!» der gibi kaldırdı, sonra gidip kızarmış yanağını çekilmekte olan sulara gösterdi:

— Her şey sizinle geliyor... Yine de sizinle gidiyor, her şey...

Havanın kapalı olduğu o öğleden sonra, kurşun rengi örtü boğucu bir hareketsizlik içinde ufukla kaynaşıyordu. Suların ruhu yoktu artık, ölmüştü. Su baskını günlerinin canlı okyanusu, kurşun bir kütle olmuştu. Sereth'le Tuna ona sırtını çevirmiş, bütün canını almışlardı.

Minka, biraz ötesinde çamurları karıştıran çocukları gördü. Onlara doğru gitti. Havasızlıktan yarı baygın, çamur gibi kokan, küçük balıkları topluyorlardı. Yaylada çardaklarda otururlarken, arabalara yükledikleri güzelim turna ve sazan balıklarından eter kalmamıştı!

Zamfir de oradaydı.

— Evdekiler nasıl diye sordu ona.

— Fena değil... Nenika Sima, gerekin her şeyi yolluyor bize. Hiçbir eksiğimiz yok.

— Ya babam, o ne diyor?

— Senin böyle mutsuz olmanın çok güzel olduğunu söylüyor.

— Ya sen, Zamfirciğim, sen ne diyorsun?

Küçük oğlan, kız kardeşinin kollarına atılıp ağladı.

Minka, «Demek Minku'm, yoksul olduğu için yiğitmiş. Şimdiyse, rahatlığı tadınca, birden değişti, öyleyse, bir hafta geçmeden, dört duvarımız ve biraz yiyeceğimizden başka şeyimiz kalmayacak.» diye söylenerek eve döndü.

Andrey Baba, onu kapının eşiğinde bekliyordu. Kızı kucaklarken, üzgün bir sesle şöyle dedi:

Kızım, senden ayrılıyorum! Minku, ona aldığın atı ve arabayı satmak için İbrail'e gitti. Artık oğlumu tanıyamıyorum! Başımı alıp gidiyorum ben!

Minka, onu alkoymak için elinden geleni yaptı. Ama yaşlı adam, heybesi sırtında, çekip gitti,

Minka hemen köyden iki araba getirtti, bakkal dükkânında ne varsa topladı, bütün içkileri alıp arabaya yükledi. Sonra kulübe kulübe dolaşarak her şeyi dağıttı:

— Nasılsa, bu malları satacak müşterim kalmadı artık, diye açıklamada bulunuyordu. Böylece bunları aranızda paylaştırıyorum. Son kez yararlanın bunlardan. Artık dükkân işletmeyeceğim. Hastayım.

Köylüler hastalığının ne olduğunu biliyorlardı, ama belirtmekten çekmiyorlardı. Zaten pek çoğu da açlıktan ölmek üzereydiler. Malları alıp teşekkür etmekten başka bir şey yapmadılar. Yalnızca çocuklar:

— Artık bakkalcılık yapmayacak mısın, Minka Abla? diye bağrışıyorlardı.

Gece olurken, zavallı Minka Abla, eli kolu bomboş evine dönüyordu. Dükânmm boş raflarının karşısında, gözleri yaşarmadı, yüreğinde bir boşluk vardı yalnızca.

Saatler Minku'yu geri getirmeden, upuzun ve haykırtıcı geçtikçe, yüreği sanki daha da boşalıyor gibiydi. Sevgilisini bulma umudunu artık büsbütün yitirmesine karşın, onu hâlâ ve yine sevmekteydi.

Kendini soyunmadan yatağının üstüne attı, gece gözünü bile kırpmadı, yüreği buz gibiydi» başı çatlıyordu. En küçük bir gürültüde sıçrayıp pencereye koşuyordu, Şafak sökerken, yarım saat kadar kendinden geçti.

Elinde olmadan kapılarak uyandı. Ortopan Baba'nın gelen bir horultu, yüreğine bir hançer gibi indi. İçeri girince, Minku'sunu görür görmez dehşete düştü, elleriyle yüzünü örttü.

Babasının yatağında giyinik olarak uyuyordu, giysileri kırmızı şarap kusmuğuna bulanmıştı, yüzüne kan hücum etmiş, ağzı iğrenç bir şekilde açık kalmıştı. Yeleğinin üst cebinden, dantelli ve marka işlenmiş küçük bir fahişe mendili, yarı çekilmiş olarak sarkıyordu. İşte Minka'yı en çok üzen bu oldu.

Dışarı çıktı. Ruhu onu kendiliğinden Kızıl Japsha'ya doğru götürdü, orada yaşlı hasırcıyı çardağını yeniden kurarken bulacağını umuyordu. Oraya varmak için yaklaşık yarım gününü harcadı, ancak eski mutluluk yuvasının ıssız yerinden başka bir şey bulamadı. Sereth'e bakarak ona:

— Minku'yu sana borçluyum, dedi, şimdi de onu benden sen almaktasın. Hem de ruhumla birlikte.

Dönüşte, ayakları, onu hüzünlü evine götürürken yine ağırdılar. Burada, onu büyük bir sürpriz bekliyordu: Minku, bütün eşyalarım ve evdeki biraz parayı da alıp ortadan yok olmuştu.

Minka Abla, pancurları kapatıp yattı.

«MILOSTIVUL SATULUİ»

(KÖYÜN BAĞIŞLAYICISI)

Birkaç gündür bütün Irmakağzı'na yağmur yağıyordu, insanı iliklerine dek ıslatan «çoban yağmuru», çisil çisil yağıyordu. Sabah akşam, saatlerce, dayanılmaz bir sis onu daha da içe işletiyordu. Köydeki bütün hayvanlar ve insanlar öksürüyordu. Sis bazen, öylesine yoğunlaşıyordu ki köyün nerede olduğunu, özellikle Irmakağzı'nın tepesinde kalan demiryoluna çıktığınızda işittiğiniz, binlerce göğüsten geliyormuş gibi çıkan toplu öksürükten anlıyordunuz.

Böyle havalarda, bu yol en güvenli olanıydı, çünkü sizi doğruca oraya götürürdü.

Aynı ekim gününün akşamı, çok kısa boylu, ayağına kaba çizmeler giymiş, basma kuzu postundan bir kalpak geçirmiş ye gözlerine dek bölge köylülerine özgü bir kebeye sarınmış bir adam bu yolu tutmuştu. Kulağı trende, körlerin yaptığı gibi, bastonuyla rayları yoklayarak, sarsak adımlarla gidiyordu. Zayıf bedenini, sık sık öksürük nöbetleri sarsıyordu. O zaman duruyor, bir «of!» çekiyor, gözlerini siliyor, çevreye, görmesine engel olan süt rengi boşluğa yok yere göz gezdiriyor, yeniden yola koyuluyordu.

Böylece, bir hemzemin geçide dek gitti, orada küçük bir kıza çarptı.

— Sen kimin çocuğusun? diye sordu kıza, elini tutarak.

— İlleana'yla Uzun Vassili'nin, dedi kız, ürkek bir sesle.

Yabancı, bir kibrit çaktı, buruşuk bir alnın üstünde iki duru göz gördü.

— Minka Abla'nın nasıl olduğunu bana söyleyebilir misin?

— Hâlâ hasta ve hâlâ yalnız.

— Kim bakıyor ona?

— Ailesi dışında, herkes. Ona sıcak çorba getiriyorlar, işini yapıyorlar. Bakma sırası, bizdeydi dün.

— Güzel. Ama insanların bunu yapacak güçleri var mı?

— İster olsun ister olmasın, yine de yapıyoruz. Şimdi o, köyün en zavallısıdır.

Yabancı adam paltosunun cebinden bir kese çıkardı ve küçük kızın eline sıkıştırdı,

— Bunu babana götür. İçinde 20 frankla bir yiyecek bonosu var. Ona, bir çuval alıp bu bonoyla hemen kır bekçisinin evine gitmesini söyle. Orada, başında bir adam bulunan büyük, üstü örtülü bir araba görecek. Bu bonoyu bekçiye versin ve içinde yazılı olan yiyecekleri yüklesin. İyi akşamlar, yavrum! Ben yine geleceğim.

— Amca, siz de kimsiniz?

— Minka Abla gibi zavallının biri.

Bu adam, Sima'ydı, hava aydınlık olsa bile, güçlükle tanınacak durumdaydı. Hızlı gelişen bir verem vücudunu eritmiş, onu iğrenç bir duruma sokmuştu. İki aydır kesilmeyen sakalı gözlerinin altına dek karmakarışık bir görünümdeydi, acayip bakışları Sima'yı değil bir baykuşu andırıyordu.

Demiryolundan ayrılıp, köy yolunu tuttu, her adımda sendeliyordu. Küçük kıza verdiğine benzeyen yirmi kadar kese, metalsi ağırlıklarıyla kebesini ağırlaştırıyordu. Sima, en yoksul ailelerden başlayarak, bunları hemen dağıtacaktı.

Köyün bu yanında, kulübeler otlağın karşısına, yolun kıyısına sıralanmıştı. Ama hava öyle karanlık ve sis öylesine yoğundu ki bir şey görmek olası değildi.

Sima, çamurlara bata çıka, korkunç kokularıyla yoldaki çukurlarda varlığını belli eden hayvan leşlerinden sakınarak, güçlükle, soluk soluğa ilerliyordu. Bir kuyunun yanından geçerken, üzgün üzgün durdu. Levyenin kolu yerde duruyordu. Kuyunun bileziği yoktu. İçine insan ve hayvanların kolayca düşebilecekleri büyük bir çukur haline gelmişti. Bu, ona köyünün durumunu uzun uzun anlattı.

İlk evlere varınca, durum daha iyi belirdi. Bir dilenci gibi avluya giriyor, pencerelere yaklaşıyor, çevreyi gözlüyor, sonra kapıyı yavaşça çalıyordu. Biri açınca, gözlerine dek sarılı, kuşku veren başını görünce hemen geri

çekiliyordu. Bundan yararlanıp içeriye bir göz atıyor ama çok durmuyordu. Bir, iki, bazen üç kese uzatıp fısıltılı bir sesle, küçük kıza söylediklerini yineliyor ve sisle karanlıkta yok oluyordu.

Her yerde, aynı burun buruna yaşayış ve aynı uğursuz yoksulluk vardı. Aynı ailenin beş - on iki arasında değişen üyesi, ısıtılmış, daha doğrusu dumanlanmış tek bir oda içinde birbiri üstüne yığılmıştı. Yiyecek olarak, bir tencere terci, yani mısır unu haşlaması bulunuyordu. Hastalar partallara sarınmışlardı. Zayıf ve ateşli yüzler, incelmiş boyunlar, sönmüş sesler.

Tifüs salgınıyla açlık bir aradaydı.

Yığınlarla yararsız altını, sayısız yiyecek, giysi ve odun yığını bulunan Sima, dehşet içinde kendini bütün bu acıdan sorumlu tuttu. Minka'nın yoksul düşmüş bir ülkenin ekonomisini ele alarak onu insanca yönetmesi konusundaki sözleri, müthiş bir tanrısal buyruk gibi yüreğinin içinde çınladı.

Ama artık çok geç kalmıştı, ölmek üzere olduğunu hissediyordu. Belki karısı da aynı durumdaydı, iki yaşam yıkılmıştı, mutlu bir yuva sönmüş, bir ülke belalara teslim edilmişti. Bunlar, daha çok kazanmak isteyen Sima'nın, kendisinin suçuydu.

Kulübelere yürüdü ye ceplerini boşalttı, sonra bitkin bir durumda, erzak arabasının durduğu bekçinin evine doğru dönmüş yolunu tuttu. Yolda, ilk yardım ettiği kişilerle karşılaştı, Atlı, yaya erkek ve kadınlar, yiyecekleri yüklenmiş, evlerine dönüyorlardı.

Kendisini tanıtmamak için duyduğu tanrısal istekle, yoksullara görünmemeye çalıştı, ama yaşlı bir kadın kendisini tanıdı. Çuvalını bırakıp onun elini yakaladı ve inleyerek gözyaşlarına boğdu:

— Kurtarıcı... Kurtarıcı... Kimsin sen? Adını söyle ki, dualarımızda seni analım!

— Zavallı bir adam! diye karşılık verdi Sima, kadından kendisini kurtararak.

Ertesi gün öğle üzeri, başı sonu görünmeyen Vagon dolusu yakacak odun taşıyan tek atlı bir araba dizisi, köye gelmekteydi. Dağıtım, Sima'nın yakın

bir dostunun gözetiminde yapıldı. Adam, kendisine Mislotive'nin kimliği konusunda sorulan ısrarlı sorulara karşılık vermedi.

Akşam üstü de, bir gün öncesine benzer bir havada, Sima yeniden göründü. Ama bu kez, her evde iyilik yapanı gözlemek için nöbet tutulduğundan bizimki yöntemini değiştirmek zorunda kaldı. Kapıların önünden çabucak geçip yardımını —parayı ve bonoyu— atmakla yetindi, avluda kimseyi görmedi.

Önceden tahmin etmesine karşın, köyün bu heyecanı Sima'nın canını sıktı, çünkü bu ikinci yardım birinciden farklıydı ve açıklama gerektiriyordu. Bu kez, köyün yakınında duran bir yiyecek arabası yoktu. Şimdiyse, Sima, felakete uğrayanlara kendi dükkânını açmıştı. Keselerin yerini tutan zarflarda az madeni para, 100 franklık banknotlar ve yiyecek oranı beş katına çıkarılmış bir de bono vardı.

Sima, bunun, daha az kalabalık ailelerin aralarında paylaşacakları bir toplu yardım olduğunu bildirmek istedi. Bunu yapamadığı gibi, dağıtılacak erzakların kentteki bakkal dükkânından sağlanacağını da onlara bildiremedi. Köyün uyanık bekleyişinden, kendisinin kimliğini öğrendiklerini anladı.

Biraz sonra, buna acı bir şekilde inandı. Çitlerin üstünden son zarfları attığı sırada, bir adam kolundan yakaladı. Bu, kayınbabası Alekse Vadinoy'du. Ona öfkeyle:

— Burada ne yapıyorsun, deli? dedi,

Sima, soluğunu kesen bir tiksinti ve öfke duydu,

— Bana dokunma, sersem! diye karşılık verdi.

Ve kalan son gücünü toplayıp hızla kaçtı. Ama kıyı şeddi yanında beklemekte olan arabasına gideceği yerde, bilinçsiz bir şekilde, kente ters bir doğrultuda koştu ve bir tarlada kayboldu. Ciğerlerinden gelen keskin bir yırtılışla göğsünü elleriyle sıktı. Anında ağzı açıldı ve kan boşaldı.

Güçsüz bir sesle:

— Minka! diye inledi.

Ve bir daha kalkmamak üzere, yüzükoyun yere düştü.

ÇÜRÜME

Karol Bulvarı'yla Zafer Sokağının köşesinde, üzerinde büyük harflerle «SİMA KARAMFİL» yazılı levhayı, yas belirtisi olan otuz metrelik bir kara tül şerit kaplıyordu.

Bu, şaşkınlıktan başka bir duygu yaratmayan bir yattı. İçten hüzünle dolu başka bir yas İçerde, güzel Mayhane-Bakkal-Lokanta'nın kilitli yedi kapısının ardında sergilenmekteydi.

Rahmetli, son ay içinde, buraya adım atmamıştı. Ve elindekiler bir güzel yağmalanmıştı. Herkes bu önüne geçilmez sonu beklediği ve korkacak bir şey olmadığı için, bunu çok doğal bir şekilde sessiz bir anlaşma içinde, topluca yapmıştı.

Şimdi mühürlendiğinden, üç dükkân kesin bir sessizlik içinde dinleniyordu.

Lokantada, mutfak güzel bakır takımlarından yoksundu. Tek bir parça bile kalmamıştı. Her şey, acılı olayın son günü aşırılmıştı. Çürümeye yüz tutmuş et ve sebze artıklarının arasında, yıkanmamış bir yığın kapkacak ve servis tabağı serilmişti.

Kadehlerin, likör şişelerinin, sürahilerin karmakarışıklığına karşın, meyhanenin görünümü daha az içler açışıydı. Burada, soyguncuların izini, yer altında ya da rakı deposunda aramak gerekiyordu: En iyi şarapların, en has rakıların aşağı yukarı tümü yok olmuştu. İki aydan bu yana, her akşam, kocaman damacanalar, yalnızca tezgâhtarın bildiği bir yöne gidiyordu.

Ama en acımasız yağmalama bakkal dükkânında yapılmıştı.

Tıpkı büyük bir mezeci, güzel bir manav ya da iştah açıcı mutfağını gözler önüne seren bir doğu lokantası gibi, zengin çeşitli bir bakkal dükkânı da, mideden geçen yaşama isteğimizden başka bir şey değildir.

Sima'da binlerce gözün böylesine yansıttığı bu istek, şimdi bir çöp tenekesinden farklı değildi. Devrilmiş sandık ve çuvalların içindekiler yerlerdeydi. Mezeler çürüyordu. Çekmecelerde cinler cirit atıyordu. Eskiden konserve kutuları, çikolata paketleri, türlü şişelerle süslü olan

raflar, dişsiz bir ağıza dönmüştü. Döşeme, zeytin, ceviz, fındık, badem ve kuru üzümle doluydu.

Bu mezarlığın karanlığında, güneş pencere kanatlarının aralıklarından, mavimsi ışıklarını yollamaktaydı.

* * *

Sima'nın, mallarını bol bol dağıtmasının bu yağmada büyük payı vardı. Köy halkının bağışçının ölümünü öğrendiği sabah, sıcak gözyaşı döken köylüler, çok geç kalmadan yiyeceklerini alabilmek için kente hücum ettiler.

O zaman, bağışla yağmayı ayırdetmek mümkün olmadı. Denetimsiz olarak, on arabaya birden mal yükleniyordu. Hatta erzak deposundaki mallar bile, kimin tarafından aldığı belli olmadan, büyük bölümler halinde kaldırılıp götürüldü. Öğle üzeri, yargıcın gelişi ve kapıların mühürlenmesiyle yağmacıların hızı kesildi.

O gün, bir hafta süren yağmurdan sonra, hava güzeldi. Eğer güneş, sular çekildiğinden beri salgın hastalıklarla açlığın yarattığı kıyımın ilk kurbanlarını gömmeye başlayan Irmakağzı üstünde parlamasıydı, herkes bayram edecekti.

Yiyecek getiren köylülerin arabalarıyla tabut taşıyan cenaze arabaları karşılaşıyorlardı. Eve giden yolla, aksi yöne, mezarlığa giden yol aynıydı. Hem zaten, ne gelen ne de giden, yolda karşılaştığı arabanın ne taşıdığına dikkat etmiyordu, Ancak, az üzüntülü olanlar, bir an durup» ballıklarını çıkararak, haç işareti yaparak ölüyü selamlardı. Yine aynı şekilde, gözleri ağlamaktan kızaran biri, yiyecek yüküyle dönenlere İmrenerek bakmak için geri dönerdi.

Uzun hastalıklardan da sarsılmaz sağlıklardan da bıkılmıştı. Biriyle savaşmak için olduğu kadar ötekine katlanmak için de çok çetin bir savaş gerekiyordu. Herkes, sonu bir kıyımla bitse bile, bu savaşın sona ermesini istiyordu. Bunlar genel bir yangın, yeni bir su baskını ya da, toplu kıyımlar olabilirdi.

Ölümün ve çürümenin yavaş yavaş ortalığı sardığı görülüyordu. Çevredeki her şey ölüyor ve hepsi de çürüyüp gidiyordu. Evlerde kokuşma,

ölümden önce başlamakta, cenazenin gömülmesinden sonra da sürmekteydi, bazı canlılarsa yarı çürümüş durumdaydılar.

Hayvanlarla kümes hayvanları ve insanlar arasındaki ölüm oranı aynıydı. Köy, ölmüş koyun, domuz yavrusu, hindi, tavuk, bazen kedi ve köpeklerle doluydu; bazılarının bulunamayan leşleri, evlerin çevresini kokutmaktaydı. Bataklıklarda, yol kıyısındaki hendeklerde, başka yerlerde sular tarafından sürüklenmiş olan büyükbaş hayvanlar, üstlerini kaplayan çamurlar arasından ortaya çıkıyor ve oranın havasını her gün biraz daha dayanılmaz duruma getiriyordu.

Yetişmeleri sularca durdurulmuş ekili bitkiler bile, aşağı yukarı leşler kadar dayanılmaz kokular çıkaran, geniş çirkef kuyuları oluşturuyordu. Irmakağzı'nda yaşayan ihtiyarlar, böyle bir felaketi yaşamış olduklarını anımsamıyorlardı.

Bazen, insanların tarlalar arasında koşarak temiz hava aradıkları bile oluyordu. İnsanlar, açlıktan çok bu kokulardan acı çekiyordu, açlığı yatıştırmak, kokulara çare bulmaktan daha zordu.

Bu durum, ılık geçen sonbahar boyunca sürüp gitti. Güneşli günlerle kapalı havalar birbirini izliyordu. Sonunda, köylüler, memnun ayrılan salgın hastalıklarla başa çıktılar. O zaman, köpeklerle kedilerin parçalamış olduğu leşler toplandı ve gömüldü.

Aralık başına doğru, kuru bir don her şeyi temizleyip arıttı.

KALKINMA

Ertesi yılın Mayıs ayıydı, bu aya daha sonraları: «mısır ormanı bebekleriyle sardunyaların ayı» adını vereceklerdi.

Sardunya, bizde çok sevilen bir çiçek adıdır. Genç kızlarla genç kadınlar, bu çiçeği kulaklarının arkasına takarlar. Mayıs ayında, bahçelerde, ender olarak çiçek açar.

«Mısır ormanı bebekleri» ise yalnızca bu ayda çiçek açabilirlerdi, çünkü tümü de, su baskını sırasında, sevdalı çiftlerin yüksek mısırlarla kaplı yaylada fazlaca dolaştıkları anda, çardaklar çağında peydahlanmalardı.

Şimdi, sardunyalarla bebekler güneşte gelişiyorlardı. Birincilere kimse bir şey diyemezdi. Tam aksine, onların parlak kırmızı renkleriyle kokularını erkenden ortaya sermeleri, herkesin, hatta her şeye karşı gelmek için bir neden bulanların bile hoşuna gidiyordu. Ne yazık ki durum, bebekler ve onların genç anneleri için farklıydı.

«Böyle bir şey» in olamayacağı söyleniyordu. Olay olmadan önce de bunu söylemiş ve yinelemişlerdi, sonra, o şey olunca, sanki olay alışılmışın dışında olmuş gibi, ayni şeyi daha yüksek sesle haykırmışlardı.

Ama hava öylesine güzeldi, çayırkuşu, katran gibi kara tarlaların üstünde öyle kendinden geçmişcesine ötüyor ve uzakta, bataklık sazları, gökyüzüne doğru öyle koyu yeşil bir süngü ormanı yükseltiyordu ki, bu can sıkıcı «suçlu» bebekler takımını kabul etmek gerektiği sonunda anlaşıldı.

Bereket versin, Romanya gelenekleri bu kabullenme işini kolaylaştırıyordu: bir yandan papaz, öte yandan «yüzsüz» baba çağrıldı ve çardak yavuklular, papazın Önüne diz çöküp tanrısal kutsamaya ulaştılar.

Böylece o Mayıs ayında, papazlara çok iş çıktı, evden eve koşup anababalara huzur ve çocuklara da yaşama hakkı taşıyorlardı.

Pek çokları gibi «mısır ormanı bebeği» ne sahip olduğu halde papaza gerek duymayan sadece Minka Abla oldu. Çünkü Mirutsa'sının babası Minku başını alıp gitmişti ve bir daha da dönmeyecekti.

Papazla Minku'ya çok yazık oldu. Genç kadının mutluluğu azalmamıştı. Aleksa Baba, kışın ölmüştü. Minka, iyi yürekli anasıyla Zamfirika'yı evine getirtmiş, Kızıl Japsha'da Ortopan'ınkine benzer bir tezgâh kurmuş ve köylülerin çoğu gibi güzel hasırlar ve sepetler örerek günlük nafakasını çıkarmıştı.

Sima Karamfil'in dul karısı ve tek varisi olan Minka Abla, başka türlü davranabilirdi, ama yapmadı. Sima'nın bütün mirasını, bir araba, bir at ve 500 frank para karşılığında, kocasının paragöz ve kalabalık akrabalarına bıraktı.

Küçük evi ve çocuğuyla birlikte, mutlu olmak için fazlasına gereksinimi yoktu, servetin tadını tatmıştı ve bunun kendisine neye patladığını biliyordu.

Saz kesmeye giderken, atı arabaya koştuğu zaman, sık sık gözleri yaşarıyordu kuşkusuz. Onları çabucak silerdi, çünkü sardunyalarla çevrelenmiş evinin önünden on araba dörtnala geçer ve on genç ses ona:

— Minka Abla! Çabuk oll Bugün, «kesim» çok güzel olacak! diye bağırıyordu.

- S O N -

([*1]) Rushat: Ruhsat.

([*2]) Barbat Rumence'de koca, erkek, yiğit demektir.

([*3]) Fleyka: Hayvanın yanlarındaki yumuşak etler.

([*4]) Skurteyka: Halk kadınlarının giydiği üstlük, manto.

([*5]) Lokta: Balıkçı kayığı.